

Måndagen den 17 April 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 15 dennes.

Jemlikt Kammarens den 8 dennes fattade beslut, företogs nu till afgörande Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

Härvid anmälde sig och yttrade:

Friherre De Geer: Då det förslaget till lag om en utsträckt allmän värnepligt, hvarmed Kongl. Maj:ts proposition angående landtförsvarets ordnande börjar, efter min tanke, också är den väsentliga grunden och det förnämsta i hela den fråga vi nu hafva att handlägga, och det dessutom vill synas mig, som om hvarje fråga om en förändring af indelningsverket måste vara beroende deraf, huruvida en värnepligtslag blir antagen, så tillåter jag mig vördsamt till Kamraren hemställa om ett sådant föredragningsätt af det nu anmälda betänkandet, att först måtte förekomma Utskottets förslag till lag om den allmänna värnepligten paragraf- och momentvis; derefter 5:te punkten i Utskottets förslag, som handlar om antagande i oförändradt skick af Kongl. Maj:ts förslag till kungörelse om den allmänna bevaringspligten; derefter 7:de punkten af Utskottets förslag, som hemställer om värnepligten på Gotland; derefter 1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna af Utskottets förslag i ett sammanhang, hvilka behandla frågan om indelningsverkets upphäfvande och om villkoren derför; derefter den i 6:te punkten af Utskottets förslag förekommande hemställan, att Riksdagen endast under viss förutsättning måtte bifalla värnepligtslagens antagande; samt slutligen 8:de, 9:de och 10:de punkterna, af hvilka den 9:de omfattar flera olika momenter i Kongl. Maj:ts proposition, hvarför jag hemställer, att särskild framställning måtte göras angående hvart och ett moment i Kongl. Maj:ts proposition, som punkten omfattar.

Herr von Geijer: Den föregående talaren antydde ganska riktigt, hurusom vår öfverläggning i dag hufvudsakligen kommer att röra sig omkring två stora frågor, nemligen om organisation af indelningsverket och en utsträckt allmän värnepligt. För mig äro dessa frågor så förenade, att jag svårligen kan tänka mig en förändring af indelningsverket med bibehållande af nuvarande beväringsslag, eller tvärtom en ny värnepligtslag, utan att indelningsverket undergår väsendtlig förändring. Dock erkänner jag att jag har lättare att finna mig i det första alternativet än i det sednare. Och följaktligen önskar jag komma i tillfälle att först afgifva min röst angående förändring af indelningsverket, och derefter rörande frågan om en utsträckt värnepligt. Denna min önskan torde säkrast blifva uppfylld om betänkandet föredrages punktvis, i den ordning punkterna finnas i detsamma upptagna. Och anhåller jag vördsamt om proposition på ett sådant föredragnings sätt.

Upplästes ett af Grefve Mörner, Carl Göran, inlemnadt skriftligt yttrande af följande lydelse:

Så vidt jag varit i tillfälle erfar hafva de betänkligheter emot antagande af värnepligtslagen, som hos en och annan torde förefinnas, ej egentligen sin grund i sjelfva lagens bestämmelser, utan härleda sig mera från de olika åsigtterna om *stammen* och dess organisation. Om denna fråga således först kommer på klar fot, så torde i och med detsamma de omnämnda betänkligheterna blifva undanröjda, och Utskottet synes mig således hafva handlat ganska följdriktigt, som ställt denna fråga främst. Jag får derföre vördsamt anhålla, att punkterna i utlåtandet, hvar för sig, företagas i den ordning, hvaruti de i detsamma förekomma, endast med den förändring, att Utskottets förslag till lag angående den allmänna värnepligten paragrafvis genomgås före den 5:te punkten.

Grefve af Ugglas: Det är fullt riktigt, såsom den andre talaren anmärkt, att frågan om stammen och om värnepligten med hvarandra stå i sammanhang och att således antagandet af en ovilkorlig förändring af den förra äfven måste medföra antagandet af en förändring i den sednare; men lika obestriddigt måste det äfven vara, att det på frågan, huruvida vår värnepligtslag skall undergå någon förändring, som är beroende derpå om äfven i afseende på stammen några betydande förändringar böra göras, inverkar huru dessa föreslagna förändringar i värnepligtslagen äro beskaffade. Det är således för mig alldeles obestriddigt, att jag först måste känna grundvilkoret, eller huruvida denna utveckling af beväring sinstitutionen blifver sådan, att den kan föranleda omorganisation äfven af stammen, innan jag kan inlåta mig på den sistnämnda frågan. På dessa enkla skäl ansluter jag mig till den förste ärade talarens förslag, men jag måste tillägga, att jag har dertill äfven ett annat skäl.

I början af sitt betänkande uttalar Utskottet i ganska riktiga ordalag i afseende på värnepligtslagen det stora behof Sverige har

af en utveckling af den beväringinstitution, som finnes, och förklarar slutligen, att Utskottet i öfvertygelsen derom med glädje helsat det förslag om allmän värnepligt, som blifvit af Kongl. Maj:t till Riksdagen framställt. Detta yttrande är understödt af alla Utskottets ledamöter. För min del kan jag icke fatta den fosterländska logik, som, sedan den utgått från något sådant, derefter vill uppställa såsom vilkor för värnepligtslagens antagande, att en viss klass af nationen skall erhålla fördelar på statens och de öfriga samhällsklassernas bekostnad. Då jag nu yrkar att värnepligtslagen först må företagas till behandling, gör jag det under uttalande af en protest, såsom svensk representant, medborgare och rotehållare, mot det sätt, hvarpå Utskottet i denna fråga gått till väga.

Herr Häggström: Liksom den siste ärade talaren vill äfven jag nedlägga min protest mot Utskottets förslag, som är bygd på indelningsverkets borttagande utan aflösning; men då just den viktigaste frågan uti detta betänkande afhandlas i den första punkten, så anser jag, att denna bör först afgöras, och hemställer derföre till Herr Talmannen, att föredragningen måtte ske på det sätt Herr von Geijer föreslagit.

Friherre von Essen: Jag anhåller att få förena mig i det förslag, som blifvit gjordt, att värnepligtslagen förut måtte föredragas. Det synes mig särdeles viktigt, att så sker först och främst af det enkla skäl, att jag anser frågan om stammen vara af den beskaffenhet, att den icke kan följdriktigt afgöras förrän frågan om beskaffenheten af den beväring, som den skall stödja, blifvit afgjord. Stammens organisation är väsendtligen beroende af den organisation, som man kommer att gifva beväringinstitutionen. Benämningen stam betyder, att den skall stödja något, och man kan icke stödja något, som man ännu icke vet huru det är beskaffadt, än mindre, hurudant stöd det kan kräfvat. Det är af detta enkla och praktiska skäl, som jag får förena mig med dem, som anse att värnepligtslagen bör först föredragas.

Jag har likväl ännu ett skäl, som jag ber att få tillägga. Det talas allmänt i landet om ett köpslagande om vilkoren hvarpå denna värnepligtstag skall antagas. Jag anser ett sådant köpslagande vara ovärdigt ett så viktigt mål, som det vi nu förehafva, och derfor anser jag att fördelarne och konsekvensen af att antaga det af den förste talaren föreslagna föredragnings sättet äro alldeles gifna från såväl fosterländsk som militärisk synpunkt. Det är en ganska ofta upprepad sanning, att intet offer är för stort för att värna fosterlandet. Detta har så ofta blifvit upprepadt, att man nära nog tycker det vara en fras, som klingar väl, men går in genom det ena örat och ut genom det andra. Nu är dock tiden inne att tillämpa denna sats. Riksdagen har redan visat sig villig dertill, då den beviljat stora anslag för försvaret. Det offer, som nu begäres, är i sanning icke ringa. Det fordras mycket penningar, tid och slutligen äfven våra söners lif om det skulle gälla; men det är också ett högt mål att försvara sitt land, och det är icke någon ringa sak, när en liten na-

tion, genomträngd af fosterlandskänsla, fattar beslutet att till hvad pris som helst *förblifva okufvad*. Jag erkänner, att kriget visserligen icke nu står för dörren, men tiderna äro mer än vanligt oroliga och hotande, och det är nu blott frågan om att anskaffa ett redskap, hvarmed landet i nödens stund skall värnas. Kommer så en tid, då det blir lugn i Europa, så blir det en lätt sak, att minska tungan genom att inskränka öfningarne.

Man anser att det i synnerhet är rust- och rotehållarne af allmogen, hvilka skulle lida mest på att antaga denna värnepligtslag. Jag är af en motsatt tanke. Jag tror tvärtom, att det är just de förmögnare klasserna, som få göra det största offret, och detta derföre att deras tid är mera dyrbar. Den tid, som den mindre bemedlade uppoffrar är i allmänhet mindre dyrbar: han förtjenar vanligen icke mer än till sitt lifsuppehälle. Nu är också frågan om, att den förmögnare skulle afsäga sig rättigheten att friköpa sig. Af detta skäl tror jag att det största offret fordras af de förmögnare. Derföre anser jag också att Första Kammaren bör, genom att först antaga lagen om en utsträckt värnepligt, helt och hållet från sig afvisa beskyllningen att vilja köpslå om villkoren för fosterlandets försvar.

Herr Tornerhjelm: För min del får jag förena mig med dem som yrka att föredragningen måtte ske på det sätt, som af Friherre de Geer blifvit föreslaget, emedan jag anser ett sådant föredragnings-sätt vara alldeles nödvändigt. Hvad Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit är baserad på en utsträckt värnepligt, och man kan således icke innan man vet, huru värnepligten skall vara beskaffad, fatta beslut om stamtruppen. Jag instämmer i det förslag Friherre de Geer framställt.

Herr von Geijer: Jag har blifvit upplyst om, att hvad jag med mitt nyss framställda förslag afsåg skulle närmast vinnas derigenom, att värnepligtslagen paragrafvis föredrages näst efter Utskottets 5:te punkt.

Grefve Posse: Då jag förenar mig med Herr Grefve Mörner och Herr von Geijer derom att punkterna måtte föredragas i den ordning de i Utskottets betänkande förekomma, så sker det icke af några ekonomiska skäl, såsom skulle jag vilja ingå på något köpslagande i denna fråga, utan helt enkelt af militära och af klokhetsskäl. Af militära skäl, emedan jag gerna, innan jag antager beväringslagen, skulle vilja veta, huru stammen kommer att se ut. Det har blifvit sagdt, att man först skall bestämma om beväringen och derefter om stammen. Detta förefaller mig något egendomligt. Det synes mig vara ett alldeles nytt sätt att först plantera grenarne och sedan stammen. Såsom landbrukare och trädgårdsodlare har jag trott, att man borde gå i alldeles motsatt ordning.

Hvad klokhetsskäl åter beträffar, så tror jag verkligen att de icke i detta hänseende äro så små. Om vi här skulle antaga beväringslagen utan vidare omständigheter, och om det sedermera skulle hända, att vi afsloge alla de öfriga punkterna i Utskottets betän-

kande, hvilket visserligen icke synes mig vara någon omöjlighet, så vore i och med detsamma ett beslut fattadt, som jag tror icke skulle medföra någon god verkan på den Andra Kammaren, och jag tror, att detta der måhända skulle åstadkomma beslut, som i annat fall kunde utfalla annorlunda. Jag tror, att vi då komma i samma belägenhet, som, i händelse man vid frågan om en jernvägs byggande, sedan motionen blifvit derom väckt, bestämde riktningen för densamma utan att bevilja något anslag. Det är temligen klart, att, om vi antaga bevaringslagen, men icke på samma gång bevilja anslag till densammes genomförande i verkligheten, så är vårt beslut icke mycket värdt. Derföre anser jag bäst, att Utskottets betänkande föredrages i den ordning Utskottet föreslagit, men jag håller i alla fall icke mycket på min mening i detta hänseende, såvida den icke vinner något understöd i Kammaren, i synnerhet derföre, att det andra föredragnings sättet är föreslaget af en person, med hvilken jag i hufvudvoteringen kommer att rösta lika.

Friherre Sprengtporten: Jag kan icke finna annat, än att frågan på ett redigt sätt afgöres, om man nu först företager värnepligtslagen till behandling. Man förhindras ju deraf icke att sedermera, då de öfriga punkterna af Utskottets förslag föredragas, söka göra hvilka åsigtter som helst gällande, och då jag för min del icke i något hänseende kan dela den åsigt, som uttalas i 6:te punkten af Utskottets betänkande, eller att Kamrarnes bifall till värnepligtslagen skulle i någon mån göras beroende af indelningsverkets upphörande, så kan jag icke uttala någon mening, som på minsta sätt lutar åt det hållet, utan instämmer helt och hållet i det förslag som Herr Friherre de Geer framställt.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Sedan öfverläggningen angående sättet för utlåtandets föredragning härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende derå hade föreslagits, dels af Friherre de Geer, att utlåtandets särskilda delar skulle till behandling förekomma i följande ordning: *först* Utskottets förslag till lag om den allmänna värneplikten, paragraf- och momentvis; *derefter* 5:te punkten; *derefter* 7:de punkten; *derefter* 1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna i ett sammanhang; *derefter* det i 6:te punkten förekommande förslag, att Riksdagen endast under viss förutsättning måtte bifalla värnepligtslagen; *derefter* den 8:de punkten; *derefter* 9:de punkten, med särskild framställning å hvarje af de moment i Kongl. Maj:ts proposition, som punkten omfattade; samt *slutligen* 10 punkten; dels ock af Grefve Mörner, att punkterna i utlåtandet, hvar för sig, skulle företagas i den ordning hvaruti de i detsamma förekomma, endast med den förändring, att Utskottets förslag till lag angående den allmänna värneplikten paragrafvis föredrogos före den 5:te punkten.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på
bifall

bifall till Friherre De Geers förslag, och då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Till följd häraf förekom nu:

Utskottets förslag till lag angående den allmänna värneplikten.

§ 1.

Herr Berg: I allmänhet rädd att upptaga Kammarens tid med föredrag i ämnen, deri jag icke kan lemna någon upplysning, helst jag saknar den dialektiska förmågan att fångsla åhörarne, ber jag, att, då jag gör ett undantag härifrån, Kammaren behagade ursäktas att jag, manad af min känsla för denna viktiga sak, nu begärt att få yttra mig samt anhåller om Kammarens öfverseende, äfvensom om benägen uppmärksamhet.

För att icke misstydvas eller missförstås ber jag att få nämna, att ehuru jag, under ett tacksamt erkännande af de stora förtjenster, som den nuvarande krigsministern inlagt i det förslag, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts nådiga proposition, på grund deraf, så vidt icke några andra mera viktiga skäl komma att anföras, hvilka kunna föranleda mig att af klokhetskäl i någon mån förändra åsigt, beslutat att med min röst biträda Kongl. Maj:ts nådiga förslag, så gör jag det likväl endast med vemod, emedan så stora uppoffringar här fordras af svenska folket, att de förmodligen tyvärr länge komma att inverka menligt på både dess materiella och andliga utveckling.

Då jag ber att få lemna skäl för de känslor, af hvilka jag i denna stund nästan öfverväldigas, ber jag på samma gång att få erinra, att, när den härmed likartade frågan för två år sedan förhades, så, ehuru väl jag jemväl då lemnade det tacksammaste erkännande åt Herr Statsrådet Abelins förtjenstfulla verk, ansåg jag mig likväl i tvänne delar vilja och böra afvika derifrån. Ehuru jag icke förändrat åsichter, har jag likväl, till följd af det sista årets beklagliga händelser, funnit mig af fosterlandskänsla manad att modifiera dessa åsichter och att underkasta mig det tvång, som förhållandena nu fordra, men hvilket jag vill hoppas, en framtid skall kunna tillåta oss i någon mån mildra. Den första anmärkning, som jag då tillät mig framställa, var, att jag på grund af den erfarenhet, jag, såsom infanteriofficer, såsom indelt officer, vunnit under 17 års möten, hvarunder jag med förkärlek exercerat den del af beväringen som hvarje år stälts under mitt befäl, på grund af den erfarenhet jag derifrån hade om den läraktighet, jag alltid funnit flertalet af den till beväring inkallade truppen ådagalägga, icke trodde att öfning i så lång tid erfordrades som Herr Krigsministern i sitt förslag antydde vara nödvändig. För det andra tillät jag mig att göra en anmärkning mot den fordran som då gjordes och som (jag får säga det, nästan till min ledsnad) af det stora flertalet så väl inom svenska folket som inom riksdagen ännu göres, eller att det skulle vara en skyldighet för hvarje svensk man, att utan undantag (de undantag som göras

för sjuklighet eller öfriga uppgifna skäl äro efter min åsigt icke fullt tillräckliga) personligen fullgöra värnepligten. Jag inlade då min anmärkning deremot, liksom jag skulle vilja göra det äfven nu, om icke omständigheternas makt fordrade, att jag dervidlag underordnade mina åsichter. Jag kan icke finna det vara så alldeles nödvändigt eller ens rättvist, att hvarje man, utan undantag, såsom jag nämnde, skall personligen utöfva värnepligten. Det påståendet, att det icke är rättvist, att den, som är i tillfälle att betala för sig, skall derifrån få befrias, vågar jag tro icke vara så alldeles obestriddligt. Jag anser åtminstone våldsamt, att hvar och en skall vara pligtig att med sin kropp, som det heter, försvara sitt land. Det är visserligen en vacker tanke eller en vacker sats, att hvar och en skall skydda sitt land; men jag vågar tro, och det sista årets krig har tyvärr styrkt mig i denna min öfvertygelse, att det är så ofantligt ofta, som krig börjas utan att vara försvarskrig. Jag klandrar likväl icke heller detta. Jag anser, att den högsta myndigheten bör ega rättighet att icke endast för landets försvar få använda dess söners mod och krafter. Jag anser att det bör vara en regerings rättighet, att äfven för att försvara högre idéer, för att försvara den svage, den förtryckte, få börja ett krig, som, om det också kallas anfallskrig, dock i sjelfva verket är ett försvarskrig, om icke för fosterlandets bestånd, likväl för dess ära, för sanning och rätt. Så se vi, att det sista kriget till följd deraf, att det af Frankrike förklarades, af Tyskland blifvit kalladt för ett försvarskrig. Jag anser det likväl icke så; jag anser det lika väl hafva till sin början varit ett anfallskrig, som det under fortsättningen förblifvit det. Jag tror derföre, att den vackra tanken om allas pligt att göra personlig krigstjänst måhända kan reducera sig till en vacker fras. Jag vill kalla det för ett bättre sätt att försvara sitt land, då den svage, den dertill mindre passande, söker att genom andra ofta behöfligare medel medverka till fosterlandets försvar. Jag anser det vara det dyraste sättet att försvara sitt land med en svag kropp, med en svag själ. Dermed menar jag icke den som är behäftad med kropps- eller själslyten, ty dessa har förslaget uteslutit. Det finnes nemligen personer, som icke hafva lyten, men ändock en svag kropp, hvilka bättre kunna tjena sitt land i den sfer de verka, än om de stå i ledet. Jag har tillåtit mig att yttra detta derföre att jag tror att den ståndpunkt, jag vid förut omnämnda tillfälle intog, hade sitt fulikomliga berättigande, och jag hoppas, att den tid skall komma, då den skall anses vara fosterländskt berättigad. Jag vill likväl icke hålla på denna min åsigt, då stundens vigt fordrar en eftergift för den allmänna meningen.

På samma gång som jag förklarar, att jag gifver efter i detta hänseende, ber jag få nämna, att jag, i motsats mot Utskottets pluralitet, som gjort till vilkor för en utsträckt värnepligts antagande, att indelningsverket skulle upphöra, vill göra såsom ett vilkor för biträdande af Kongl. Maj:ts förslag, att indelningsverket icke upphäfves. Må de möjliga brister, som jag erkänner i någon mån vidlåda det samma, må de brister, som föranledt vexationer, så vidt ske kan, modifieras! Herr Krigsministern har äfven i 1869 års förslag föreslagit sådana modifikation. Jag går gärna in på dessa, då de finnas

vara af rättvisa och klokhet förestafvade; men från det jag började läsa svenska krigshistorien, och från den tid, jag tjenstgjort vid den indelta arméen, och ännu mera efter det sista årets olyckliga händelser har jag blifvit styrkt i min kärlek till detta indelningsverk, som är en förmedling mellan de numera förhäcklade, och jag medgifver det i viss mån deraf äfven förtjenta, stående härarne och folkbeväpningen. Jag skattar fokbeväpningen mycket högt. Såsom jag förut nämnde, har jag med förkärlek exercerat denna beväring, och, i motsats mot många, hvilka anse denna beväringsexercis gagnlös, anser jag den deremot mycket nyttig, icke blott i militäriskt, utan äfven i politiskt hänseende. Jag anser denna exercis för beväringstruppen vara en ganska nyttig skola, en ganska god militärisk bildningsanstalt för våra ynglingar, men att helt och hållet grunda ett lands försvar på folkbeväpning anser jag, såsom förut sagdt, icke vara rättvist. Man talar om, att de stående arméerna äro dyrbara. Jag vågar tro, att en folkbeväpning, utsträckt till samma grad som i Preussen, är den dyrbaraste armé man kan hafva. Vi veta (jag tror icke att jag missminner mig), att hvarje karl beräknas till 250 Thaler, det vill säga i svenskt mynt cirka 660 R:dr. Vår indelta trupp kostar ju blott 100 R:dr per man, och vår folkbeväpning, i den ringa mån den nu är utsträckt, kostar dock ganska betydligt, ja fullt ut lika mycket som vår indelta armé. Den kostar ej blott hvad som från statsverket utgår för beväringens exercis och underhåll under exercistiden. Den kostar derjemte alltid den enskilde beväringssynglingen, utom uppoffring af tid och arbetsförtjenst, några riksdaler för ett ökad underhåll under exercistiden. Den kostar dessutom landtbruket ganska betydligt, näringarne likaså. Den kostar sjelfva beväringssynglingen ganska ofta stor svårighet att få tjenst, den kommer i detta fall att kosta honom ännu mera; han har redan nu mycket svårt att få tjenst under beväringssynglingen; han kommer att få det ännu mera. När vi hafva en stamtrupp, som har så vackra anor, som nu i 200 år tjenat fosterlandet, hvarföre då försöka borttaga den? Jag anser i sanning detta indelningsverk vara ett *palladium* för vår frihet och sjelfständighet.

På samma gång som jag yttrar detta, anser jag mig böra inlägga en anmärkning, nästan en protest mot en sats som yttrades vid ett gemensamt sammanträde mellan Första och Andra Kammaren, ett yttrande, som fälldes af en högtärad ledamot af denna Kammare, hvilken vi nu för tillfället sakna. Han sade: "vi hafva för närvarande ingen armé". Jag beklagar, att jag då försummade att inlägga en protest mot detta yttrande. Jag tror visserligen, att han sjelf skulle erkänna, att yttrandet innebär en öfverdrift, men jag vill dock anmärka, att vår indelta armé har visat sin förmåga att häfda landets ära ej blott under våra stormaktsdagar, utan äfven under sednare tider. Det är en orättvisa mot denna armé, att säga, att den icke finnes. Jag påstår, att denna armé under vanliga förhållanden, med högst obetydlig förändring, skulle vara tillräcklig att häfda landets både ära och sjelfständighet. Vi se, vi erfara att fastän denna armé nu under snart 60 år icke haft någon krigsöfning, har den likväl ingripit ganska nyttigt och verksamt vid de tillfällen, då Sveriges Konung

försökt att höja sin röst. Vi se med stolthet huru många af dess söner hafva häfdat Sveriges namn och ära, så väl i Polen, i Danmark, i Förenta Staterna, i Mexico, som nu sednast i Frankrike. Jag vågar således tro, att under vanliga förhållanden skulle denna armé, med några mindre modifikationer, veta att häfda fosterlandets urgamla namn och ära. Men — förhållandena äro förändrade! Folken hafva fått lära sig att mera värdera den makt, som fordom var en rätt, den att skydda den svagare och värna sin sjelfständighet. Denna makt, denna förmåga är mer än förr ett behof, men den skapas icke i samma ögonblick, som den behöfver användas, och det är således vår pligt att ställa oss på god grund.

Jag ber derföre att få förena mig om den mening som är framställd i Kongl. Maj:ts förslag, men jag säger ännu en gång, jag gör det dock under förhoppning att tiderna skola förändras så, att dessa extra ordinära uppoffringar i en framtid skulle kunna minskas eller upphöra.

Friherre Bildt: Det är icke utan en viss tveksamhet, som jag nu begär ordet för att yttra mig i den nu föredragna punkten. Jag har icke några anmärkningar att framställa mot densamma, men jag hyser vissa betänkligheter mot sjelfva den förutsättning, hvarpå värnepligtslagen i allmänhet grundar sig, och jag anser det vara min pligt att uttala dessa betänkligheter. Då jag likväl icke vet något tillfälle, som kan vara lämpligare att uttala hvad jag har att erinra, än just då den 1:sta § i värnepligtslagen blifvit föredragen, och enär en talare ansett sig böra ingå i en allmän betraktelse öfver försvarsväsendets ordnande, så tvekar jag så mycket mindre att göra det samma, som jag, oaktadt jag tror dessa betänkligheter vara af någon vikt, likväl icke till följd af dem anser mig böra föreslå några förändringar i det lagförslag, som nu är föremål för Kammarens behandling.

Dessa betänkligheter grunda sig egentligen på sjelfva uppfattningen af försvarsfrågan. Enligt min uppfattning måste man, när man vill ordna försvarsväsendet, hafva gjort för sig klart först och främst huru stor den armé skall vara, som är nödvändig för försvaret; vidare huru ersättningstrupperna skola vara beskaffade, och slutligen huru arméen skall utveckla sig till en landstorm, eller hvad man kallar "*man ur huse*". Först sedan man gjort detta för sig klart, kan man bestämdt afgöra, huruvida man skall bibehålla såsom grund *stam och bevärning* eller utgå från *endast bevärning*. Utan att fördjupa mig i några detaljer, tror jag dock, att man kan såsom axiomatiskt antaga, att vi kunna basera vårt försvar på *stam och bevärning*; att en aktiv armé, färdig att genast kunna rycka ut mot fienden, kan åstadkommas med *stam och bevärning*. Detta har representationen också antagit och uttalat, och detta ligger till grund för alla våra arméorganisationsförslag; men om man antager detta, så synes det mig vara betänkligt att, hvad sjelfva arméens sammansättning beträffar, utgå från en *fix*, till sin numerär konstant *stam*, och med densamma förena en till siffran obestämd men ständigt växande *bevärning*, som har en ofullständig krigsbildning. Då jag här talar om *stam*, så förutsätter jag att denna *stam* antingen är *indelt*, såsom Kongl. Maj:t före-

slagit, eller en stam, som är ungefär *sådan, som den indelta* till sin öfning och numerär, en förutsättning, som i de öfriga planerna för försvarsväsendet blifvit gjord. Men om jag detta gör och utgår från en indelt stam såsom grund, så anser jag alldeles påtagligt, att denna stam icke kan bibringas mer än ett visst mått af militärisk duglighet, och att denna duglighet icke kan uppdrifvas till en så hög grad af fullkomlighet, att stammen kan med sig förena, sammangjuta, assimilera en bevärning till nästan obegränsadt antal, en bevärning, som derjemte blott har en ofullständig krigsbildning. Den värnepligtslag, som nu är under behandling, antager likväl, efter min uppfattning, att stammen eger en sådan förmåga. Jag anser nemligen att, om man, såsom nu i 22 § värnepligtslagen är föreslaget, bestämmer, att bevärningen icke skall öfvas mer än 82 dagar, så får man icke på detta sätt en fullt utbildad soldat. En indelt armé, som något kan ökas på sätt det Kongl. förslaget utvisar och som äfven kan utbildas och förbättras genom större öfning, förkortad tjänstetid och skärpta kvalifikationer för rekryteringen, kan likväl icke få mer än en viss grad af militärisk skicklighet, kan, enligt min uppfattning, icke med sig assimilera en bevärning, som har fått alltför otillräcklig krigsbildning till lika stort, ännu mindre till dubbla antalet. Derföre synes det mig att det hade varit bättre, om man åt den bevärning, som skall förenas med arméen, hade gifvit en större öfning. Som jag i detta hänseende väntar mig den invändningen, att den större öfningen skulle hafva medfört en alltför stor kostnad, så vill jag förklara, att man med samma kostnad, som här är föreslagen, likvisst skulle hafva fått ett starkare försvar om man icke öfvade *hela* bevärningen *så mycket*, utan endast en *viss del* af densamma, men åt denna del gäfvade en högre militärisk utbildning, samt läte den öfriga delen, som fått mindre öfning, ingå direkt till ersättningstrupperna. Jag föreställer mig, att man af en aktiv armé, som på detta sätt skulle kunna reduceras kanske till 50,000 man, men som då vore fullt krigsbildad och färdig att genast rycka ut i fält, skulle kunna hemta större försvarskraft för landet än af en armé på 70,000 man, men sammansatt på det sätt här är föreslaget. Det är också alldeles gifvet, att den vid frågan om föredragningssättet framställda anmärkningen, att man icke kan antaga en värnepligtslag, utan att förut veta huru stammen skall vara beskaffad, är alldeles riktig. Man skall kanske anmärka, att, då jag här ingår i en kritik af stammen, så utgår jag från en förutsättning, som icke är riktig, då stammen kanske icke blir sådan som jag föreställt mig. Jag ber dervid blott få erinra, att jag utgår just från förutsättningen af en stam, sådan som den af Kongl. Maj:t föreslagits. Man har anmärkt och skall möjligtvis anmärka, att siffran af den armé, som vi på detta sätt erhöles, skulle blifva för liten. Jag för min del, mine Herrar, tror det icke. Jag tror, att den vore tillräcklig för ett land, som icke sysselsätter sig med eröfningspolitik, icke har en armé för att spela en politisk rol, utan endast för att försvara sig. Men om denna armé vid närmare undersökning skulle befinnas otillräcklig, då måste man för att erhålla en större styrka, enligt min åsigt, utgå från en *annan grund*. Antager man, att hela bevärningen måste öfvas, finnes ingen annan utväg än att antaga konskrip-

tionssystemet i dess fulla utveckling, det preussiska systemet. Jag tror att man endast på dessa två vägar kan få en fullt duglig armé.

Dessa betänkligheter, som jag anser det vara lämpligare att här antyda än försöka bevisa, hindra mig likväl icke från att antaga det Kongl. förslaget, emedan ett antagande af detsamma, efter min uppfattning, icke skulle vara något annat än en öfvergång till en bättre och fullständigare arméorganisation i framtiden. Jag föreställer mig nemligen att, om detta förslag antages, så kommer erfarenheten ganska snart att visa, huruvida de betänkligheter, som jag antydt, i verkligheten äro grundade. Skulle de befinnas riktiga, så är ingenting lättare än att antingen öka öfningstiden för en del af beväringen och låta den öfriga delen direkt öfvergå till ersättningstrupperna, eller också att höja anspråken på den indelta arméen, hvilket naturligtvis har till följd, att den kommer att upphöra eller förvandlas, först till en på landet förlagd värfvad trupp och sedan till en kasernerad trupp. Ett tredje förfaringsätt kunde äfven finnas, eller att minska åldersklasserna. Alla dessa tre vägar blifva öppna, om man antager det Kongl. förslaget, och då de betänkligheter, som jag här framställt, möjligen icke kunna hafva något praktiskt värde, emedan de äro grundade på föreställningar, som jag för egen del på grund af den erfarenhet och de insigter, som kommit mig till del, uppgjort, lika litet som det Kongl. förslaget till värnepligtslag kan ådaga lägga sitt värde, innan lagen i praktiken blifvit tillämpad, så synes det mig, att ett förslag, som, sedan det en viss tid praktiserats, lemnar vägen öppen för förbättringar, på sätt jag förut antydt, nu bör antagas. Det finnes likväl ännu ett skäl, ett verkligt talande skäl för antagande af Kongl. Maj:ts förslag, oaktadt jag hyser dessa betänkligheter. Det är nemligen det, att jag anser, att något annat förslag, än det som är bygd på en konstant fix stam och en allmän utsträckt värnepligt, för närvarande icke kan ega utsigt till framgång. Jag vägar säga, att det är ganska beklagligt, att opinionen om nödvändigheten af att all beväringen skall få lika öfning är så allmänt spridd, att man anser det såsom en orättvisa, såsom ett våld, om man skall tänka sig, att en del af beväringen skulle få en större öfning och en annan en mindre. Denna opinion är så allmän, att man icke kan hoppas, att vid den tid, som nu är inne, få ett förslag antaget, om det icke utgår från denna förutsättning. Om det kan tydligen ådagaläggas (hvilket jag skulle tro, att det kan ske och jag skulle försöka att göra det, om denna fråga vore fri och öppen) att statens intresse fördrar, att af 10 beväringssynglingar 5 få en större öfning och krigsbildning för att ingå i arméen och de öfriga fem en mindre öfning för att direkt ingå i ersättningstrupperna, så skulle en värnepligtslag, baserad på en sådan grund, likväl icke nå kunna antagas, emedan det är den allmänna opinionen, att det är rättvisare, att alla tio få lika liten öfning, en öfning, som är för ofullständig, för att denna beväring skall kunna instickas i arméen. Man säger, att blodskulden till fäderneslandet är helig och skall af alla delas lika. På grund af denna sats fördömer man lottningssystemet och uttagandet af en viss del af beväringen. Jag kan likväl icke förstå detta. Om det här vore frågan om att undantaga och skydda en viss klass, så vore

det en orättvisa; men då man låter lotten afgöra saken, är ingen orättvisa skedd. Om det vore bestämdt, att af 10 beväringssynglingar 5 skulle erhålla större och 5 mindre öfning; att vidare genom lottning skulle afgöras, hvilka som skulle tillhöra hvardera kategorien; samt slutligen att de sjelfva finge bestämma, huru detta afgörande skulle ske; så är jag öfvertygad, att flertalet helst skulle välja lottningssystemet, och de skulle göra det så mycket heldre, om det tillätes dem att byta sins emellan. På detta sätt skulle således en lindring i sjelfva beväringsinstitutionen uppstå, icke blott till fromma för svenska folket och de beväringsskyldige, utan äfven till fromma för staten, som skulle kunna gifva större öfning åt sina soldater. Man får icke glömma, att, om man också låter alla lika öfvas, så kunna likväl icke alla på en gång möta fienden och betala blodskulden. Det är endast en del, som kan komma i första linien. Denna del måste likväl utses genom en slags lottning, ehuru denna lottning har formen af en order. Jag inser likväl, att majoriteten både inom representationen och folket för närvarande är så bestämd i denna fråga, att, om man anser tiden nu vara inne att göra en förändring af vår militärorganisation, så måste alla betänkligheter vika för den tvingande nödvändigheten. Äfven jag tillhör deras antal, som anse att frågan om försvarsväsendets ordnande, hvilken så länge stått på dagordningen, nu ovilkorligen måste lösas. Det finnes väl knappast någon svensk man som icke är öfvertygad om att tiden nu är inne, att det är en nödvändighet att vi erhålla ett försvar; och vid sådant förhållande kan detta försvar naturligtvis icke byggas på andra grunder än dem, som den allmänna opinionen anser antagliga. Dessa grunder äro en indelt konstant stam förenad med en beväring, med fix på förhand gifven, för alla likformig öfning. Det är en lycka att det framställda förslaget, som är grundadt på dessa förutsättningar, dessutom är sådant, att det, såsom jag redan antydtt, kan blifva mäktigt af utveckling och förbättring. till en arméorganisation, som är fotad på mera sannt militära grunder, än förslaget i sin nuvarande beskaffenhet kan anses vara.

Jag har icke yttrat något om en betänklighet, som af många anses vara den förnämsta vid det Kongl. förslaget, nemligen frågan om den ersättning eller lindring, som börtillkommar rust- och rotehållarne. Jag har hittills icke velat yttra något om denna sak, emedan jag anser, att till sjelfva frågan om ordnandet af vårt försvarsväsende icke egentligen hörer frågan om rust- och rotehållarnes förmenta eller lagliga rätt, att erhålla ersättning därför, att man antager en ny värnepligtslag. Orättmätigheten af rust- och rotehållarnes påståendet om att ega en laglig sådan rätt har blifvit såväl af den offentliga pressen som af reservationerna till betänkandet så fullständigt ådagalagd, att det skulle vara högst ogrannlaga att ingå i någon närmare belysning af denna fråga. Det är väl också alldeles orimligt, att en rotehållare skall få en särskild, en extra fördel sig tillerkänd, derföre att han, genom värnepligtslagens antagande, åtager sig ett onus i likhet med alla öfriga svenska medborgare. Den fattige handtverkaren i en stad, hvilken, om den föreslagna militärorganisationen vinner bifall, får en högst betydligt ökad debetsedel, kunde,

om lindring medgäfvos rust- och rotehållarne, med fullt skäl säga, att det vore hårdt, att han, på samma gång egarne af rust- och rotehåll vid värnepligtens åtagande finge lindring i sina gamla bördor, ej också finge en sådan, utan i stället en ökad skatt. Om alla skola få ersättning för ökade besvär, hvem skall då betala? Jag vill dermed icke hafva sagdt, att det för närvarande är väl bestämdt med indelningsverket. Prestationerna af detsamma trycka ojemmt, och detta missförhållande bör ändras. Rust- och rotehållarne äro äfven berättigade att erhålla ersättning för all den ökade tunga, som kan tillskyndas dem genom indelningsverkets utveckling, men dermed upphör också deras lagliga rätt. Att denna rätt på ett fullt tillfredsställande sätt kan tillmätas dem, derom är jag alldeles öfvertygad. Rotehållareintresset har på sin sida den stora fördelen, att det utgör majoriteten inom representationen. Då de hafva makten, kunna de således vara fullt förvissade, att allt, som i detta hänseende är billigt, ja, till och med generöst billigt, går igenom hos representationen. De behöfva sannerligen icke begagna detta tillfälle för att förskaffa sig någon extra fördel. Frågan om ersättningen kan längre fram af dem afgöras, och det kan verkligen med skäl sägas, såsom en ärad talare också nyss yttrade, ehuru han uppträdde i en mot mina åsikter motsatt riktning, att det icke är politiskt klokt af rotehållarne att drifva sina anspråk för högt; ty om de också ega större delen af Sveriges jord och för närvarande utgöra majoriteten inom representationen, så utgöra de likväl icke majoriteten af svenska folket, och de kunna således icke, utan att väcka ett berättigadt missnöje, begagna detta tillfälle för att förskaffa sig en fördel på andras bekostnad. Det är ur denna synpunkt, som jag anser, att rotehållarefrågan icke kan inverka på lösningen af denna fråga ur rent militärisk synpunkt.

Sammanfattar jag således hvad jag nu yttrat, så har jag sökt att visa, att det här framlagda förslaget är byggt på den enda grund, som kan hafva något hopp att blifva antagen, och att vidare detta förslag i sig innebär den möjlighet af förbättring, att våra stridskrafter kunna utvecklas till en fullt militärisk duglighet, och då så är förhållandet samt ett uppskof med försvarsfrågans lösning, åtminstone efter min uppfattning, skulle kunna blifva af en ganska vådlig beskaffenhet, anser jag i trots af de betänkligheter jag kan hysa, det för mig, såsom god svensk och god medborgare, vara en pligt att utan alla vilkor antaga och bifalla det af Kongl. Maj:t framlagda arméorganisationsförslaget.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 6 e. m.

Herr Montgomery Cederhjelm: För att helt enkelt återkomma till den nu föredragna punkten, skall jag be att få framställa en anmärkning emot densamma, hvilken anmärkning jag vördsamt får framställa till Kammarrens pröfning.

1 § af det nu föreliggande förslaget till lag angående den allmänna värnepligten lyder sålunda: "Hvarje svensk man är värne-

pligtig från och med året näst efter det, då han fyllt tjugo år till och med det, under hvilket han fyller fyratio år.

Motsvarande § i den preussiska värnepligtslagen lyder sålunda: "Militärpligten begynner den 1 Januari af det kalenderår då den värnepligtige fyller tjugo år"

För min del tror jag att det vore ett förtydligande om i denna § intogs, att värnepligten räknas från den 1 Januari af det år, som infaller näst efter det den värnepligtige fyllt tjugo år. Jag tror nemligen, att det nu föreslagna stadgandet möjligen kan leda derhän, att värnepligten räknades börja efter födelseåret, och man bör undvika all otydlighet i förevarande fall. I Frankrike till exempel beräknas värnepligten efter utskriftningsdagen, och General Trochu anför uti sin kända bok, att åtskilliga tusen soldater, till följd af detta sätt att beräkna värnepligtens inträde, få kortare öfning än som egentligen varit afsedt. Jag hemställer derföre att ifrågavarande § måtte ernålla följande lydelse: "Hvarje svensk man är värnepligtig från och med den 1 Januari året näst efter det, då han fyllt tjugo år till och med det, under hvilket han fyller fyratio år."

Grefve Mörner, Oscar: Då värnepligtens grund i betydlig mån beror på den §, som stadgar den tid hvarunder en svensk medborgare skall vara värnepligtig, har jag ej kunnat låta bli att yttra mig, ehuru jag gerna skulle hafva iakttagit tystnad. Jag är öfvertygad derom att i en så viktig fråga, som denna, hvar och en redan stadgat sitt omdöme, och jag vill ingalunda tillmäta mig den djerfheten att tilltro mig kunna omvända någon från den åsigt han redan omfattat. utan det är för min egen skull och på det man ej i en framtid må kunna säga att denna lag blifvit antagen utan alla invändningar, som jag begärt ordet, för att förklara att jag icke kan ingå på den grundsatsen, att värnepligten skall räknas från det 20:de till och med det 40:de året. Det har blifvit sagdt att i utländska lagar så är stadgadt. Jag har ej haft tillfälle studera dessa lagar, men antager att nämnda uppgift är riktig. Jag kan likväl icke se att det derföre kan vara skäl att föreskrifva detsamma i Sverige. Det är visserligen sannt, att värnepligten kommer att fullgöras, dels i beväringen och dels i landstormen; och man har sagt att skyldigheterna i landstormen vore så ringa, att de ej komme att ålägga den värnepligtige någon synnerlig tunga; men dessa skyldigheter äro ej så ringa, emedan de ända till det 40:de året utgöra ett band på den personliga friheten, så mycket känbarare i ett land der man behöfver egna all sin tid på att förvärfva sitt upphålle och för att ombesörja sina enskilda angelägenheter. I rikare länder än Sverige kan denna tunga lättare fördragas. Här yttrades nyss af en talare, tillhörande krigareyrket och hvars ord vi således böra kunna tillmäta en viss betydelse, att han ansåg att en armé på 50,000 man kunde för Sverige vara nära nog tillräcklig; så åtminstone uppfattade jag hans ord. Skulle detta vara en sanning, så behöfva vi ej någon ny värnepligtslag, ty den beväring vi hafva bör kunna lemna minst 80,000 man, hvartill kommer Norges armé, i fall nemligen man får påräkna denna hjälp. Jag skulle derföre anse bättre om värnepligtstiden be-

stämdes till endast 9 år, att helt och hållet fullgöras i beväring. Om man då också antager att hvarje klass ej skulle komma att lemna mer än 16,000 man, hvilket är en låg beräkning, så finge vi ju på det viset 144,000 man, hvilka stodo färdiga att taga till vapen. Hvar till sedermera komme vår egentliga armé, hvilken jag icke önskar afskaffa, så att hela vapenstyrkan blefve 180 å 190 tusen man, och större väpnad styrka torde vi hvarken kunna bevåra eller utrusta. Man talar om vårt insulära läge, ja, detta måtte väl åtminstone, äfven om vårt sjöförsvar är svagt och ej kan göra den nytta, som önskligt vore, hafva det gagn med sig, att en fiende svårigen på engång kan infalla i vårt land med mer än 50 å 60,000 man, och innan fienden efter förloppet af en tid af åtminstone ett par veckor kunde hinna komma med en dylik styrka till, synes mig, att vi med tillhjälp af nutidens lättare kommunikationer borde hafva hunnit samla en så stor styrka som behöfves för att sätta oss till motvärn och krossa den först landstigna truppen. Mig synes derföre, att den vapenstyrka, som jag nyss beräknat att vi med en till 9 år utsträckt beväringstid skulle kunna uppställa, bör vara fullt tillräcklig, för att vi skulle kunna med temlig trygghet tilbakavisa hvarje anfall, och att vi skulle komma att uppträda såsom eröfrande stat, torde väl icke vidare ifrågasättas. Helt annat är förhållandet i de kontinentala länderna, der stora härmassor kunna kastas öfver ett land på en gång, hvarföre allt der måste så ordnas, att hvarje stat kan sätta upp stora arméer med största skyndsamhet.

Vi böra framför allt sörja derför, att vår armé kommer att duga till något. Och hvartill skulle väl vår blifvande landstorm egentligen duga. Det är en fråga, som ock kan förtjena att begrundas. Här har blifvit klagadt öfver, att 82 dagars öfning för beväringen ej skulle vara tillräcklig, för att bilda beväringssynglingarne till krigsdugliga soldater. Men hur skulle det då gå med krigsdugligheten inom landstormen, hvilken icke vidare får någon militärisk öfning, så att då landstormen inkallas till tjenstgöring utgöres den af personer, som mestadels glömt det lilla de vetat af militärväsendet, och i våra dagar ersätter icke nitet krigsdugligheten. Man kan verkligen med skäl fråga hvad gagnet af en sådan trupp kan blifva. För min del fruktar jag högeligen, att det endast skulle hafva till följd, att, såsom nyligen skett i Frankrike, tusentals människor komma att förgås på stridsplatserna eller af krigsbesvären, utan att Sverige ändock derigenom i sjelfva verket något värnas eller beskyddas. Man invänder visserligen, på sätt jag redan antydtt, att skyldigheten att tillhöra landstormen icke medför några svåra förpligtelser. Låt vara att de ej äro så synnerligen svåra, så innebära de dock ett band för alla, synnerligen för dem, som tillhöra det första uppådet, hvilka kunna åläggas att tjena öfver allt inom riket och äfven fylla afgången inom fältarméen, samt äro underkastade årliga mönstringar. Denna mönstringsskyldighet kan medföra betungande inskränkningar i deras frihet. De kunna till exempel icke företaga en utländsk resa, utan att söka tillstånd hos de militära myndigheterna eller måhända hos Kongl. Maj:t. Äfven landstormens andra uppådet är underkastadt flera icke så lindriga åligganden. Dess begge yngsta åldersklasser

kunna till och med tagas till ersättningstrupper åt första uppådet. Då de personer, som skulle tillhöra landstormen, säkerligen komme att gagna sitt land mycket mera i fall de finge genom produktivt arbete bidraga till att hålla dess materiella krafter uppe, så tror jag att landets sannskyldiga nytta ses ganska litet till godo genom inrättandet af denna landstorm, hvilken kommer att suga både dess materiella och moraliska kraft. Jag vill ej vara vidlyftigare, emedan jag icke tror att det tjenar till något, men jag har dock icke kunnat underlåta att säga min ärliga öfvertygelse i denna för fosterlandet så ytterst viktiga angelägenhet.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag yrka, att 1 § i den föreslagna värnepligtslagen må erhålla följande lydelse: Hvarje svensk man är värnepliktig från och med året näst efter det, då han fyllt tjugo år till och med det, under hvilket han fyller tjugonio år.

Grefve af Ugglas: Jag anmälde mig då en talare framställde sina betänkligheter emot det stadgande att hvarje svensk man skall, utan rätt till lega eller friköp, vara värnepliktig. Han slutade dock med den förklaring att han icke ville yrka afslag å nu föredragna punkt. Jag kunde således afstå ifrån att yttra mig. Men då möjligen en eller annan kan dela hans åsigt, anhåller jag att få säga några ord.

Ingen lärer väl anse att icke hvar och en bör, då krig utbrutit och fienden anfaller oss, i mån af sin förmåga söka värja vårt land. För den formögnare och mera bildade blifver denna allmänna pligt af dubbelt skäl potentierad. Det ena skälet, ett lägre, ett materiellt, är det, att denne eger mera enskildt att försvara. Men det gifves ett högre, som gör denna pligt för honom oeftergiflig; den nemligen att han varmare och fullare kan fatta de band som förena medborgaren med fäderneslandet, dess minnen, dess ära, dess framtid och dess förhoppningar.

Men om han väl skall kunna fylla denna pligt, måste han till stridsskicklighet under freden danas. Det är santt att för den, som har en mera omfattande enskild verksamhet, som kräfver hans ledning och tillsyn, fredsöfningarne, om de till längre tid utsträckas, blifva en större tunga än, till exempel, för arbetaren, som lika väl kan taga sin dagspenning af staten som af annan arbetsgifvare. Men de mera bildade, de högre stående böra väl uti villighet till uppoffringar föregå, om fosterlandskärleken icke inom landet skall bortdomna. Obestridligt lärer väl äfven vara, att denna samverkan emellan de inom samhället högre och lägre stående, denna gemensamhet för alla, skall utöfva en uti såväl socialt som intellektuellt och moraliskt hänseende välgörande inverkan — en inverkan, som längre än öfningarne skall fortleva.

En annan talare har ansett den tid, under hvilken värnepligts-skyldigheten är uti förslaget ålagd, vara för långt utsträckt och yttrat att denna skyldighet icke bör påläggas i vidsträcktare mån än landets försvar ovilkorligen kräfver. Ut i detta instämna säkert alla. Men om man betänker de väldiga krafter öfver hvilka våra grannar förfoga, de många anfallspunkter vårt land erbjuder och nödvändig-

heten att till mötande af anfallen dela vår styrka, kan jag åtminstone icke finna att den gräns, han velat utstaka, blifvit öfverträdd.

Jag yrkar bifall till nu föredragna punkt.

Herr Tornerhjelm: Då jag vid förra riksdagen yrkade, att en del af anslaget till beväringens öfning i fredstid måtte indragas, så får jag, innan jag öfvergår till hufvudsaken, förklara att jag ännu intager den ståndpunkt, som jag då hade. Efter en längre fred, började folket anse att den myckna och dyrbara öfningen för arméen och beväringen vore öfverflödig. Denna tendens började till och med yppa sig inom representationen. Jag ansåg derföre att man i första rummet borde tillse, att stammen erhöles tillräcklig öfning, för att kunna i sig upptaga beväringen, hvilket var enda sättet att kunna minska utgifterna. Nu är förhållandet helt annat efter de sorgliga tilldragelser, som på den sista tiden skakat Europas lugn, och hvilka mana hvarje land att tillse, hvad som göras bör för värnandet af dess sjelfständighet. Här föreligger nu till afgörande frågan om en stor förändring af vår beväringens organisation, och jag skall med största nöje med min röst bidra till beviljande af de anslag, som äro nödvändiga för denna beväringens öfning. Den nu föredragna 1:sta punkten innefattar sjelfva grundvalen för den nya institutionen och tillika den största börda ett folk kan åtaga sig, nemligen att hvar man skall vara soldat. Den talare, som hade ordet näst före mig, har på ett särdeles varmt och värtaligt sätt utredt grunden, hvarpå skyldigheten för den bildade och obildade hvilar, att medverka till det gemensamma stora målet, nemligen fosterlandets försvar.

En talare har påpekat att, om man ej kan gifva alla den öfning, som erfordras för att göra dem till krigsdugliga soldater, det naturligaste vore att taga ut en del af de värnepligtige och gifva denna del fullständig öfning. Men då det hittills icke lyckats att framlägga ett förslag att öfva endast en del, hvilket kunnat vinna begge statsmakternas bifall, så vill jag ej dervid uppehålla mig.

En talare på östgötabanken frågade: hvartill duger landstormen? Man har visserligen i det hänseende i Frankrike haft en sorglig erfarenhet, men der uppsatte de ej heller landstormen, förrän de gamla soldaterna voro nästan alldeles förstörda. För min del tror jag, att denna landstorm kommer att blifva af stor betydelse. Men på samma gång tror jag också, att det icke kommer att utöfva något väsendtligt inflytande på tungan af den nu ifrågasatta värnepligten, huruvida stadgandet om denna landstorm kommer att bifallas eller icke; åtminstone så vidt det rör landstormens andra uppbåd, hvilket ej får kallas till vapentjänst förrän vi hafva fienden i landet; och då är det väl gifvet, att hvarje man, som kan föra ett gevär, skall, utan att dertill vara tvungen genom något lagbud, frivilligt ställa sig i ledet bland hembygdens försvarare. Vi hafva derpå en rik erfarenhet i Sveriges historia. Jag tror således icke, att detta stadgande hade varit så alldeles nödvändigt; men jag yrkar dock att det må kvarstå, enär det kan vara nyttigt, att landstormens medlemmar äro

enrollerade, så att man kan hafva en fullständig öfverblick öfver de försvarskrafter, hvilka man i farans stund har att påräkna; det kan således hafva någon nytta och medför alls ingen skada. Jag vill icke vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till den föredragna punkten.

Friherre Raab, Adam: Jag har icke på mitt samvete, att vid föregående riksdagar hafva yrkat nedprutning i de anslag, som blifvit begärda för öfvande af våra försvarskrafter, och jag skall derföre ej upptaga tiden med att motivera, hvarföre jag ämnar bifalla denna punkt, utan jag vill blott med några få ord bemöta hvad den förste talaren yttrade. Han framställde visserligen icke något särskildt yrkande, men han fälde de orden, att det varit med vemod han emottagit detta förslag. Jag deremot förklarar att det varit med största tillfredsställelse, som jag erfarit att Utskottet enhälligt icke allenast tillstyrkt en sådan lag som denna, hvilken börjar med att uttala den principen, att hvarje svensk man skall vara skyldig att från sitt tjugonde till och med sitt fyrationde år såsom värnepliktig deltaga i fosterlandets försvar, utan äfven derföre att Utskottet i sin motivering yttrat, att Utskottet "med glädje helsat" detta förslag från Kongl. Maj:t. Jag hänför mig i öfrigt till hvad Grefve Ugglas i frågan yttrat. Han har gjort det så väl, att jag endast onödigtvis skulle upptaga tiden, om jag försökte upprepa hvad han yttrade.

Jag ber derföre endast att få vända mig emot tvänne föregående talares yttranden. Det ena att 50,000 man skulle kunna vara tillräckliga, för att försvara vårt land, och det andra, att den indelta arméen skulle kunna göra tillfyllest för samma ändamål, om den blott finge tillräcklig öfning. Jag ber Herrarne då komma ihåg, att endast vår östra kust har en utsträckning af nära 200 mil, och jag förstår icke huru man skulle kunna fördela dessa 50,000 man så, att de blefvo tillräckliga, för att försvara hela denna kuststräcka - jag har endast velat erinra härom, för att icke tala om den erfarenhet man under de sednaste krigen vunnit om massornas betydelse. Grefve Mörner förmenade, att det kunde vara nog med 9 klasser beväring, ty han tog för afgjordt, att vi ej skulle behöfva mer än 50,000 man, för att kunna försvara våra kuster. Ja, hur vet han det, min nådigaste Herr Grefve? För min del får jag säga, att, om så olyckligt vore, att vi blefvo anfallna af en öfverlägsen fiende, så tror jag icke att han vore så beskedlig, att han rättade sig efter våra små kalkyler här i Kammaren, hvarföre jag icke kan anse Herr Grefvens beräkning för så särdeles tillförlitlig. Samme värde talare yttrade äfven, att det skulle vara ett så stort besvär för värnepligtige i landstormens första uppbåd, att låta mönstra sig en gång om året; men hvad är det för besvär för ett så viktigt ändamål, då det är gifvet att de icke kunna få lång väg till mönstringsställena? Sannerligen jag kan fatta, att detta är något nämnvärdt besvär. Hvad man kommer att förlora på den uppoffring, som den allmänna värnepligten medför, är en obetydlighet, som lätt kan ersättas genom en förständig beskattning, i jemförelse med hvad vi skulle förlora, om vi ej

vore beredda att försvara oss. Då komma vi att förlora så mycket, att vi aldrig kunna återvinna det och våra efterkommande säkerligen aldrig skola förlåta oss det. Jag yrkar med glädje bifall till denna punkt.

Hvad Herr Montgomery-Cederhielms förslag beträffar, så tror jag att denna punkt är tydlig sådan den är, utan att någon redaktionsförändring är af nöden.

Herr Hallenborg: Det är icke min afsigt att ingå i bedömandet af denna fråga uti hela dess omfattning, utan endast, att tillkännagifva mitt votum i denna angelägenhet, hvars lösning hela landet afvaktar. Jag gillar fullkomligt den af Utskottet föreslagna värnepligtslagen, men hvad jag ej kan gilla, är det vilkor af indelningsverkets upphörande, hvilket Utskottet fäst vid ett bifall till denna lag. Att indelningsverket är ett onus erkänner jag villigt, men det är dock ej annat än en ränta, hvilken innehafvarne af den indelta jorden lagligen äro skyldiga att betala; och lika litet som en fordringsegare torde vara belåten, om hans gäldenär säger till honom, att han vill betala sin ränta i 15 år, men sedan vara fri från både kapitalet och räntan, lika litet kan staten vara belåten med Utskottets vilkor, att indelningsverket på 15 år skulle upphöra såsom Utskottet tänkt sig detta skola ske. För min del har jag icke lärt känna mer än ett sätt för gäldenären att blifva qvitt sin skuld, och det är att betaia den. Och Utskottet handlar därför orätt genom att söka bereda tillfälle för innehafvarne af den indelta jorden, att, utan motsvarande betalning, blifva qvitt sin skuld till staten. Det må vara klokt och fintligt, att begära en skänk af 60,000,000 R:dr, såsom ersättning för det att man åtager sig att försvara sitt fosterland, hvilket man i farans stund ändå icke lär kunna undgå, men högre än klokhet och fintlighet skattar jag rätträdighet; och efter min åsigt innebär Utskottets utlåtande ej ett uttryck deraf. Genom antagande af värnepligtslagen ikläda vi oss visserligen en ny och tung börda, men jag anser densamma vara oundgängligen nödvändig för åstadkommandet af ett kraftigt försvar och jag hoppas att den svenska ungdomen derigenom må uppfostras till alivarliga, lydiga och pligtrogna krigare, så att, derest en gång, hvilket Gud förbjude, en fiende skulle vilja intränga i vårt land, de må vara i stånd att, om äfven med stora uppoffringar, drifva honom tillbaka, så att vi må kunna till våra efterkommande återlemna vårt fosterland lika svenskt, som vi i arf emottagit det af våra fäder.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr von Koch: Jag hade ej tänkt yttra mig vid denna §, men jag anmälde mig i anledning af Herr Montgomery-Cederhielms förslag. Jag gjorde detta så mycket heldre, som jag sjelf i bredden på mitt betänkande gjort samma anmärkning, som den han framstälde, och hvilken jag således icke kan vederlägga. Jag anser dock att det är af en synnerlig vikt, att denna lag, om hvilken Utskottets alla ledamöter nästan enhälligt varit ense och hvilken utgör så att säga grundstenen för vårt försvarsväsende, må vid denna riks-

dag blifva bifallen; och jag hyser ännu den sangviniska förhoppningen, att vårt försvarsväsende vid denna riksdag skulle kunna blifva definitivt ordnad. Jag vill derföre icke heller lägga hinder i vägen för vinnandet af detta ändamål, till hvilket äfven jag skall sträfva efter måttet af mina gamla krafter; och ämnar derföre endast anhålla att få i protokollet antecknade några mindre viktiga förändringar, som jag vill ifrågasätta i det hopp att, sedan lagen en gång blifvit antagen, man, ifall dessa anmärkningar befinnas riktiga, må kunna vidtaga de af mig åsyftade förändringarne, men om de ej finnas riktiga låta dem falla. Men nu bör man icke för några mindre viktiga saker uppskjuta med hela lagens antagande. Jag vill derföre anhålla att de med mig lika tänkande, och särskildt Herr Montgomery, ville låta sig nöja med att blott låta anteckna till protokollet sin afvikande mening, den der må stå för vår räkning, men att vi dock nu måtte bifalla paragrafen.

Efter jag nu har ordet, ber jag att få nämna ett par ord angående den ståndpunkt jag i hufvudsaken intager, nemligen att jag, ehuru en fredens man, och ehuru jag hyser den sangviniska förhoppningen, att visserligen icke jag, men måhända mina barnabarns barn skola upplefva den dag, då i de christna samhällena blodsutgjutelse i stort som i smätt kommer att anses som ett brott, så önskar jag likväl, då denna tid ännu ej är kommen, utan vi tvärtom befinna oss på den ståndpunkt, att det gamla ordspråket: *si vis pacem para bellum* ännu eger sin fulla betydelse, att vårt lands försvarsväsen må ordnas på ett sätt, som i möjligaste måtto komme att betrygga fosterlandets framtida sjelfständighet.

Då jag emellertid ej kan tillmäta mig förmågan att bedöma på hvad sätt ett försvar för mitt fosterland, för hvilket jag är beredd att offra allt, bäst skall kunna ordnas, så vill jag underordna min åsigt under de sakkunniges omdöme, och ehuru jag i ett eller annat afseende kan hysa en något afvikande mening, skall jag likväl vid det definitiva afgörandet rösta med dem, hvilka jag vet sträfva till samma mål som jag, men som bättre än jag förstå huru detta mål skall vinnas — jag skall göra det så långt mitt samvete tillåter det; och jag slutar nu med att yrka bifall till den föredragna punkten.

Grefve Posse: Då jag vid frågan om föredragningen yttrade, att det fanns ett bestämdt sammanhang mellan värnepligtslagen och frågan om indelningsverket, ber jag att nu få tillkännagifva, att denna anmärkning dock icke gäller denna första paragraf. Skulle jag halva något emot denna, så skulle det vara, att jag anser den öfverflödig, ty den lagen, att hvarje svensk man är *skyldig* att personligen bidraga till fosterlandets försvar, den står efter min tanke skrifven i hvarje svensk mans hjerta. Den har varit skrifven der ända från hans barndom, och jag tror icke, att det finnes någon svensk man, i hvars hjerta den ej står ristad under hela hans lif. Jag får derföre säga, att min anmärkning icke gällde denna punkt, utan endast *sättet* huru denna värnepligt skall fullgöras. Jag yrkar bifall till denna punkt.

Grefve Hamilton, Henning: Emot denna paragraf hafva egentligen två anmärkningar blifvit framställda. Den första gjordes af Herr Montgomery-Cederhielm, som yrkade en förändring af redaktionen. Talarens mening i sjelfva saken öfverensstämmer emellertid med Utskottets, och äfven om hans redaktion skulle vara något tydligare, tror jag icke att Utskottets kan så missförstås, att en förändring är behöflig. Då jag förmodar, att Andra Kammaren antager Utskottets förslag, torde äfven derföre en omskrifning vara mindre lämplig, hvarför jag hemställer, att denna paragraf måtte af Kam-maren godkännas.

Den andra anmärkningen var den, som af Grefve Mörner framställdes mot värnepligtens utsträckning ända till det 40:de året, och i hvilken han yrkade en inskränkning. Med denne talare instämmer jag deri, att landstormens andra uppåd icke kan få någon synnerlig betydelse såsom en militärisk styrka, dels derföre, att det icke i fredstid skulle erhålla en fast organisation med eget befäl, dels emedan en temligen lång tid kommer att förflyta sedan de, som ingå i 2:dra uppådet, erhållit någon öfning. För vissa ändamål kunna de likväl vid ortförsvaret blifva användbara. Såsom en föregående talare anmärkt, är det väl också otvifvelaktigt, att, då behovet så fordrar, hela den manliga befolkningen, äfven de som öfverskridit 40 års ålder, skall önska att deltaga i hembygdens försvar, och med erfarenheten af huru under det sednaste kriget de blifvit behandlade, som, utan att i egentlig mening tillhöra krigsmakten, deltagit i fosterlandets försvar, tror jag försigtigheten bjuda att utsträcka värnepligten så långt, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget och af Utskottet förordadt.

Det var min afsigt att begära ordet vid nästföljande paragraf, men då jag nu har det, och jag om möjligt vill undvika en öfverläggning vid hvarje särskild paragraf, ber jag att redan nu få säga hvad jag vid den följande ernat yttra.

De af Kammarens ledamöter, som deltog i 1869 års riksdag, erinra sig måhända, att jag i min reservation mot det då tillsatta Försvars-Utskottets betänkande tillstyrkte de egentliga *beväringssklassernas* inskränkande till fem, ett *landtvärn* af fem, och en landstorm af tio klasser. Om jag nu ändrat öfvertygelse, skulle jag ej tveka att erkänna det eller söka en ursäkt, ty man kan sannerligen göra något värre, än att under tvänne år genom studier, eget begrundande eller andras upplysningar och råd, ändra uppfattning af en dylik fråga. Men just derföre, att min mening är oförändrad, anser jag Kammaren berättigad till en förklaring, huru jag det oakadt kunnat tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Mitt tillstyrkande vid 1869 års riksdag grundade sig till en del på önskan att förebygga alla tvister om rust- och rotehållares besvär, men detta var dock för mig underordnad. Hufvudsaken var, att då arméen, enligt mitt förslag, skulle utgöras af den stående hären och två klasser beväring, hvarigenom den redan nått en styrka af 68,000 man, och härtill ytterligare kom 37,000 man ersättningstrupper, en rekrytklass af 20,000 man och ett landtvärn af 80,000 man, skulle
Sverige

Sverige få att i fredstid öfva 68.000 och i krigstid underhålla mer än 200,000 man, hvilket jag ansåg vara det högsta landets tillgångar kunde medgifva. Jag fruktade ock, att, om man derutöfver ökade arméens styrka, skulle man i dess inre beskaffenhet, öfning och möjligheten af dess fullständiga utrustning förlora mera, än man genom det stora antalet kunde vinna.

I allt detta är min öfvertygelse oförändrad, men om jag det oakadt nu ansett mig kunna och böra tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, beror detta väsendtligen på de stora förändringar detta sedan år 1869 undergått. Bland dessa må jag såsom stora förbättringar anföra, att landstormens första uppåd enligt det sednare förslaget skall bilda fristående, verkligen organiserade korpser, afsedda att användas endast inom landet, och att beväringens öfningstid blifvit ökad från 60 till 90 dagar. hvarigenom det blir möjligt att åt beväringnynglingen gifva en någorlunda god rekrytbildning, och följlaktligen äfven för stammen möjligt att i sig upptaga ett större antal af dem, än som med någon fördel kunnat ske efter en så obetydlig öfning som enligt 1869 års förslag.

En annan anledning för mig att nu ansluta mig till Kongl. Maj:ts förslag, är den förändrade ställning, hvori hela Europa sedan år 1869 kommit. Man väntade då — åtminstone var detta förhållandet med mig — utbrottet af ett krig emellan Frankrike och Preussen. Huru vidt det skulle sträcka sig, kunde man ej veta, och borde därför ej under den ovissa ställningen företaga en ny organisation, så mycket mindre som man kunde hoppas, att, sedan kriget rasat ut, de stora makterna skulle finna skäl att minska sina stridskrafter, och det derigenom blifva möjligt för de mindre att bibehålla sina oförändrade samt rikta sina ansträngningar uteslutande på en större öfning och fullständigare utredning. Tyvärr har denna förhoppning slagit fel. De krigförande makterna äro väl på väg att sluta fred, men en fred som ej utan skal blifvit kallad ett stillestånd, och långt ifrån att stridskrafterna minskas, är ställningen i Europa sådan, att alla stater mera eller mindre tänka på deras ökande. Under sådana förhållanden anser jag äfven oss pligtige att anstränga oss till det yttersta, för att så mycket som möjligt betrygga vårt oberoende, hvilket vi endast under detta vilkor, men också, såsom jag hoppas, med detta vilkor kunna försvara. Det är likväl då äfven nödigt, att sträfvan det till detta mål blir enigt, och att man ej af begär att vinna det bästa försummar det tillfälle, som erbjuder sig att få det *goda*. För egen del har jag därför icke heller tvekat att nu ansluta mig till Kongl. Maj:ts förslag, under förhoppning att den beredvillighet, som röjer sig i åtagandet af en ökad värnepligt, äfven skall verksamt framträda, då frågan blir om de åtgärder, som blifva nödiga, för att åt försvaret i dess helhet gifva sammanhang, styrka och en ändamålsenlig ledning.

Det är endast detta jag önskat få i protokollet antecknad såsom en förklaring öfver den förändrade ställning, jag till frågan intagit.

Friherre Bildt: Jag begärde ordet för att förklara ett yttrande af mig för en stund sedan. Grefve Mörner och Friherre Raab hafva uppfattat mina ord så, som skulle jag sagt att 50,000 soldater vore nog till landets försvar. Jag har icke sagt något sådant. Jag har endast yttrat, att det är bättre att hafva en mindre men krigsduglig armé, att det är bättre att hafva 50,000 man fullt krigsdugliga soldater, än att skicka emot fienden 68,000 mindre dugliga. Denna åsigt har jag yttrat och den vidhåller jag.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Det förslag jag afgifvit, afsåg ett förtydligande af ifrågavarande paragraf, men då jag hör, att ordalagen äro lika lydande med de i nuvarande beväringsslag, och att någon tvetydighet vid den föreslagna lagens tillämpning således icke lärer kunna uppstå i det af mig åsyftade hänseendet, vill jag icke vidare yrka på min mening, utan återtager mitt förslag.

Upplästes ett skriftligt anförande af Grefve Mörner, Carl Göran, så lydande:

För ett sådant ordnande af våra stridskrafter, som uteslutande har landets försvar till syftemål anser jag en så långt utsträckt värnepligt, som Utskottet föreslagit, icke vara erforderlig, och då det icke är med landets förmåga i ekonomiskt och materiellt hänseende förenligt, att någon längre tid underhålla en så stor försvarsstyrka, får jag för min del yrka, att tiden för värnepligtens fullgörande må bestämmas från och med året näst efter det då den värnepligtige fyllt tjugu år, till och med det under hvilket han fyller 35 år.

Friherre De Geer: Det är endast i afseende på det af den siste talaren framställda förslaget, som jag anhåller att få yttra några ord.

Jag föreställer mig, att Kammarern i likhet med mig skulle hafva svårt att nu här besluta en förändring i afseende på värnepligtsslagen, som skulle rubba flera viktiga bestämmelser, hvilka sedermera i författningen förekomma, utan att man vet huru förändringen på dessa ställen skulle genomföras. Jag tviflar icke på, att Grefve Mörner för sig gjort upp huru sådant skulle ske, men för Kammarern är det okänt, och jag afstyrker derföre hans förslag samt yrkar bifall till Utskottets.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande §:n oförändrad, dels af Grefve Mörner, Oscar, att densamma måtte antagas med den förändring, att ordet *fyratio* utbyttes emot ordet *tjugutio*, och dels af Grefve Mörner, Carl Göran, att §:n skulle godkännas med utbyte af ordet *fyratio* emot ordet *tretiofem*; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till §:n oförändrad och, då dervid svarades talrika och starka ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 2.

Herr von Koch: I denna paragraf hade jag helst önskat ett tillägg, som går i motsatt strömning mot minoritetens åsigt beträffande den förra. Jag hade nemligen önskat att paragrafen skulle lyda sålunda: "Värnepligten fullgöres under de 7 första åren i allmänna beväringen och under de följande i landstormen, deruti hvar och en skall vara berättigad, men icke skyldig att kvarstå äfven efter uppnådda 40 år".

Jag önskade få detta antecknad till protokollet, ehuru jag icke anser mig böra framställa något yrkande om förändring i paragrafen. Sednare tiders lärdomar äro skälet till min åsigt om en sådan föreskrifts lämplighet, desto heldre som jag sjelf bor i en landsdel, som är nästan alldeles försvarslös. Jag har nemligen tänkt mig möjligheten af ett fiendtligt anfall, och att man då skulle önska gå "man ur huse". Om ett sådant förhållande inträffade, har jag trott att det vore nyttigt, om män öfver 40 år, isynnerhet de som förut tillhört militärståndet, kunde utan särskild ansökning få återinträda i landstormen och deltaga i fosterjordens försvar, utan att i följd af sednare tiders åsichter äfventyra att blifva nedskjutna såsom friskyttar.

Grefve Mörner, Oscar: Då jag önskar att vårt försvar må blifva så kraftigt som möjligt, icke blott kraftigt i ord, så får jag yrka ändring äfven i denna paragraf.

För den som egnat uppmärksamhet åt hvad jag förut sagt framgår, att jag icke hyser mycket förtroende för landstormen. Jag anser den skola blifva en inrättning som kommer att medföra så godt som ingen styrka. Det har blifvit sagdt och upprepadt många gånger, att den till beväringens öfning och utveckling anslagna tid är alltför kort att dana en duglig soldat. Hvad behöfves då för att bereda krigsduglighet? Jo, penningar och tid, anslagen att begagna dessa penningar. Landstormens första uppbåd skulle uppgå till ett antal af omkring 50,000 man, men behöfva vi denna styrka till den beväringen kunde lemna, om tid och penningar funnes, och hvad är denna landstorm, förlegad i militäriskt hänseende, värd? Man säger dock, att landstormen vore nyttig att hafva — till hvad kraft har man likväl icke sagt. Då jag här ser i en promemoria, som är bilagd betänkandet, så finner jag att landstormens första uppbåd i Östergötland skulle blifva 3,000 och några hundra man. Jag frågar: hvad kan väl uträttas med en så liten och ööfvad styrka? Man drager folket bort från deras verksamhet in på ett fält, der de icke kunna göra något gagn. Vidare, om hastig nöd tvingar landstormens sammankallande (och nöd skall för en sådan åtgärds vidtagande vara för handen) huru skall den sammandragas? Jo, Kongl. Maj:t skall i Stats-Rådet derom fatta beslut, som skall meddelas landshöfdingembetena, hvilka det derefter åligger att härom låta uppläsa kungörelse i kyrkorna. Detta är ju en särdeles snabb mekanik för att tillbakavisa en påträngande fiende.

En talare, som var superlativ i allting, undrade huru jag kunde

veta, att ej mer än 50,000 man fiendtliga trupper skulle kunna landsättas. Jag får derpå svara att, efter allt hvad jag läst af krigshistoria (och detta är åtminstone något), har det sig icke lätt att på en gång inskeppa en större styrka, och att man derföre svårigen kan antaga att flera än 50,000 man skola kunna på en gång landsättas, så framt ej några nya nu okända transportmedel uppfinnas. Men äfven om man antager denna styrka, så är det väl sannolikt, att de bästa trupperna skulle komma att skickas först, och då frågar jag: hvad skall väl landstormen kunna uträtta? Jag ser visserligen att landstormen skulle komma att blifva prydd med både kavalleri och artilleri, ordnade i fotbatterier, men hvad allt detta skulle uträtta mot härdade trupper, det öfvergår mitt förstånd. Skola vi kunna motstå ett fiendtligt anfall, så måste vi möta fienden med så krigsdugliga trupper som möjligt, och man uträttar mera med en mindre men krigsduglig styrka än med en skimrande, men icke till krigsbruk duglig här på 250,000 å 300,000 man.

Dessa äro mina motiver och det har varit viljan att försvara mitt fosterland som har gjort, att jag icke velat nöja mig med blott skimmer. Man har sagt att om krig inträffade man skulle gå "man ur huse". Hvarföre icke då taga steget fullt ut och utsträcka värnepligten äfven till personer emellan 40 och 50 år, hvilka då ännu kunna vara ganska krigsdugliga?

Jag har velat uttala denna min åsigt, men ber Herrarne väl bemärka, att jag hyser all aktning äfven för andras åsikter, hvilka nog, äfven de, grunda sig på lika varm fosterlandskärlek.

Sedan frågan om värnepligten nu är afgjord, så lärer dervid icke vidare vara att åtgöra, men då det här föreskrifves, att värnepligten skall fullgöras under de sju första åren i beväringen och sedermera i landstormen, skulle jag svika min pligt, om jag icke ansåge att beväringens åldersklassen borde utsträckas till nio, och jag påyrkar derföre den förändring i denna §, att värnepligten skall under nio år fullgöras i beväringen.

Friherre De Geer: Med den stam som svenska armén nu eger har det syntts åtminstone för Utskottet svårt att få densamma tillräcklig för öfning öns af sju åldersklasser; och ännu svårare skulle det blifva genom att utsträcka antalet af åldersklasserna till nio, och jag anser derföre Grefve Mörners förslag i sådant syfte icke böra bifallas utan anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till §:n oförändrad och dels af Grefve Mörner, Oscar, att densamma skulle godkännas med utbyte af ordet *sju* emot ordet *nio*; gjordes proposition på bifall till §:n oförändrad och besvarades med talrika ja.

1:sta—3:dje mom.

Biföllos.

4:de mom.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Då det icke tyckes vara meningen att nu framställa några motförslag, utan endast att den, som har någon afvikande åsigt, uttalar den till protokollet, och jag gerna vill gå in på ett sådant förfaringssätt, öfvertygad att de rättelser, som kunna vara erforderliga, nog ändå skola efteråt göras, så vill jag vid denna § endast nämna, att än flera kategorier synas mig bort från värnepligtens fullgörande befrias. Om man ser på Preussen, som i detta hänseende obestriddigen är det bästa mönstret och det land hvarest värnepligten fullständigast genomförts, så finner man der många flera kategorier befriade. Man har nemligen i Preussen funnit, att det icke i allmänhet är nödigt eller ens möjligt att utsträcka den effektiva tienstgöringen till alla beväringsskyldige, utan att många skäl finnas att befria åtskillige, och att det allmänna deraf tillskyndas en stor fördel. Man skulle således här kunna föreslå åtskilliga ytterligare kategorier, som borde vara från värnepligt befriade, men af det skäl som jag anført vill jag nu icke framställa något yrkande härom, utan har blott velat fästa uppmärksamheten härpå, likasom ock på den omständigheten att för flera förhållanden borde medgifvas ett uppskof med ifrågavarande skyldighets fullgörande på ett eller annat år. I Preussen få t. ex. theologie-studerande sådant uppskof, så framt de kunna uppvisa intyg af rektor vid gymnasium eller universitet att de äro theologie studerande; dock, på det de icke må undandraga sig att fullgöra sin värnepligt, är det tillika föreskrifvet att, så framt de icke tagit examen vid uppnådda 26 år, de icke vidare få njuta denna befrielse till godo. Sådan befrielse torde i en framtid visa sig ändamålsenlig äfven här.

Det är vidare en vigtig sak som icke är antydd i förslaget, nemligen huru förfaras skall, för den händelse att antalet värnepligtige någon gång skulle blifva större än försvaret kräfde, och då detta väl vid lagens tillämpning lärer komma att visa sig, så torde det vara skäl att anvisa ett sätt, hvarigenom personer skulle kunna befrias från värnepligten, om antalet blefve för stort. Jag har velat jemväl nu uttala denna anmärkning, utan att göra något yrkande och har trott att den kunde bäst framställas vid denna paragraf.

Slutligen vill jag anmärka, att preussiska och sachsiska generalstabsofficerare, med hvilka jag samtalat, lagt mycken vikt på s. k. "ettårige frivillige". Desse äro personer med bildning, som utgöra en slags befälsstam. De få icke anmäla sig, utan att hafva betyg på att de ett år varit i sekunda klass af ett tyskt gymnasium. Detta bevisar en aktning för bildning och kunskap, som det vore lyckligt att taga efter i andra arméer. Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra, utan har endast velat omnämna dessa mina iakttagelser.

Herr Berg: Jag ber om ursäkt, därför att jag åter begärt ordet, hvilket jag icke skulle behöft, då jag redan tillkännagifvit, att jag med min röst vill biträda Kongl. Maj:ts proposition, såvida jag icke i mitt första anförande glömt att nämna ett par omständigheter, som jag anser vara af vigt. Jag får fasta uppmärksamheten derpå, att, ehuru jag uttryckt min önskan, att Kongl. Maj:ts proposition måtte blifva af Riksdagen antagen, jag likväl icke anser mig deraf bunden att gå in på de modifikationerna deri, som jag under diskussionen kunde få höra framställas såsom lämpliga, och som kunde vinna något allmännare gehör inom Kammaren. Med anledning deraf får jag såsom ytterligare skäl för min åsigt nämna, att fall kunna inträffa, då vi kunna få mera krigsdugligt manskap än vi behöfva. Jag tror derföre, att det kunde vara tjenligt, om flera undantag från värnepligten medgäfvos än de, som redan äro i värnelagen upptagna. Ehuru jag i likhet med Grefve af Ugglas anser, att den bättre lottade medborgaren står i större förbindelse att deltaga i fäderneslandets försvar än den sämre lottade, tror jag dock, att den mera bildade personen har större tunga af att gå såsom man i ledet än den med starka kroppskrafter och mindre bildning försedda medborgaren. Enligt min åsigt bör den bildade medborgaren, om än icke genom friköpning, som jag anser vara ett mindre väl valdt ord dock på annat sätt än genom personlig militärtjänstgöring kunna fylla sin medborgerliga pligt, ty man måste anses hafva en högre uppgift än att personligen deltaga i landets försvar, så länge Konungen har rättighet att förklara krig endast för att besvara en individuell förolämpning. Det synes mig derföre lämpligt, att icke alla andra statens ändamål underordnas landets försvar och att det vore en fördel, om den mera bildade, som på annat sätt kan uppfylla landets kraf på honom, finge fullgöra sin tjenstepligt, på det sätt att han genom erläggande af en tiodubbel afgift eller mer finge befria sig ifrån värnepligtens fullgörande.

Det är dessa ord, som jag ansett mig skyldig att såsom en rättelse tillägga till mitt förra anförande, hvilket jag icke trodde skulle gifva anledning till en sådan missuppfattning deraf, som Friherre Raab visat sig hafva; jag har åtminstone ej menat att vår indelta armé är tillräcklig till landets försvar, utan tror mig hafva yttrat, att, på samma gång som jag sätter högsta värde på den indelta soldaten, jag dock icke vill bygga landets försvar *endast* på den nuvarande stammen, utan äfven anser, att den beväring vi nu hafva på cirka 100,000 man är nödvändig, men under normala förhållanden möjligen tillräcklig. Äfven anser jag, att vi behöfva en framstående generalstab och andra förbättringar inom befälet. Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och har endast velat hafva dessa upplysningar antecknade i protokollet, på det att min åsigt icke måtte blifva utsatt för någon missuppfattning.

Herr Wijkander: Jag har begärt ordet med anledning af de betänkligheter, som Herr Montgomery-Cederhjelm uttalat mot antagandet af den föredragna paragrafen i värnepligtslagen, under förmälan att densamma skulle sakna tillräcklig fullständighet. Han

yttrade nemligen, att man möjligen skulle kunna erhålla flera beväringskyldige, än man såg sig i tillfälle att kunna öfva, men jag anholder att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att allas skyldighet att fullgöra sin värnepligt icke innebär ett förbud att efter omständigheterna öfva endast en större eller mindre del af de värnepligtige. Denna paragraf stadgar endast om skyldigheten att deltaga i den allmänna värnepligten, icke om det antal som skall åläggas att under den ena eller andra förutsättningen fullgöra sin "skyldighet".

Vidare yttrade samme talare, att det vore önskligt, det man hade så ordnad som i Preussen, der man till vapenöfning endast uttager det antal värnepligtige, som man behöfver. I detta hänseende vill jag ingalunda motsäga honom, men tillåter mig att i sammanhang härmed omnämna huru förhållandet är i Nordtyskland. Alla äro der, i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:ts förslag till ny värnepligtslag för oss äfven förutsätter, värnepligtige, men af dem, som befinnas dugliga till krigstjenst, uttages endast ett bestämdt antal, hvarvid ordningen, de värnepligtige emellan, bestämmas genom lottning. År 1868 utgjorde första årsklassen 0,87 procent af befolkningen eller 262,134 man. Deraf blefvo till vapentjenst godkände circa 110,000 man, d. v. s. 42 procent af hela klassen, men inställdes endast 88,823 eller 34 procent, således föga mer än en tredjedel. För året 1870—1871 godkändes 105,533 man, och inkallades 86,860 eller 0,29 af hela befolkningen. Läger man denna sistnämnda procent-siffra till grund för beräkningen af den styrka, som enligt nordtyska krigsförfattningen skulle i Sverige årligen inkallas, få vi 11,600 man, under det vår första beväringssklass, som till vapenöfning inkallas, vanligen uppgår till 19 å 20,000 man eller nära $\frac{1}{2}$ procent af befolkningen.

Hvad åter angår *de ettåriga frivillige* i preussiska härordningen, om hvilka talaren äfven ordade, så kunna sådana ju icke hos oss ifrågasättas, då de värnepligtige icke skola ingå i någon garnisons-tjenst, men hvad i detta afseende hos oss kan förekomma, är äfven iakttaget i Kongl. Maj:ts förslag till värnepligtslag, då densamma 22 § mom. 4 innehåller: "Den af beväringen, hvilken önskar i egenskap af befäl eller underbefäl fullgöra sin värnepligt, vare underkastad de behörighetsvilkor, som af Kongl. Maj:t bestämmas". Jag tror sålunda icke, att man med skäl kan anmärka, det något i berörda hänseende blifvit uteglömdt eller förbisedt. Efter min uppfattning kan derföre talaren tryggt låta sina betänkligheter falla och Kammaren lika tryggt bifalla ifrågavarande paragraf.

Hvad den siste värde talarens anmärkningar deremot angår, så tror jag mig bäst kunna bemöta dem dermed, att jag uttalar en åsigt, som säkert icke af någon inom denna Kammare jäfvas, nemligen att *alla* "andra statsändamål" måste i farans ögonblick underordnas fäderneslandets försvar.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

§ 4.

1:sta mom.

Grefve Hamilton Henning: Då det tyckes vara en allmän önskan att oförändradt bifalla Utskottets förslag, vill jag icke påyrka någon förändring af denna §, men jag anhåller att få till protokollet antecknadt, att jag i detta hänseende hyser den afvikande mening, som finnes intagen i min, Utskottets betänkande åtföljande reservation.

Grefve Mörner, Oscar: Den af den föregående talaren omnämnda allmänna önskan att bifalla förevarande paragraf oförändrad, kan dock icke föranleda mig att gilla dess redaktion, som innehåller en otydlighet, hvilken icke lätt låter förklara sig. Det vore kankända största skäl för mig att instämma uti Grefve Hamiltons reservation, men då han ej sjelf påyrkat bifall dertill, anser jag mig icke heller böra göra det. Utiförevarande paragraf förekommer nemligen det stadgande, att den, som är befriad från att personligen fullgöra sin värnepligt, skall derföre i stället under hvarje af de 7 bevaringsåren erlægga till staten en skatt, under namn af värneskatt, hvilken icke må understiga 3 R:dr, men i öfrigt för en hvar, som enligt 2 artikeln i Bevillningsstadgan erlägger bevillning, uppgår till hälften af dess belopp. Då uppstår den fråga, huru denna bevillning eller skatt skall beräknas. Om man tänker sig, att en person, som är i den ålder, att han borde fullgöra värneplikten, men är för något lyte kasserad, har 3 egendomar i olika delar af landet, så är af förevarande paragraf icke tydligt, huruvida den halfva bevillningen skall beräknas efter sammanlagda beloppet af den bevillning, han på tre olika ställen blifvit påförd, eller endast efter den bevillning han erlägger i den socken, der han är mantalsskrifven. Om det förre vore meningen, skulle den person, som är litet ofärdig och derföre till krigstjänst oduglig, komma att drabbas af en skatt, som vore alldeles orimlig.

Jag förmodar, att denna tvetydighet kan förklaras, och i sådan händelse lära väl Utskottets ledamöter icke underlåta att lemna förklaring deröfver, men jag kan dock icke för närvarande annat än yrka återremiss af pagrarafen, ty otydligheter böra icke finnas i någon derest de, hvad dock ofta visat sig vanskligt, kunna undvikas.

Herr von Geijer: Jag förenar mig i den siste värde talarens yrkande om återremiss af denna paragraf. Jag har nemligen under diskussionen kommit att tänka på, att det stadgande, som innehåller i denna paragraf, icke gerna kan anses rättvist, emedan det finnes en mängd personer, med stor årsinkomst, som äro befriade från andra artikelns bevillning och som sålunda skulle komma att undgå erläggandet af värneskatt till högre belopp än 3 R:dr. Då jag äfven har åtskilliga andra anmärkningar emot såväl denna som nästföljande paragraf, skulle jag helst önska, att båda dessa paragrafer blifve till Utskottet återmitterade.

Friherre de Geer: Om jag har några betänkligheter mot den föreslagna värneskatten, så kommer det sig deraf, att man har så ringa praktisk erfarenhet af, huru upptagandet af en sådan skatt kan komma att slå sig ut, när en sådan skatt är införd inom högst få länder i Europa. Deremot har jag inga betänkligheter mot sjelfva principen eller rättmätigheten af att förklara värnepligten gemensam för hela den manliga befolkningen utan undantag. Den, som icke har nog kroppsstyrka att stå i ledet eller att tienstgöra vid trossen eller vid intendenturen, må bidraga till landets försvar på det enda sätt han kan, eller med penningar. Det är icke fråga om, att värneskatten skulle drabba endast krymplingar eller personer, som äro med svårt lyte behäftade, utan denna skatt är ämnad att drabba en stor del af den manliga befolkningen, som, utan att vara till arbete oförmögen, dock icke är krigsduglig. Enligt 1861 års författning angående beväringens mönstringar m. m. skola alla, som mönstring undergå, af läkaren noggrant besigtigas till utrönande, huruvida de äro fria från åkommor och lyten samt smittosamma sjukdomar och i öfrigt ega den styrka och kroppsbyggnad, att de kunna anses till krigstjenst duglige; och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har i det underdåniga utlåtande, som låg till grund för Kongl. Maj:ts proposition vid 1869 års riksdag, yttrat, att en strängare granskning af de beväringsskyldiges kropps-konstitution än som hittills egt rum vore af behovet påkallad, på det att icke någon vapenöfningskostnad måtte förspillas å utbildning af till krigstjenst odugligt manskap. Vid beräkningen af värneskattens belopp har Kongl. Maj:ti sin nådiga proposition till denna Riksdag antagit, att hela den åldersklass, som ingår i beväringen, utgöres af 35,000 man, af hvilka endast 20,000 skulle kunna antagas såsom krigsdugliga, och att omkring 15,000 skulle komma att erlägga värneskatt. Att inskränka värneskatten endast till dem som erlägga bevillning efter 2 artikeln torde icke vara fullt lämpligt, emedan ganska få af dem, som inträda i beväringens åldern, befinna sig i sådan sjelfständig ställning, att de erlägga bevillning efter denna artikel. Många bland dem äro t. ex. studenter, e. o. tjenstemän och andra yngre män, som icke ega någon säker inkomst, för hvilken de skatta, men som likväl kunna vara rike mäns söner och ega en förmögenhetsställning, som gör det vida lättare för dem att erlägga en värneskatt, än åtskilliga som erlägga bevillning efter andra artikeln.

En föregående talare har uttalat några anmärkningar emot redaktionen af förevarande paragraf och ansett densamma vara otydlig deruti, att den icke bestämmer, huruvida en person, som har egendom på olika ställen i landet, bör erlägga värneskatt i förhållande till sammanräknade beloppet af den bevillning, han på de olika orterna betalar, eller endast efter den bevillning han erlägger å den ort, der han är mantalsskrifven. För mig synes ingen otydlighet härutinnan förefinnas, ty då paragrafen inneåller, att värneskatten beräknas efter den bevillning, som erlägges enligt andra artikeln bevillningsstadgan, synes det mig klart, att värneskatten bör beräknas efter det sammanräknade beloppet.

Jag får på dessa skäl anhålla om bifall till förevarande paragraf.

Grefve Mörner: Jag har nu fått svar på en del af min fråga, men detta svar har gifvit mig ytterligare anledning att begära återremiss, ty jag kan ännu icke förstå, huru värneskatten skall beräknas. Dessutom innefattar, på sätt Grefve Hamiltons reservation visat, ifrågavarande stadgande en inkonsequens derutinnan, att den, som till följd af kroppsligt fel är förhindrad att försvara sig sjelf, skall bidra till landets försvar. Den föregående talaren har anmärkt, att värneskattens bestämmande till ett minimum af 3 R:dr grundade sig derpå, att många af dem, som böra erlägga denna skatt, icke hafva någon egendom, för hvilken de betala bevilling. Ja, mine Herrar, det kan hända, men om några år kunna de ju hafva förkofrat sig, så att de böra upptagas till bevilling, och de skola då få erlägga mera i värneskatt i samma förhållande som de öka sin egendom. Detta synes mig sannerligen icke lämpligt.

Medan jag har ordet, vill jag fästa mig vid det förhållande, som omnämndes af den föregående talaren, eller att man ansett nödigt att meddela strängare föreskrifter angående kassering af beväringsynglingar. Jag tror, mine Herrar, icke, att man för vinnande af detta mål behöfver utfärda några officiella uppmaningar eller cirkulärer, ty jag vet, att åtminstone i den trakt, der jag bor, förmögna karlar, som varit grofva och starka och vid den bästa helsa, utan svårighet blifvit kasserade. Det synes mig icke i detta hänseende vara nödigt att vara allt för sträng, ty jag tror, att man nu för tiden icke just behöfver vara nödvändigtvis lång för att kunna användas i krig. Detta i förbigående. Jag vidhåller emellertid mina anmärkningar och yrkar återremiss.

Herr Bennich: Den siste värde talaren hemtade af den näst föregående talarens anförande ytterligare anledning att begära återremiss, men jag må bekänna, att jag af den värde Grefvens sista yttrande fått full anledning att hemställa om godkännande af förevarande paragraf. Det syntes egentligen vara två omständigheter, som gjorde den värde talaren motvillig emot värneskatten. Den ena var, att, om en värnepliktig, som blifvit kasserad och därför måste betala värneskatt, efter några år förvärfvade sig förmögenhet, han skulle blifva tvungen att i förhållande dertill erlägga en förökad värneskatt, men jag får hemställa, huruvida icke just den, som genom befrielse från beväringsskyldigheten haft tillfälle att föröka sin förmögenhet, bör betala en i förhållande dertill ökad skatt. Den andra omständigheten var, att i den värde talarens hemort de förmögna ste karlarne ofta blifvit befriade från exercis; men i sådant fall synes det mig vara så mycket mera skäl, att de, som vunnit befrielse, få erlägga en värneskatt, så att de åtminstone på något sätt må bidra till landets försvar. Jag anhåller om bifall till förevarande paragraf.

Grefve Hamilton: Förra gången jag hade ordet, ansåg jag grannlagenheten fordra att icke upptaga Kammararens tid med att försvara den åsigt, som jag uttalat i den af mig afgifna reservationen, men då denna i någon måtto här vunnit understöd, anser jag mig

böra anföra några ord. Om också inom Utskottet funnos olika meningar derom, huruvida de som af sjukdom äro ur stånd att fullgöra sin värnepligt borde på något sätt åläggas att bidraga till landets försvar, voro dock alla öfverens derom, att skatten borde utgå efter en billig grund. Jag har i min reservation uttalat den mening, att det åtminstone borde finnas ett maximum af ekonomisk uppoffring för den, som icke kunde personligen fullgöra sin värnepligt, och genom att fastställa ett sådant maximum vore äfven den af Grefve Mörner framställda betänkligheten i någon mån undanröjd, ty om ett maximum finnes, inverkade, sedan detta vore uppnadt, icke sammanslagningen af bevillningen å olika orter på värneskattens bestämmande. Huru litet rättvist denna värneskatt skulle komma att drabba, visar sig lätt af flera förhållanden. Om t. ex. en sjuk person har sin förmögenhet i räntebärande reverser, så får han i förhållande till räntorna på dessa erlägga värneskatt, men om han deremot köper bankaktier, så skulle han vara från värneskatten befriad. Icke kan det väl vara rimligt, att, då han i ena fallet vore befriad från värneskatt, han icke äfven skulle vara det i det andra. Någon billighet kan icke heller visas med afseende på graden af den olycka, hvaraf den värnepligtige är hemsökt, utan frågan är endast, huruvida 3 R:dr kunna afpressas honom. Jag skulle fullkomligt motsätta mig all värneskatt, såvida icke Riksdagen redan förut godkänt en sådan skatt och Kongl. Maj:t nu förnyat sitt förslag derom. Jag måste i alla händelser anse det förslag, jag i min reservation tagit mig friheten framställa, vara lämpligare än Utskottets, och om de, som dela denna min åsigt, vilja återremittera frågan, förenar jag mig med dem.

Herr Nordström: Ehuru man på mycket goda skäl kunde sätta i fråga, huruvida det kan anses rättvist och ligga i sakförhållandets natur, att de, som af lyte, sjukdom eller kroppslig svaghet äro till tjänst vid rikets försvar oförmögne, skola i stället därför under hvarje af de sju beväringssären erlägga till staten en skatt under namn af värneskatt. då en så beskaffad oförmögenhet utgör, så vidt jag kan förstå, det mest naturliga skäl för befrielse från värnepligten utan alla vilkor, finner jag dock stämningen och omständigheterna i närvarande stund så beskaffade, att det utan tvifvel vore ändamålslost att yrka på en sådan befrielse; men då det härjemte föreslås, att denna värneskatt icke må understiga *tre* riksdaler, men i öfrigt för en hvar, som enligt 2:dra artikeln Bevillningsstadgan erlägger bevillning, skall utgå med hälften af dess belopp, anhåller jag på fasta uppmärksamheten uppå, att enligt hvad så väl detta betänkande som andra till ärendet hörande handlingar meddela, kostnaden efter medelberäkning för rotatesoldatens underhåll för året uppgår till 100 riksdaler, och då halfva beloppet af bevillningen enligt 2:dra artikeln kan, på ena sidan, för de förmögnare klasserna uppgå till vida mer, samt, på den andra, för de minst bemedlade, hvilka dock till bevillningsafgift äro förpligtade, till mindre än tre riksdaler, synes uti ifrågavarande förslag vid tillämpningen af den antagna grunden en dubbel afvikelse derifrån förekomma, hvartill annan förklaring ej torde kunna företes än godtyckets, hvilket dock aldraminst uti ifrågavarande afseende

borde få framträda; med afseende hvarå jag därför tillåter mig föreslå den ändring, att minimibeloppet tre riksdaler uteslutes och ett maximibelopp af 100 R:dr införes; — och torde den lämpligaste vägen för erhållanden af den förändring jag sålunda afser vara återremiss i yrkandet, hvarom jag sålunda instämmer.

Friherre af Ugglas: Då den anmärkning, som af Grefve Mörner framställdes, enligt mitt förmenande, icke saknar skäl, och då det onekligen är af vigt att få saken utredd och paragrafen fullt tydlig, vill jag instämma i yrkandet om återremiss. Såsom det föreslagna stadgandet nu lyder, att han skall "under hvarje af de sju beväringssären erlägga till staten en skatt, under benämning värneskatt, hvilken icke må understiga 3 R:dr, men i öfrigt för en hvar, som enligt andra artikeln i Bevillningsstadgan erlägger bevillning, uppgår till hälften af dess belopp", skulle tillämpningen blifva ganska svår, om han är mantalsskrifven på en ort och eger fastighet på en annan; ty huru skulle, å den ort der han är mantalsskrifven, kändedom vinnas, att han har fastighet å annan ort. Följden skulle blifva, att han komme att påföras värneskatt på flera ställen, eller också 3 å 4 år efteråt af Kammarrätten blefve ytterligare kräfd på för litet erlagd värneskatt. Jag tror, att sådana olägenheter kunna afhjelpas, om redaktionen något ändras, hvilket åter kan vinnas genom en återremiss. Genom bifall till Grefve Hamiltons förslag skulle denna otvetyglighet kvarstå i alla de fall, der skatten icke uppginge till maximum, hvarföre ett förtydligande komme att jemväl då blifva nödvändigt. Då emellertid den af mig åsyftade förändringen icke rör någon hufvudgrund i förslaget, får jag förena mig med Grefve Mörner i hans yrkande om återremiss.

Herr von Geijer: Här hafva så många skäl anförts för återremiss, att jag hoppas densamma skall blifva bifallen. Jag vill därför blott yttra några ord.

Enligt mitt förmenande bör man icke tänka på att ålägga värneskatt i form af en förmögenhetsafgift utgående till viss procent af 2:dra artikelns bevillning.

Om bevillning här i landet utgick i förhållande till den skattskyldiges nettoinkomst och sålunda vore en verklig inkomstskatt, skulle en sådan bevillning möjligen kunna tagas till tarif för värneskatten. Men att låta en så rent af personlig skatt som värneskatten utgöras i proportion till nuvarande bevillning enligt 2:dra artikeln, som stundom måste påföras den jemförelsevis medellöse till högre belopp än den rike, och mången gång icke alls påligger medborgaren med stor årsinkomst, synes mig orimligt. Jag yrkar återremiss.

Herr Wallenberg: Hvad Grefve Hamilton yttrade angående bankaktier är tillämpligt äfven på andra aktier; och der ser man en bland olägenheterna, att icke aktieegarne sjelfva skatta för sin inkomst å aktierna, utan skatten erlägges på ett ställe för denna inkomst, som sprider sig till många ställen i landet. Det vore önsk-

ligt, och jag hoppas, att den värde talaren i framtiden, när denna fråga kommer i öfvervägande, måtte bibehålla denna åsigt.

I afseende å denna sak finner jag Grefve Hamiltons förslag innebära en förbättring, men jag medgifver, att det har det felet. att det icke uppställer något minimum. Friherre De Geer har i sitt anförande så påtagligt visat, att man icke kan undvika att sätta ett minimum, att jag deraf funnit mig öfvertygad. Jag tror, att, om man nu icke bestämde annat än minimum, skulle man enklast vara ifrån saken, men jag hemställer, om man icke kunde sätta in både maximum och minimum i paragrafen, hvarigenom man blefve qvitt en återremiss, hvilken blott skulle förorsaka tidsutdrägt. Denna paragraf skulle då komma att lyda så: "Den, som på grund — — — af dess belopp, dock icke öfver 100 R:dr".

Herr de Maré: Det yrkande om en återremiss af denna punkt, som blifvit gjordt på grund af rädsla för att, om någon vore nog lycklig att vara taxerad för egendom på flera ställen, han till följd deraf skulle komma att betala värneskatt på flera ställen, tror jag icke vara denna Kammare värdigt att biträda, då man väl måste erkänna, att den, som har mycken egendom, bör betala mera för att blifva befriad från skyldigheten att personligen deltaga i landets försvär. Jag får därför yrka bifall till denna punkt.

Herr Bennich: Det är mot betydelsen af det maximum, man vill insätta i denna paragraf, som jag ber att få göra en erinring. För att denna värneskatt skulle uppgå till 100 R:dr, skulle personen i fråga vara taxerad antingen till en inkomst större än 20,000 R:dr, eller för fastighet värd mer än 600,000 R:dr, derest det är jordbruksfastighet, men jag hemställer till Herrarne, om det för de få fall, då det möjligen kan inträffa, att en beväringsspligtig är nog lycklig att hafva mera än 20,000 R:drs inkomst eller mera än 600,000 R:dr taxeringsvärde på sin egendom, kan vara skäl att göra ett undantag från den i paragrafen uttalade grundsats. Jag tror det icke, utan yrkar fortfarande bifall till paragrafen.

Herr von Koch: Jag skulle helst önskat, att denna skatt endast tagits ut af dem, som betalade bevillning efter andra artikeln i bevillningsstadgan, emedan jag är rädd för dessa skatter, som utgå efter person. Detta är den enda anmärkning, som jag har. Hvad åter de öfriga här gjorda anmärkningarne beträffar, så bevisa de för mycket; ty de gå ut på, att hela bevillningsstadgan behöfver omarbetas. Detta är saunt, och jag har tillåtit mig vid ett föregående tillfälle att angifva den riktning, i hvilken jag tänkt mig detta böra ske. Jag hoppas också, att det snart kommer att ske. Denna fråga angår dock blott att höja bevillningen. Uppstår då någon olägenhet i afseende på bevillningens påförande, så att den icke blir en inkomstskatt utan till en del en förmögenhetsskatt, är det i detta speciela fall jemförelsevis af så ringa betydelse, att det väger föga eller intet. I allt fall skulle jag önska, att de, som hafva betänk-

ligheter mot denna paragraf, måtte låta dessa för närvarande falla. Då kan man besinna sig till en annan riksdag och då göra dessa förändringar. Att bestämma ett maximum förefaller mig icke vara riktigt. Jag tror då det vara rättare att låta skatten gå så högt som möjligt, enligt andra artikeln bevillningsstadgan, och jag skulle särdeles beklaga, om denna Kammare stipulerade ett maximum, men Andra Kammaren icke gjorde det. Emellertid anser jag, att man icke med sådana här mindre viktiga saker bör uppehålla denna stora fråga, utan allt, som icke är väsendtligt, bör man nu låta hvila. Jag får yrka bifall till punkten.

Herr Wallenberg: Jag vill låta mitt förslag falla och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkandena å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra mom.

Bifölls.

§ 5.

Bifölls.

§ 6.

Herr von Koch: Jag vill blott anmärka ett obetydligt tryckfel i detta moment, då det står "*anställningen*" i stället för "*anställning*", hvartill det naturligtvis bör rättas.

Paragrafen godkändes med rättelse af ordet *anställningen* till ordet *anställning*.

§§ 7 och 8.

Biföllos.

§ 9.

Herr Heijkensköld: Då jag i hufvudsak ej önskar någon förändring i nu föredragna förslag till värnepligtslag, önskar jag dock i likhet med flere föregående talare få mina betänkligheter mot denna punkt antecknade till protokollet. Lika varmt som jag för en tid sedan sökte befria befolkningen i bergslagera från en skatt, som enligt min öfvertygelse dem utan giltiga skäl pålades, lika villig är

jag nu att biträda förslaget om en utsträckt värnepligt, ehuru det kommer i jämförelse med landslagen att tyngre drabba bergslagerna med dess glesa befolkning, hvilken under den tid, som öfningarna pågå, hufvudsakligast sysselsätter sig med förberedande arbeten för bergsbrukets bedrifvande; äfvensom den industriela verksamheten kommer att lida afbräck, då den yrkesskicklige arbetaren borttages för att fullgöra sin värnepligt, och han ej kan ersättas af hvem som helst; men detta sednare förhållande torde dock framdeles kunna afhjelpas genom förändring af 9 § i värnepligtslagen. Men lika godt, uppoffringen för ett älskadt fosterlands frihet och sjelfständighet kan ej blifva för stor. Jag yrkar bifall till den utsträckta värnepligten utan vilkor.

Paragrafen bifölls.

§§ 10 och 11.

Biföllos.

§ 12.

1:sta mom.

Bifölls.

2:dra mom.

Grefve Mörner, Oscar: Genom denna förordning är stadgadt, att Kongl. Kungörelsen den 13 November 1860 angående allmänna beväringen skall vara till all kraft och verkan upphäfd. Ut i nämnda kungörelse står det emellertid, att all skyldighet för rust- och rotehållare till rekrytering upphör under krig, och att alla under krig uppkomna vakanser skola fyllas med beväringssmanskap. Denna nu föreslagna förordning stadgar, att vid infanteriet första ålderklassen skall utgöra arméens rekrytklass och inom kavalleriet, artilleriet och ingenjörtruppen utgöra de två första rekrytklasserna, och jag förmodar att befrielsen från rekrytering under krig för rust- och rotehållare fortfarande skall ega rum, men jag hade önskat, att det varit bättre och tydligare uttryckt. Ehuru det väl icke kan anses möjligt, skulle det kunna hända, att afgången inom arméen blefve så stor, att den icke kunde fyllas med dessa rekrytklasser. Att begära en återremiss eller ändring af detta stadgande torde väl icke vara nödigt, men man skulle kunna anhålla, att Utskottets ledamöter ville göra oss den tjänsten och förklara, huruvida icke härigenom jemväl all rekryteringsskyldighet under krig för rust- och rotehållare skall anses upphörd och inbegripen i hvad som här stadgas, att vid infanteriet första klassen och vid öfriga vapnen de två första klasserna utgöra arméens rekrytklasser.

Friherre de Geer: Oförberedd på den anmärkning, som nu blifvit gjord, är jag icke i tillfälle att med bestämda handlingar kunna vederlägga densamma. Grefve Mörner har nemligen fästat uppmärksamheten på, att 1860 års kungörelse angående allmänna beväringen skulle genom denna lag blifva upphäfd, men att i den nu föreslagna lagen icke återfunnes något stadgande, som motsvarade § 39 i 1860 års kungörelse, hvilken säger, att vid utbrott af krig upphör, under den tid kriget varar, rust- och rotehållares rekryteringsskyldighet. — Han framställde den frågan, huruvida denna rättighet eller rust- och rotehållares befrielse från rekrytering under krig skulle vara betryggad endast genom det stadgaude, som här finnes i afseende på ersättnings- och förstärkningstrupper. — I anledning deraf får jag fästa uppmärksamheten på, att frågan om rust- och rotehållares skyldigheter i afseende på indelningsverket icke kunna hafva sin rätta plats i en beväringsslag, utan höra till statuterna om indelningsverket och måste stödja sig på de riksdagsbeslut, af Kongl. Maj:ts sanktionerade, som angående indelningsverket blifvit fattade. — Beslut angående rust- och rotehållares befrielse från rekryteringsskyldighet under krig fattades vid 1812 års riksdag och återfinnes i riksdagsbeslutet vid den riksdagen, hvilket väl i alla händelser måste hafva sin gällande kraft, antingen stadgandet står i beväringsslagen repeteradt eller icke. Hvarför det står i 1860 års kungörelse, har efter min föreställning varit för att stadga beväringens skyldighet att inträda såsom rekryter i indelta arméén under krig, och i detta afseende är samma stadgande ersatt genom det nu föreslagna, att beväringen i krigstid utgör ersättningstrupper för arméén. Utskottet har i denna del icke gjort någon ändring i Kongl. Maj:ts proposition, och jag för min del kan icke tro, att uraktlåtenheten att i denna lag intaga en lika beskaffad § som 39 § i 1860 års kungörelse kan medföra någon fara för rust- och rotehållare att gå miste om ifrågavarande, dem tillförsäkrade befrielse.

Herr von Koch: Jag kan ej neka, att jag vid denna punkt finner en betänklighet, som dock ej utgör hinder för mig att yrka bifall till densamma, blott den omständighet, vid hvilken jag nu har äran fästa uppmärksamheten, observeras vid föredragningen af ingressen till förevarande lag. Der står nemligen i det framställda förslaget till denna ingress, att med nya värnepligtsslagens antagande skulle Kongl. Kungörelsen den 13 November 1860 angående den allmänna beväringen upphävas.

Det är emellertid i denna kungörelses 39 § intaget ett stadgande, som finnes i 1812 års kungörelse angående allmänna beväringen, och hvilket innefattar ett medgifvande till rust- och rotehållarne, hvilket gjordes vid denna lags antagande, att under krigstid vara fria från rekrytering. Att nu upphäfva detta, tror jag ej böra ske, utan jag anser att, så vida man ej kan upplysa att det finnes något annat stadgande än det i 39 § af 1860 års beväringsslag intagna, som handlar om rust- och rotehållarnes befrielse i nämnda hänseende, så måste man vidtaga några åtgärder, hvarigenom paragrafens bibehållande försäkras

försäkras, och jag tror till den ändan vara lämpligast att, då vi komma till behandlingen af ingressen, göra ett undantag beträffande denna paragraf. Detta blir nödvändigt att göra, och det kan ej möta stora svårigheter, och med detta förbehåll tror jag Kammaren kan bifalla denna 12:te paragraf. Jag kommer dock att — för den händelse det ej skulle anses innebära tillräcklig trygghet att en dylik bestämmelse är intagen i ett riksdagsbeslut — när jag omöjligen för min del kan medgifva upphäfvandet af 39 §, yrka återremiss, när vi komma till ingressen, för att vara viss på stadgandets bibehållande.

Till den nu föredragna paragrafen anhåller jag emellertid om bifall.

Grefve Mörner: Jag instämmer i den åsigt Herr von Koch uttalat och vill blott önska, att han måtte vara närvarande, då ingressen förekommer till behandling, så att hans talan må bevaras. Mera nöjd hade jag varit, om någon Utskottets ledamot kunnat upplysa hvarför man ur det föreliggande förslaget uteslutit detta stadgande.

Herr von Koch undrade, om det ej skulle vara nog att åberopa 1812 års riksdagsbeslut. Ja, mine Herrar, litet hvar af oss torde i dessa dagar hafva läst riksdagsbesluten från 1680:talet, och hvad vi derom hafva inhämtat är så beskaffadt, att om man skulle lägga handen på hjertat vid besvarandet af frågan hvad de innehålla, skulle man stadna i villrådighet om både det ena och det andra. Tiden går och man glömmer och samhället glömmer och man går sedan i en annan riktning än hvad ämnadt var.

Jag hoppas, att Herr von Koch måtte vara oförhindrad att genomdrifva den behöfliga förändringen, och i den förhoppningen kan jag afstå från yrkandet på återremiss.

Friherre Sprengtporten: Såsom det förefaller mig, har Herr von Koch haft fullt skäl till den anmärkning, han nyss framställt, men då det ej är nog med att redaktionen af ingressen ändras i denna Kammare, utan sådant måste ske äfven i Medkammaren, och för att ej något förbiseende i detta hänseende måtte komma att ega rum, anser jag, för min del, återremiss vara lämplig, för att få den erforderliga rättelsen verkställd.

Herr von Koch: Jag tror ej, att denna § behöfver ändras eller är på något vis otydlig, blott 39 § i 1860 års kungörelse angående beväringen bibehålles. Lämpligast anser jag det vara, att sistnämnda paragraf uttages ur värnepligtslagen, och att en ny författning, upptagande de bestämmelser som i densamma innefattas, måtte utfärdas. Stadgandet hör egentligen ej till den lag, hvarom nu är fråga, utan synes mig böra stå under samma skydd som föreskrifterna om indelningsverket och ej innehållas i en lag som denna, hvilken kan ändras hvarje riksdag. Det kan emellertid icke synas mig på något sätt betänkligt att nu bifalla denna paragraf, hvarom jag tortfarande anhåller.

Friherre Bildt: Onekligen är denna fråga af största vikt för
Riksd. Prot. 1871. 1 Afd. 2 Band.

både rust- och rotehållarne. På sätt Grefve Mörner antydt, tror äfven jag, att stadgandet ej afsigtligt blifvit utelemnadt, och att man bör iakttaga största försigtighet, så att man ej på något sätt kan gifva rust- och rotehållarne någon grundad anledning att misstänka, att deras rätt här vore i fara, och det så mycket mera som det är ett verkligt statsintresse att deras rätt bibehålles. Mig synes derföre, då det kan vara osäkert, att den aktade ledamot, som ämnar föreslå en ändrings vidtagande i ingressen, är närvarande, då denna förekommer till afgörande, att det vore bättre att göra sig fullt förvissad om att frågan blir beaktad. Jag yrkar derföre på återremiss, hvilket äfven har den fördelen att, såsom Friherre Sprengtporten nämnde, Andra Kammaren blir delgifven denna Kammares beslut.

Grefve Lagerberg: Då jag genomläste det Särskilda Utskottets förslag till beväringsslag, så undgick det ej min uppmärksamhet, att 39 § i 1860 års kungörelse angående den allmänna beväringen blifvit utesluten. Jag har ock i dag på morgonen kommit öfverens med åtskillige af Kammarens ledamöter att härå fästa uppmärksamheten. Men detta var under förutsättning, att vid föredragningen skulle följans den ordning, som af Utskottet angifves. Orsaken till att nämnda § i 1860 års kungörelse ej här ingått, har jag trott mig finna, ej i något förbiseende af Utskottet för rust- eller rotehållareintresset, utan helt enkelt deri att detta förslag är uppgjordt under förutsättning af den indelta arméens upphäfvande, vid hvilket förhållande det är gifvet, att all betydelse af denna § i 1860 års kungörelse vore förfallen.

Jag hoppas, att Herr von Koch håller sitt löfte och innesluter honom derföre i mina böner, så att han vid slutet af diskussionen om värnepligtslagen må vara i tillfälle infria detsamma.

Herr Wijkander: Då åtskillige talare fortfarande yrka på återremiss, anhåller jag att få upprepa hvad Utskottets ordförande redan anfört, nemligen att 39 § i Kongl. Kungörelsen af den 13 November 1860 angår egentligen befrielse för rust- och rotehållare att rekrytera under krigstid. Härmed hafva vi dock för närvarande icke något att göra; varande ifrågavarande eftergift, en gång medgifven af båda statsmakterna, icke beroende på huruvida den omnämnas i värnepligtslagen eller icke.

Men vare nu härmed huru som helst, skulle det väl vara orimligt att af den anledning, att man önskade bibehållandet af 39 § i den gamla beväringsslagen, begära återremiss af den nu under behandling varande 12 § af den nya värnepligtslagen, enär förstberörda stadgande omöjligen kan ingå i denna paragraf, som handlar om beväringssmanskapets fördelning i årsklasser.

I sammanhang härmed anhåller jag få anmärka en besynnerlig tolkning af orden: "Arméens rekrytklass". En talare tycktes nemligen vilja antaga, att härmed vore att förstå den klass, som skulle vara ämnad att fylla de luckor, hvilka under ett krig kunde uppstå i stamtrupperns leder. Med rekrytklass förstås naturligtvis hvarken här eller annorstädes annat än manskap, som ännu icke erhållit den

öfning, att det kan såsom soldater användas. Först när det erhållit nödig utbildning, bortfalla benämningarne rekryter och rekrytklass.

Men, för att återgå till hufvudfrågan; är Kammaren af annan åsigt än Utskottet och anser, att 39 § i 1860 års förordning bör intagas i den föreslagna lagen angående den allmänna värneplikten, låter sådant sig lätt verkställa, dock icke i denna paragraf, till hvilken jag därför yrkar bifall.

Grefve Hamilton: Grefve Lagerberg har riktigt antydt orsaken, hvarför aldrig 39 § kunnat inkomma i Utskottets förslag. Då nemligen Utskottet för sin del beslutat, att indelningsverket efter en bestämd tid borde upphöra, kunde det ej ifrågakomma, att ett stadgande som detta borde bibehållas.

Jag anser det visserligen ej rätt att borttaga hvarje sådant stadgande, men, enligt min tanke, bör värnepliktslagen ej sysselsätta sig med annat än hvad som angår sjelfva beväringen. Stamtruppen må organiseras huru som helst, så bör ej derigenom någon förändring uppstå i den stadga, som endast bör omfatta det svenska folkets förhållanden med afseende å den allmänna värneplikten. För öfrigt tror jag verkligen, att rust- och rotehallarnes rättigheter i detta fall, så länge beväringen kvarstår, äro tillräckligt tryggade genom 1812 års riksdagsbeslut. Skulle så ej vara förhållandet, synes mig en särskild författning böra bestämma om rust- och rotehallarnes rättigheter i detta fall. Lika med Herr von Koch tror jag, att man vid ingressen till lagen kan göra ett förbehåll, hvarigenom, vid upphäfvande af 1860 års förordning, 39 § deraf räddas.

Att i denna § införa något angående rust- och rotehallarne, torde Kammaren finna vara alldeles olämpligt, då här endast är fråga om bestämmelserna angående fördelningen af klasserna i de särskilda uppbåden, och man således för ingen del har något med rust- och rotehallarnes rättigheter och skyldigheter att göra. Jag anhåller, att Kammaren ville bifalla paragrafen, men iakttaga det omförmälda förhållandet vid behandlingen af ingressen.

Herr Faxé: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Wijkander, då jag begärde ordet egentligen för att fästa uppmärksamheten på, att en återremiss af denna paragraf ej skulle leda till det mål man åsyftar, ty den befrielse, hvarom handlas i 39 § af kungörelsen angående allmänna beväringen, rör ett helt annat förhållande än de rekrytklasser, hvarom i förevarande paragraf är fråga.

Således tror jag, att det är alldeles tillräckligt, om man reserverar beslutet om den meranämnda 39 §, till dess man kommer till ingressen, och då så många Kammarens ledamöter blifvit uppmärksammade på förhållandet, torde det ej vara att befara, att en erinran derom då kommer att underlätas.

Det finnes verkligen i det under behandlingen varande författningsförslaget en paragraf, som omtalar rust- och rotehallarnes rättigheter att rekrytera för stamtruppen, och att det är sådana, hvilka äro beväringsskyldige, förbehållet om de utgå för ledig nummer, att afgå från tjensten vid slutet af det år, med hvilket deras beväringsskyldigt

skulle tilländalöpa. Och skulle man vilja hafva i denna förordning infördt ett stadgande i ofvanberörda hänseende, vore det lämpligast, att detta intogs näst efter 35 §.

För min del tror jag dock, att rätteligen ett sådant förhållande som detta ej bör omnämnas i denna lag.

Jag yrkar bifall till denna paragraf.

Friherre Sprengtporten: Sedan en ledamot af Utskottet behagat upplysa hvad som synts mig vara mörkt i denna fråga, och en talare fäst uppmärksamheten på, att utvägar finnas att vid ingressen åstadkomma den rättelse, som af ingen blifvit bestridd och jag tror vara principiellt nödvändig, ber jag att få afstå från min begäran om återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkandena å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf; gjordes proposition på bifall till momentet och besvarades med ja.

3:dje mom.

Bifölls.

§§ 13—16.

Biföllos.

§ 17.

Grefve Lagerberg: Mot denna punkt har jag en anmärkning att framställa. Jag tror, att stadgandet, det beväringssyngling bör hafva en längd af 5 fot 4 decimaltum, bort ur paragrafen utgå. Det är ett stadgande, för hvilket jag knappast tror något skäl kunna anföras, och jag anser ett sådant förhållande icke böra berättiga de beväringsskyldige till någon lindring, då jag föreställer mig, att, oaktadt denna omständighet, en person i åldern mellan 20—40 år kan fullt ega den friskhet och styrka, som erfordras för vapenöfningarne. Dessutom kan jag ej af förslaget få rätt klart för mig, huruvida den som ställes på tillväxt skall betala värneskatt. Då ej litenhet till växten kan vara att hänföra till sjukdom, lyte och kroppslig svaghet, utan dermed ofta kan vara förenad tillräcklig styrka för öfvet af vapen, anser jag, att dessa ord böra ur paragrafen utgå. Jag vill dock ej nu framställa något bestämdt yrkande härom.

Grefve Mörner, Oscar: Jag går längre än Grefve Lagerberg och yrkar, att orden: "ej uppnått en längd af 5 fot och 4 decimaltum" måtte uteslutas. De stå ej i den gamla förordningen, och jag förstår ej hvad de behövas här. Jag talar ej i mitt eget intresse, enär jag för längesedan öfverskridit både beväringsskyldighets- och landstormsåldern, men jag tror, att äfven en liten man kan vara duglig att

bära gevär och slåss för sitt land lika väl som en lång. De små skulle tillerkännas en betydlig fördel, ty om äfven de äro starka och duglige, blifva de ändå på grund af detta stadgande, under beväringssären, fria från all militärtjenstgöring och blifva derföre utan tvifvel mycket eftersökta af arbetsgifvare.

Jag anser, att dessa ord ej böra stå i författningen. Och då här stadgas, att hela den manliga befolkningen, som är i värnepligts-åldern, så vida ej total oförmögenhet förhindrar, skall bidraga till landets försvar, och en persons litenhet ej synes mig innebära något hinder för fullgörandet af hans medborgerliga pligt i detta hänseende, yrkar jag, att de af mig angifna orden måtte utgå.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit det derunder gjorda yrkandet, att paragrafen skulle bifallas med utslutande af orden: "eller uppnår han icke en längd af 5 fot 4 decimaltum"; framställdes proposition på bifall till paragrafen oförändrad och besvarades med ja.

§§ 18—21.

Biföllos.

§ 22.

1:sta mom.

Grefve Lagerberg: I denna paragraf skulle jag önska framställa ett förslag till ändring, men Kammarens otålighet att snart sagdt utan diskussion vilja antaga denna lag och visade obenägenhet för rättelser i densamma afhåller mig från att åtminstone motivera förslaget. Jag skulle nemligen vilja hemställa, att ordet "högst" måtte utbytas mot "minst." Kammarens ärade ledamöter torde finna den stora betydelse, som ligger härutinnan så väl för närvarande som för framtiden.

Friherre Raab, Adam: För min del önskar jag, att en återremiss af denna paragraf måtte beviljas, ej derföre att jag bestämdt ogillar paragrafens lydelse, sådan den här är uppställd. Men då det utan tvifvel beror på stammens blifvande organisation, huruvida man kan anse tillfyllest den exercis, som här föreslås, eller om man bör föreskrifva en längre och fullständigare öfning för beväringen, så anser jag det vara skäl hafva öppet för sig att derom fatta beslut, sedan frågan om stammens organisation varit föremål för Kammarens pröfning. Ur denna synpunkt hemställer jag till Kammarerna, att frågans behandling måtte tills vidare uppskjutas, hvilket ej kan ske annat än genom en återremiss, hvarom jag anhåller.

Grefve Hamilton, Henning: I de grundsatser, som af Grefve Lagerberg blifvit uttalade, instämmer jag så mycket heldre, som jag vid 1869 års riksdag reserverade mig emot, att något bestämdes

rörande beväringens öfningstid, hvilken, enligt min tanke, bör blifva beroende af de anslag, som dertill beviljas. Då emellertid Kongl. Maj:t med 50 procent förhöjt den högsta öfningstid, som i 1869 års förslag var bestämd, och då jag derjemte hört, hvilket stort afseende man i landet fäster dervid, att icke under den brådaste tiden af året beväringens manskapet må under fredliga förhållanden hållas längre från sina hem, än nödigt är, så underkastar jag mig omständigheternas tvång och yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Hvad åter beträffar, att man borde uppskjuta med antagandet af denna paragraf, till dess frågan om stammen vore afgjord, så befinna vi oss så till vida i en cirkelgång, att det kan hända, om vi bevilja detta uppskof, att då vi skola besluta om stammen, någon på samma grund begär, att vi skola uppskjuta dermed, till dess frågan om beväringens öfningstid blir afgjord. Det är således likgiltigt hvilketdera man först bestämmer, och då vi nu äro i färd med att antaga beväringens lag, är det väl bäst att så godt först som sist afgöra frågan äfven om öfningstiden.

Herr von Koch: Sedan jag anmälde mig att erhålla ordet, har jag blifvit förekommen af den siste ärade talaren, och är öfvvertygad att min aktade vän här till höger, som är lika ifrig som jag att få vårt försvar snart ordnad, icke nu vill vidtaga någon åtgärd, som skulle kunna tydas derhän, att Första Kammaren skulle vilja ännu längre utsträcka dessa öfningsdagar, som det i alla fall torde blifva svårt att få Andra Kammaren att antaga, hvarföre jag yrkar bifall till denna paragraf, ehuru jag icke vill neka, att det under andra förhållanden varit godt, om en längre exercistid kunnat erhållas.

Herr von Geijer: Jag måste erkänna, att vid läsningen af förslaget till värnepligtslag har denna paragraf mycket förvånat mig; och skälet dertill ber jag få nämna. Om jag icke alltför mycket missminner mig, så förekommer i den gamla beväringens lag icke ett ord om öfningstidens längd, och att nu införa ett dylikt stadgande anser jag såsom ett stort brott mot de principer, på hvilka en värnepligtstag bör vara bygd. En värnepligtstag skall nemligen bestämma antalet af de år, under hvilka medborgarens krigstjenstskyldighet skall ega rum, men ej antalet dagar, som årligen skola användas för hans öfning. Så är förhållandet med den preussiska lagen, som helt enkelt säger, att under så och så många år tillhör den värnepligtige linien eller stående hären och derefter under så och så många krigsreserven och så vidare, men ej nämmer ett ord om den årliga öfnings-tiden åtminstone icke under de år den värnepligtige kvarstår i linien. En sådan bestämmelse kan möjligen intagas i administrativa författningar, men i värnepligtslagen bör den icke hafva sin plats. Hvarföre ifrågavarande bestämmelse intagits i den föreliggande värnepligtslagen har jag haft svårt att begripa; kanske har så skett af något ackomodationsskäl. Jag har dock icke kunnat underlåta att uttala min önskan, att paragraf måtte blifva ändrad.

Det är äfven en särskild omständighet, som här är att beakta, nemligen att med den lydelse den ofta nämnda paragrafen erhållit, har

Riksdagen förlorat sin nu egande rätt att, i händelse af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om anslag till beväringens vapenöfningar afgöra saken genom omröstning efter 65 § Riksdags-ordningen.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till momentet och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra—6:te momenten.

Biföllos.

§§ 23—26.

Biföllos.

§ 27.

1:sta mom.

Bifölls.

2:dra mom.

Herr Rydqvist: I fall detta moment af Riksdagen antages, så befarar jag att det kommer att höra till undantagen, ja till de ytterst sällsynta undantagen, att någon svensk sjöman, anställd vare sig vid den inrikes eller utrikes sjöfarten, skall komma att fullgöra sin beväringsspligt. Då en sjöman tager hyra för utrikes resa, sker det vanligen så, att han inmönstrar för resa fram och åter, och när han då efter sin återkomst för tillfället är ledig, kan på honom tillämpas hvad i detta moment stadgas; men då sjömannen äfven ofta är i fartygets tjenst flera år och icke kommer hem under tiden, så kan han till följd häraf äfven ofta undgå att uppfylla sin värnepligt. Hvad åter den inhemska sjöfarten beträffar, så är vanligt, att äfven för den städjes sjöfolk för hela seglationstiden, och om så sker år efter år, såsom ofta är händelsen vid ångbåtsfarten, så blir sjömannen äfven härigenom fri från sin beväringsskyldighet. Det vanligaste förhållandet är visserligen, att de så kallade skutskepparne städja sina sjömän på månad, men då dessa kunna låta städja sig från den ena månaden till den andra under hela seglationstiden, så blifva äfven de på detta sätt i sjelfva verket fria.

Jag föreställer mig, att detta icke kunnat vara Utskottets mening, och på det att icke underslef i detta fall må inträffa, eller att icke den betydliga klass af rikets innebyggare, som egnar sig åt sjömansyrket, må vara helt och hållet befriad från fullgörandet af sin beväringsspligt, så hemställer jag, att ifrågavarande stadgande måtte ändras derhän, att när sjöman första beväringsåret är stadd på sjöresa, må

detta anses såsom laga förfall, men att andra året, derest han då vistas inom riket, det ovilkorligen skall åligga honom att uppfylla sin beväringsskyldighet. I sådant fall föreställer jag mig, att det ej skall blifva värre för honom än för andra att, sedan han fullgjort sin beväringsskyldighet, söka sig ny tjänst. Beväringsexercisen försiggår alltid i början af sommaren, och då under vanliga förhållanden den inhemska sjöfarten fortgår ända in i November, så bör det ej blifva svårt för sjömännen att förskaffa sig ny hyra för den återstående delen af seglotionstiden. Af dessa skäl tillåter jag mig ännu en gång att fästa uppmärksamhet på nödvändigheten af att ändra denna paragraf så, att det ej kan blifva möjligt för sjöman, att göra sig helt och hållet fria från fullgörandet af sin beväringsskyldighet.

Friherre De Geer: Jag ber härvid först att få fästa uppmärksamheten derpå, att ifrågavarande sjöfolk äro befriade från all vapenöfning under fredstid, hvaremot den siste talaren, så vida jag ej oriktigt uppfattade hans ord, önskade föreskrifter i den syftning, att om sjömannen undandrog sig sådan öfning det första året, han skulle kunna tvingas att åtminstone fullgöra den det andra. I öfrigt har Utskottet i fråga härom icke föreslagit någon annan förändring i 1860 års beväringsslag, än att skärpa föreskrifterna för sjömäns skyldighet att inställa sig till krigstjänst, nemligen sålunda att laga förfall hädanefter icke får stödjas på några ingångna aftal af enskild natur, utan endast skall gälla för den sjöresa, till hvilken de redan äro inmönstrade, och så lång tid efter densammes slut, som de enligt sjölagen ännu icke äro fria från den enskilda sjötjänsten.

Herr Rydqvist: Efter de upplysningar om verkliga meningen med bestämmelserna i den ifrågavarande paragrafen, som jag nu erhållit, ber jag att få återtaga mitt yrkande.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

§ 28.

Bifölls.

§ 29.

Friherre De Geer: Jag ber endast att få fästa uppmärksamheten på att i början af denna paragraf tillkommit ett ord, nemligen "mom. 1", som bör utgå, emedan paragrafen endast innehåller ett moment, sedan de moment, af hvilka den bestod i Kongl. Maj:ts förslag, blifvit sammanslagna. Saken har tillkommit genom förbiseende eller tryckfel, och jag har velat fästa uppmärksamheten derpå för att få den rättad.

Paragrafen bifölls, med den rättelse att orden *mom. 1* uteslötos.

§§ 30—43.

Biföllos.

§ 44.

1:sta mom.

Bifölles.

2:dra mom.

Herr von Koch: Icke för att väcka något förslag till ändring i denna paragraf, utan endast på det man möjligen i framtiden må hafva det i minnet, vill jag nämna, att det hade varit önskligt, om man gifvit momentet 2 följande lydelse: "Under sådan vapentjenst underhålles manskapet på Kongl. Maj:ts och Kronans bekostnad *samt förses med militäriskt igenkänningstecken.*" Behöfligheten af en sådan bestämmelse ådagalägges af erfarenheten från förra årets krig, men jag medgifver, att det ej är nödigt, att den intages i författningen, utan att det må vara tillräckligt, att uppmärksamheten blifvit fästad derå. Jag anhåller för öfrigt om bifall till paragrafen i oförändradt skick.

Öfverläggningen förklarades slutad, och momentet bifölles.

§§ 45, 46 och 47 samt de två i förslaget slut förekommande stadganden.

Biföllos.

Ingressen.

Herr von Koch: Ehuru det visserligen icke kan vara behöfligt, att jag efter den rörande § 12 förda diskussionen väcker förslag derom, så är det dock efter gifven förbindelse och löfte till min ärade granne till höger, som jag nu anhåller om återremiss af ingressen i den syftning jag förut angifvit, eller för att få § 39 i 1860 års förordning, som angår befrielse för rust- och rotehållare att under krig rekrytera, bevarad.

Friherre De Geer: Jag ber att få förena mig med den siste talaren i att anhålla om återremiss, enär jag icke ännu kunnat göra hvarken Kammaren eller mig sjelf fullt reda för, om något annat stadgande må vara behöfligt i stället för den upphäfdade § 39 i 1860 års förordning. Genom en återremiss kan måhända blifva ådaga-

lagdt, att något sådant icke behöfves, men i motsatt fall kan Utskottet icke komma i tillfälle att föreslå lydelsen af ett dylikt stadgande.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till ingressen, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

5:te och 7:de punkterna.

Biföllos.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet uppsköts till sammanträdet å e. m.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Måndagen den 17 April 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades protokollet för den 8 dennes.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1.

Härvid förekommo:

1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna i ett sammanhang.

Herr Stråle: Att frågan om ordnandet af fosterlandets försvar är, särdeles under närvarande politiska förhållanden i Europa, det viktigaste ärende, svenska män hafva att behandla, derom äro vi säkert alla ense, mine Herrar; och följderna af det beslut, statsmakterna gå att fatta, kan komma att afgöra fäderneslandets framtida öde. Vid sådant förhållande torde det tillåtas mig att, utan anspråk att inverka på andras omdöme, få i Kammarens protokoll förvarad min åsigt och huru jag ämnar rösta. Jag har biträdt förslaget till lag angående den allmänna värneplikten. Jag förkastar på förhand det vilkor Utskottet i sju punkten uppställt i sammanhang med denna lag, och anhåller att nu få yttra några ord om bildandet af stamtruppen.

Jag har alltid hyst det största förtroende till Sveriges indelta armé, och jag har under den tid af nära tolf år, jag i egenskap af chef för fångvårdsstyrelsen varit i beröring med kommenderingar ur denna armé, oafbrutet hemtat ytterligare skäl till stöd för min åsigt. Min mångåriga erfarenhet lemna knappt ett enda fall, der ens individen svikit detta förtroende. Jag betviflar att soldatesk i något land, ja, under någon tid, funnits, der gudsfruktan, sedlighet, kärlek till Konung och fädernesland, aktning för lagarne och medborgarnes enskilda rättigheter gjort sig gällande i högre, ja näppeligen i så hög grad, som hos den indelta svenska soldaten. Jag betviflar att,

der icke fullständig konskription blifvit genomförd, landets unga värnepligtiga söner kunna vid vapenöfningar föras tillsammans med soldater under så gynsamma förhållanden, som den indelta svenska arméen erbjuder; och jag betviflar att i vår vidsträckt landsbygd, der ordningen, om den störes, skall upprätthållas af en fåtalig kronobetjening, landtregeringen kan få full ersättning för den indelta truppen, lika litet som befolkningen, i händelse inträffade oordningar någon gång beklagligen påkallar anlitaandet af militärmanskap, kommer att finna olägenheterna deraf så af annan trupp nedbringade till det med ändamålets vinnande minsta möjliga.

För min del vill jag följaktligen icke utan särdeles tvingande omständigheter uppoffra indelningsverket; och dessa tvingande omständigheter förefinnas efter mitt förmenande ej ännu; ty icke räknar jag dit det i anledning af frågan om utsträckt värnepligt gjorda försök att tolka knektekontrakten så, som skulle med deras bestånd en ökad värnepligt ej lagligen kunna utsträckas. Jag åberopar i detta hänseende de segrande bevis Kammarens ledamöter afgifvit i sin reservation. Icke heller inverkar på mig det anspråk på stora eftergifter, till förmån för en samhällsklass och följaktligen på de öfrigas bekostnad, man från visst håll framställt såsom vilkor för ett fullständigt ordnande af fäderneslandets försvar.

Jag har nämnt, att jag åtminstone för det närvarande icke med min röst ämnar bidraga till upphäfvande af indelningsverket, men jag förbiser dock icke att olägenheter och svårigheter äro förbundna med detsammans absoluta bibehållande i sitt närvarande skick. Anmärkningar äro gjorda om soldatens för långa tjenstetid, om hans i allmänhet bristande håg att höja sin militäriska bildning och att söka vinna befordran samt om den allt för höga kostnad anskaffandet af tillräckligt befäl och underbefäl åt armé och beväring skulle komma att medföra. Dessa anmärkningar synas mig förtjena afseende; men måne icke de skulle kunna till stor del undanrödjas utan att i väsentlig mån beröfva landet fördelarne af indelningsverket, om man ställer ett betydligare antal rotar på vakans emot stadgad afgift och använder de inflytande medlen till aflönande af särskildt antaget befäl och underbefäl. Jag tror mig med skäl våga antaga, att för den del af de indelta soldaterna, som man sedan vid krig skulle finna för gamla att ställa i linien, tillfälle till användning med fördel på annat håll icke kommer att saknas.

Att ifrågasätta att, om indelningsverket upphör, svenska Riksdagen skulle vägra nödigt anslag för öfning af den på nya grunder bildade arméen, tillåter jag mig icke; men utan all uppmärksamhet torde dock icke böra lemnas, att Kongl. Maj:t i sammanhang med upphörandet af den så kallade mötespassevolansafgiften, genom Kongl. brefvet den 24 Maj 1841 stadgat "att, derest Rikets Ständer, vid en blifvande riksdag skulle borttaga det nu bestämda mötesanslaget eller detsamma nedsätta under det nu påstående riksdag bestämda belopp, vi då skole vara oförhindrade att i stället för samma anslag fordra uppfyllandet af de skyldigheter, som, i afseende å manskapets transporterande till och från samt underhåll vid möten m. m. enligt indelningsverk och knektekontrakt jemte öfriga gällande

författningar vederbörande åligga“. Jag kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition och yrkar nu värdsamt afslag på Utskottets betänkande, åberopande till ytterligare stöd för min mening den reservation Herr Björnstjerna afgifvit; der det i slutet heter:

“Efter mitt förmenande hade derfore Utskottet bort tillstyrka rent bifall ej mindre till värnepligtslagen, sådan den af Utskottet blifvit omredigerad, än till hvad Kongl. Maj:t begärt, så väl i afseende på båtsmansrotarnes öfverflyttning från sjöförsvaret och regleringen af regementenas förlägningsområden, som ock för åtskilliga regementens och korpers kompletterande med “kontant aflönadt“ manskap.

Genom bifall till ett sådant förslag skulle Riksdagen förfara med den varsamhet, som hvarje förändring i grunderna för landets försvarsorganisation alltid kräver. Man fick då tid att inhemta erfarenhet, ej mindre om verkningarne af värnepligtslagens tillämpning, än om möjligheten att erhålla kontant aflönadt manskap med kort tjenstetid och större militäriskt värde, samt kunde derefter, sedan en sådan erfarenhet först vore vunen, med trygghet taga i öfvervägande frågan om de nuvarande indelta stamtruppernas ställande på ständig vakans och stamsoldatens antagande genom befälet mot kontant aflöning.

Friherre von Otter: Då jag haft Kammarens förtroende att såsom ledamot i Särskilda Utskottet, deltaga i behandlingen af denna fråga, och i den reservation jag afgifvit emot Utskottets beslut ej närmare yttrat mot hvad jag reserverat mig, anser jag mig skyldig att vid början af diskussionen lemna upplysning om den ståndpunkt jag intager i denna viktiga fråga.

Att jag ogillat Utskottets beslut i nu föredragna punkter lärer väl ingen betvifa. Såsom ledamot i den s. k. rust- och rotehållskommittén har jag, enligt hvad dess betänkande visar, sökt motarbete de anspråk, som i en eller annan form gjort sig gällande å rust- och rotehållares sida, för att blifva befriade från indelningsverket. Jag vill icke upptaga tiden med besvarande af hvad Utskottet i sina motiver framhållit såsom stöd för det slut, hvartill Utskottet kommit, under förhoppning att ingen inom denna Kammare skall gilla dessa motiver; men skulle så vara, skall jag visserligen icke underlåta att söka framställa motbevis.

Hvarför jag icke kunnat deltaga i det slut, hvartill pluraliteten af Utskottsledamöterna från denna Kammare kommit, får jag nu belysa; men på samma gång jag icke kunnat gilla det af dem framställda förslaget, hvilket äfven enligt min åsigt har många förtjenster, får jag dock med tacksamhet erkänna deras motivering, i hvilken jag till det mesta instämmer. Att jag är en varm vän af den indelta soldaten, är för Kammarens ledamöter väl bekant, och den långa tid, öfver $\frac{1}{4}$ sekel, som jag tjenat i den indelta arméen har icke rubbat, utan fast heldre stadfastat min öfvertygelse, att den *med tillräcklig öfning* kan fylla alla de anspråk, som blifva af yttersta nödvändighet, derest den nu antagna värnepligtslagen skall kunna uppfylla sin bestämmelse. Reservanterne yttra om den indelta soldaten. “Hans

pålitlighet, ordningssinne, krigstukt och villighet att uppfylla tjenstens fordringar äro allmänt erkända. Vanan vid strängt arbete och ett tarfligt lefnadssätt, gör honom hårdig och förnöjsam. Såsom oftast brukare af den jord, han är kallad att försvara, är han vid denna fästad med en kärlek, som icke kan undgå att på krigaren utöfva ett fördelaktigt inflytande.“ Jag hemställer, huruvida man kan anskaffa en stam som bättre *bör* kunna uppfylla hvad man måste fordra af en lämplig kader för vår beväringarmé.

Vidare yttra reservanterna:

“Sjelfva den omständigheten, att han antages af jordegaren och under den tjenstfria tiden delar hans sysselsättningar — förhållanden, hvilka dock i visst hänseende icke äro utan olägenheter — gifva honom en ställning i samhället, som gör att arméen hos oss med det öfriga folket sammansmälter på ett sätt, som man i andra länder ej sällan haft skäl att afundas. Det är väl således otvifvelaktigt, att ett antal sådane soldater kan på beväringen verka välgörande, äfvensom att den motvilja, hvarmed, enligt hvad uppgifves, föräldrar och husbönder stundom låtit sina söner eller tjenare öfvas samfäldt med värfvad trupp, icke kunde hafva någon grund, så vidt den utsträcktes äfven till den indelta arméen“. Men något derefter säga reservanterna: “Soldaten antages af rust- eller rotehållaren, oftast bland den tjänande klassen och naturligtvis utan allt afseende på hans lämplighet såsom befälsämne; och då han, så väl till följd af uppfostran som af sin ställning som jordtorpare, måste vara och förblifva i bildning underlägsen många bland de värnepligtige, kan han visserligen genom moraliska egenskaper blifva dem en värdig föresyn, men endast undantagsvis besitta den förmåga och de insigter, hvilka vår tid fordrar af ett dugligt befäl.“

Efter reservanternas föregående vitsord, vet jag icke huru man kommer till detta sista. Jag erkänner visserligen, att den indelta soldaten ja — jag vågar äfven säga befälet — i närvarande stund icke motsvara hvad den i dag antagna värnepligtslagen ovilkorligen kräfver af stammen, men orsaken härtill är ingen annan, än att de sakna öfning. Gif dem denna och utbildade derjemte den indelta soldaten i intellektuellt hänseende, så tror jag icke, att man får skäl utkasta förkastelsesdomen öfver den indelta armén. Jag har på dessa grunder icke kunnat biträda reservanternas förslag, som inom få år skulle vålla indelningsverkets fullkomliga upphäfvande, och i stället skaffa oss en helt och hållet värfvad stam.

Med anledning af dessa åsichter har man rätt att fråga, hvarför jag icke underskrifvit Herr Björnstjernas reservation, som i enlighet med Kongl. Maj:t förutsätter indelningsverkets bibehållande *orubbadt*? Först måste jag utsäga, att indelningsverkets grundtanke är rubbad, i och med detsamma som befälets boställen indragas, hvilket väl kan vara lämpligt i afseende på officerarnes, men som i enlighet med hvad jag förr yttrat i denna Kammare, kommer att verka högst menligt för underbefälet. Denna fråga hör dock icke hit. Hvarför jag icke kunnat obetingadt underskrifva Herr Björnstjernas reservation är den, att deri, liksom i Kongl. Maj:ts förslag, saknas ett bestämdt uttalande af hvad den utsträckta värnepligten ovilkorligen kräfver i

afseende på stammens organisation och ytterligare öfning. Kongl. Maj:t säger visserligen i sin nådiga proposition till Riksdagen, såsom t. ex. å pag. 3 och 15, att en ökad öfning blir behöflig, men den sammans ökande för den indelta arméén, utöfver hvad som nu finnes, förekommer icke. Skall den indelta stammen, på sätt de fem reservanterne så riktigt framhålla, kunna ernå den militäriska utbildning som är nödvändig, så är det i sanning icke tillräckligt med nuvarande öfningar, ty då stammen från början saknar fullständig bildning och, af denna blott ett ringa fåtal, sedermera erhåller ytterligare särskild öfning, men i stället oupphörligen kommer att sammanblandas med den talrika, ännu mindre öfvade beväringen, så uppstår samma förhållande som då man blandar ett bättre med ett sämre, att det bättre blir oupphörligen försämradt. Så vida man ej aktgiver på dessa förhållanden, nemligen att den indelta stammen, sedan hon genomgått en otillräcklig rekrytbildning, med få undantag, endast får öfning med beväringen, nekar jag ej till att denna stam torde blifva mindre lämplig såsom kader. Jag hade därför önskat och ansett nödigt, att från Kongl. Maj:t samtidigt med förslag om ökad värnepligt äfven framställning blifvit gjord om bättre utbildning af stammen. 1868 års förslag upptog en sådan genom stammens inkallande i garnisonstjänst; denna tanke är nu öfvergifven. Reservanterna tala om ett års garnisonstjänst; jag delar denna åsigt, derest den fullständiga utbildningen ej kan anordnas i depåter.

En annan brist finnes jemväl enligt min åsigt i Kongl. Maj:ts förslag, ett förhållande som blir en ovilkorlig följd af den indelta soldatens ytterligare öfning och kortare tjenstetid. På samma gång som jag alltid bekämpat att *någon* samhällsklass skall i och för värnepligtens utsträckning tillgodoses på de andras bekostnad — när värnepligten är ett rent personligt åliggande, på samma gång måste jag ur rättvisans synpunkt framhålla att, derest indelningsverket såsom jag önskar, bibehålles och rust- samt rotehållare ådragas ej obetydliga kostnader, genom soldatens ytterligare öfning och förkortad tjenstetid, mot hvad för närvarande eger rum, måste han derföråtnjuta ersättning. Jag skulle därför önskat, det Kongl. Maj:t aktgifvit på rust- och rotehållares rättvisa anspråk i detta hänseende, om än icke lika utsträckt eller på samma sätt som i 1868 års nådiga proposition framställes. Men lika litet som den enskilde kan bedöma, hvad i ena eller andra hänseendet af hvad jag här påpekat kan erfordras, lika litet anser jag, att Riksdagen genom någon skrifvelse till Kongl. Maj:t bör göra framställning härom, då Regeringen bäst kan bedöma hvad som erfordras härutinnan, och jag är fullt öfvertygad, att Kongl. Maj:t utan någon skrifvelse från Riksdagen och lika varmt som denna tänker på det som är till fosterlandets bästa och, såsom en talare yttrade för några dagar sedan, drager konsekvenserna af beväringsslagen.

Jag yrkar afslag å nu föredragna punkter.

Friherre Raab, Adam: Jag uppträder icke alldeles så anspråkslöst som de två föregående talarne, ty jag är genomträngd af öfvertygelsen att hafva fullkomligt rätt i det jag går att förfäkta, och en

sådan öfvertygelse gifver förhoppning att kunna inverka på någon. Här föreligger nu Utskottets förslag i 1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna med en så kallad aflösning på femton år, det vill säga att endast 15 år skulle indelningsverket fortfara och derefter upphöra. Här föreligger på samma gång Kongl. Maj:ts förslag och vidare hafva vi reservanternes af Första Kammaren förslag. Detta äro de tre egentliga förslag, mellan hvilka vi hafva att välja.

Hvad beträffar det första eller Utskottets, så får jag säga att, så vida det hade beledsagats med föreskrift att beväringen skulle exercera åtminstone ett år, jag då skulle varit färdig att gifva efter indelningsverket, till och med förr än på 15 år, om jag nemligen kunde lita på att en sådan öfning komme att fullföljas; men då jag icke vågar göra mig någon förhoppning om en så fullständig öfning för beväringen, och jag tror att jag inom denna Kammare icke behöfver vara vidlyftig i min motivering, så får jag för min del begära afslag af detta förslag.

Hvad deremot angår Kongl. Maj:ts förslag, så skulle jag visserligen vilja antaga detta framför Utskottets, men då jag är i tillfälle att med min röst biträda antingen detta eller reservanternas af Första Kammaren förslag, så får jag uppriktigt bekänna, att det sednare är för mig oändligen mera tilltalande. Huru brådtom vi hafva haft, tror jag dock ingen finnes, som icke genomläst de utmärkt väl skrifna motiverna till detta förslag, och om den föregående talaren upprepat några strofer derur, hvilka berömma indelningsverket och hvilka jag gerna vill underskrifva, så har han gått alldeles förbi andra af de motiver, som blifvit anförda, hvarför indelningsverket icke står väl tillsammans med den nya värnepligtslagen, som i dag af Kammaren blifvit antagen. Jag har sjelf i närmare trettio år varit indelt officer och må uppriktigt säga, att jag i allo instämmer med Herrar reservanter i deras åsigt. Jag har tillika en lång tid af min lefnad varit lika varmt intresserad som den föregående talaren för indelningsverket; men jag har också, särdeles under sednare åren, då jag mycket vistats utomlands, varit i tillfälle att göra jemförelser med förhållandet i andra länders arméer och sett huru oändligen högt krigsvetenskapen der står, emot sådan jag föreställde mig den på den tid då jag gjorde tjänst såsom indelt officer. Sedan jag gjort bekantskap dermed, har jag funnit att vi i indelta arméen icke ega det skydd, vi kunna fordra, ej heller de ämnen till befall, som behöfvas, då värnepligt skall införas. Vi böra icke förglömma, att vi stå i helt andra förhållanden än för några tiotal af år sedan. Den ökade krigsbildning omgifvande länder gifva sina militärer är så betydligt mycket större, än den tarfliga vi hittills nöjt oss med, att en förändring är nödvändig, om vi skola kunna komma i en sådan ställning, att vi kunna möta en fiende. Detta gör, att, om icke annan utväg forefunnes än att välja emellan Utskottets och Kongl. Maj:ts förslag, jag visserligen heldre skulle antaga det sednare; men då ett annat förslag, nemligen reservanternas, föreligger, så får jag bekänna, att jag obetingadt ställer mig på deras sida. Jag behöfver ej förorda detta förslag, de hafva sjelfva gjort det i sin motivering och jag är öfvertygad

öfvertygad att dessa utmärkta män också träda upp att försvara detsamma. Men jag ber deremot, att få göra *en* ganska allvarlig anmärkning emot detta förslag. Reservanterne hafva föreslagit att den vakansafgift, som skulle betalas af de vakanta rotarne, skulle genom komitéer utredas och att Kongl. Maj:t med ledning af dessa utredningar skulle till 1873 års Riksdag föreslå de belopp, som skulle utgöra vakansafgifter. Jag ber att få uppställa stora betänkligheter mot detta förslag. Först och främst vet jag icke om Kongl. Maj:t skall tillsätta ett större antal ledamöter i dessa komitéer än lands-tinget eller om landstinget skall tillsätta ett större antal. Men lika godt; jag vill nu antaga att ett lika antal blifver utsedt å hvardera sidan, så känner man dock af erfarenhet att dylika grannliga uppdrag betros åt helt olika qualificerade personer i olika delar af landet. Inflytelserika personer kunna verka mycket i en sådan komité. Om nu i den ena delen af landet en inflytelserik person blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt, så kan han söka till att drifva upp afgiften till den högsta möjliga. På en annan ort kunna rust- och rotehållarne varit nog lyckliga att få en inflytelserik man på sin sida, och denne kan då hafva makt att trycka ned afgiften till den aldralägsta. Derigenom skall den orättvisa, som finnes, blifva ökad, ej minskad; ty att en orättvisa förefinnes, det medgifva vi väl alla, då vi kommit underfund med att rotehållarne betala så olika och att skilnaden är så ofantligt stor som att, då roteringsens underhållande för den ene rothållaren kostar 60 till 70 R:dr, den för en annan uppgår till 250 R:dr. Jag föreställer mig alltså, att den föreslagna upp-taxeringen icke kan föranleda till någon minskning, utan snarare öka den orättvisa, som finnes. En annan fråga är, om det kan ligga någon rättvisa deri, att den ene rotehållaren skulle komma att fortfarande betala mycket mer än den andre. Från början af Carl XI:s knektekontrakt voro alla soldattorp utslagna lika; nu har den ena roten innehafts af en egare, som varit mycket generös, som låtit soldaten göra intægter och tillåtit den efterkommande att behålla detsamma och så har småningom ett och annat torp blifvit mångfaldigt bättre än ett annat torp inom samma kompani. Nu frågas, är det rättvist att just den rote, der en föregående egare varit särdeles efterlåten mot sin soldat, att just denna rote skall plikta derför och betala mer än den som varit njugg. Jag tror att vår rättskänsla säger oss att detta ingalunda är rättvisa, och jag föreställer mig, redan ur denna synpunkt, att en sådan uppskattning är andamålsvidrig. Jag ber dessutom att få framhålla en annan sida af saken. Vi hafva nemligen redan haft en uppskattning i vårt land, den af prestlöner. När förslag om en dylik uppskattning gjordes, var jag ledamot af Ridderskapet och Adeln och jag erkänner att jag ansåg det vara en förträfflig idé, hvilken jag ock biträdde, respekterande det omdöme, hvarifrån den utgätt; men verkställigheten har visat att i de flesta orter lönerna stigit och folket fått betydligt ökade afgifter. Och mängen med mig torde vara obenägen att ingå på ett förslag, om hvilket man knappt kan ana hvarthän det leder. Allt detta är dock underordnad mot den största betänkligheten, att vi

nemligen genom den förberedande åtgärden, att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om tillsättande af komitéer och afgifvande af proposition till 1873 års Riksdag, skulle vålla ett uppskof. Derförinnan föreställer jag mig att det näppeligen skulle vara möjligt att komma fram med något förslag, som skulle blifva antaget. Man skulle således framskjuta frågans afgörande ännu ett par år. Min tid är snart förliden, men jag får säga, att jag anser för en samvets sak att icke förlora en dag vid reglerandet af denna för riket viktiga fråga om vårt försvar.

Af alla dessa skäl anser jag den del af reservanternas förslag, som innefattar att till komitéer skola öfverlemnas att utreda huru mycket hvarje rote skall betala, såsom icke så särdeles lyckligt, och får deremot protestera på det varmaste. Jag föreställer mig deremot, att med så utmärkta män, som vi hafva i vårt Försvars-Utskott, med alla utvägar, som stå dem till buds, och med de upplysningar, som de hafva till sitt förfogande om så väl markegångssättningen, som om kontrakten å vakanta rotar från hvarje rege-mente m. m., det icke skulle vara en svår sak för dem att här upp-gifva ett förslag på en lika vakansafgift öfver hela landet. Skulle nu likväl Utskottet finna att det skulle vara någon orättvisa i att framlägga förslag på en fix summa öfver hela riket, så är ju icke något hinder att göra förslag på något olika summor i olika delar af landet. Alla förslag, som jag har sett, hafva emellertid utgått på att få en fix summa öfver hela riket. Kongl. Maj:ts år 1869 afgifna förslag går derpå ut; Utskottets förslag nu går ut på en lika afgift. Jag har nu här igen en tryckt promemoria — jag vet icke hvarifrån den har kommit, men den låg på *min* pulpet, då jag i dag hitkom — den innehåller äfven förslag på en för alla lika summa. I går eller förgår låg här ett annat plakat, hvilket jemväl innefattade förslag om en lika afgift. Om således äfven åsigtarna äro delade i annat, så öfverensstämma de dock derutinnan, att man vill hafva en fix summa för vakansafgiften. Den fråga, som således Utskottet hade att besvara, vore, huru stor denna summa skulle blifva. Det kan icke falla mig in att här vilja göra förslag, som skulle ega anspråk på att blifva antaget, men jag vill antyda, att, efter de grunder, som finnas anförda i Kongl. Maj:ts förslag år 1869, bör någon eftergift göras åt rotehållarne, då de alltid få större utgifter till följd af ökad exercis. Lagligen ega de visserligen icke rättighet till en sådan eftergift, men billigheten tyckes dock fordra det, ty genom den ökade exercisen blifver följderna, att soldaten, i stället för att förut hafva fått sitta hemma på sitt torp, får vara i tjenstgöring, och det blifver mycket dyrare än hittills både att lega och att underhålla en soldat. Det är hufvudsakligen ur denna synpunkt och sedan ett löfte i 1869 års Kongl. förslag blifvit gifvet om eftergift af en femtedel, som jag anser billigt att man icke förbiser denna punkt, utan medgifver någon lindring. Men då man år 1869 beräknade kostaderna för ett rotehåll till 126 R:dr och föreslog att vakansafgift skulle utgå med 100 R:dr, så kunde man antaga 100 R:dr såsom den afgift, hvilken öfver hufvud taget borde utgå, och skulle då för en eller annan ort kunna ådagaläggas att detta vore för högt,

så må jag erkänna att man gerna kan sätta ned afgiften, dock icke till lägre belopp än t. ex. 80 R:dr. Ett sådant maximum och minimum föreställer jag mig att Utskottet kan föreslå och, med den åsigt jag har, att det vore lyckligt och nyttigt om ett förslag i denna riktning framkomme, får jag framställa yrkande om återremiss af frågan, med önskan att Utskottet ville taga dessa åsikter i betraktande och inkomma med ett nytt förslag i den syftning, reservanternas förslag utvisar, men med utsättande af fix summa för rotevakansafgiften.

Jag vill icke besvära eder, mine Herrar, med att bemöta hvad föregående talare anfört, utan vill endast med anledning af Herr Stråles yttrande nämna, att jag, som bevisat mångfaldiga beväringmöten, kan försäkra honom att icke någon svårighet förefinnes att med beväring hålla orostiftare i styr, tvärtom var det roligaste ynglingarne visste, då de fingo vara med på något dylikt uppdrag, som inträffade rätt ofta vid den lägerplats, der jag tjänstgjorde.

Herr Ribbing: Det är sannerligen icke någon lätt sak för en ung representant, jag känner det med mig, att uppträda för att yttra sig inom en församling sådan som denna; det är nemligen icke just något angenämt läge, hvori man försätter sig, då man såsom jag känner sig tyngd af oförmågan att kläda sina tankar i sådana ord man önskar och vidare gifva dessa ord sin behöriga form, men denna frågas höga vikt och betydelse, att icke säga heliga vikt, uppfordrar mig att äfven för min del lägga mitt enkla ord i vågskålen. Jag är derjemte öfvertygad om att den ärade Kammaren skall med öfverseende upptaga hvad jag kan komma att yttra i denna fråga, liksom ock framdeles, när jag kan finna mig föranlåten att vid något tillfälle begära ordet, då jag nu ber att få förklara, att jag vid alla tillfällen skall söka hålla mig strängt till ämnet samt vara så kortfattad som möjligt.

Mine Herrar! Jag har varit nog lycklig att tillsammans med denna ärade representantförsamling få under förmiddagens lopp lemna min röst åt det förslag till ny allmän värnepligtslag, som blifvit af Kongl. Maj:t till Riksdagen afgifvet. Vi stå nu vid den andra viktiga frågan, nemligen huru förhållandet med stamtruppen skall ordnas. För min enskilda del känner jag mig fullkomligt tillfredsställd med Kongl. Maj:ts förslag i detta fall, men jag tror att det hade varit klokt om uti detta förslag hade varit åtminstone antydt något om den lindring, som rust- och rotehållaren skulle vara berättigad att erhålla. Att det vore skäligt tillerkänna honom en sådan lindring, derom har Kongl. Maj:t redan vid ett föregående tillfälle yttrat sig, nemligen i sin proposition till 1869 års riksdag, och ytterligare hafva de fem reservanternas i Särskilda Utskottet äfven antydt och erkänt behovet af en sådan lindring. Att lindringen har skäl för sig torde väl framgå, såsom en ärad talare nyss förut antydt, af det förhållande att hädanefter stamsoldaternas tjänstgöringstid blifver utsträckt och att bördan för rust- och rotehållaren att underhålla soldaten derigenom blifver till någon del mera oviss och vexlande. De ärade reservanternas förslag att aflöning för stammen hädanefter skall verkställas af staten med de vakansafgifter, som af rust- och rotehåll-

larne skulle utgå och att staten skulle anvärfva stamtruppen anser jag för min del vara ett vådligt experiment, i synnerhet som jag icke är förvissad att dessa värfvade soldater få sig anvisad stadig bostad. Häruti ligger eiter mitt förmenande den största svagheten af reservanternes förslag.

Mig har deremot tilltalat ett förslag, åt hvilket troligen hvar och en af Kammarens ledamöter egnat sin uppmärksamhet, då det blifvit framlagdt på hvars och ens bord i dag; och jag anhåller för min del att få förorda detsamma. Det innehåller nemligen i afseende på de lindringar, som skulle kunna komma rust- och rotehållarne till del, följande, som jag skall taga mig friheten uppläsa:

Rotehållet.

A. Den årliga roteringskostnaden bestämes i ett för allt till soldatlön af 100 R:dr R:mt, att utgå på följande sätt:

1:o a) der bostad med eller utan jord nu är till soldaten kontraktsenligt upplåten, vare rote fortfarande skyldig, att enahanda förmåner soldaten tillhandahålla, med åliggande för roten att bekosta nybyggnad äfvensom att tillsläppa materialier till påsynta reparationer; och skall roten mot fullgörande af dessa skyldigheter åtnjuta motsvarande afdrag å soldatlönen efter kompromiss-uppskattning;

b) befinnes vid sådan uppskattning dessa soldaten lemnade förmåner öfverstiga 90 R:dr, eger roten disponera den jord, som ej fördras för fyllande af beloppet; understiger åter lägenhetens årliga värde 90 R:dr, skall roten till soldaten utgifva skilnaden i penningar eller deremot svarande spanmål efter årets markegång inom länet; dock att denna skilnad i sin helhet eller till större eller mindre del, efter öfverenskommelse mellan roten och soldaten, kan förvandlas i andra naturaprestationer, såsom foder, bete, vedbrand m. m. och

c) 10 R:dr insätts årligen för soldatens räkning i sparbank, och eger soldaten att dem jemte upplupen ränta vid sitt utträde ur tjensten disponera; men i händelse han med döden afgått, tillhandahållas mellan hans sterbhus; och

2:o de rotar, hvilka nu till soldaten hvarken lemna torp eller bostad, betala i ett för allt till statsverket 100 R:dr R:mt i vakansafgift, der de ej heldre vilja utgöra soldatlönen i enlighet med hvad som i ofvanstående punkt 1:o säges.

B. Utöfver ofvan stadgade skyldigheter är roten fri från alla utgifter och besvär af hvad namn och beskaffenhet de vara må i och för sin soldats underhåll, och skall staten således bekosta all soldatens beklädnad och utredning äfvensom städja, lega samt fyllnad i lönen, der sådan erfordras åt soldaten, hvaremot staten öfvertager rekryteringen; samt

C. För så vidt det skulle inträffa, att någon rotehållare icke finnes villig att ingå på dessa här ofvan gjorda bestämmelser, må det honom icke förvägras att vid sina hittillsvarande rättigheter och skyldigheter förblifva.

Rusthållet.

Samtliga ofvanstående bestämmelser gälla jemväl för rusthållare med afseende på ryttares eller soldats aföning, och ega

a) *rusthållare med effektiv rusttjänst*, för dennas uppehållande i öfrigt jemte ryttarens ekipering, att uppbära rusthållen nu anslagna räntor m. m., samt

b) *rusthållare vid afsutet kavalleri* att framgent åtnjuta rusthållen anslagna räntor m. m. emot erläggande därför, så länge de icke utgöra effektiv rusttjänst, af årlig i penningar bestämd hästvakansafgift afvensom bekostande af soldatens beklädnad och utredning.

Båtsmanshållet.

Hvad om rotehållet nu är stadgadt gäller i tillämpliga delar afven om båtsmanshållet.

Då nu detta förslag till så obetydlig del i sjelfva grunden skiljer sig från hvad Kongl. Maj:t vid ett föregående tillfälle, nemligen vid 1869 års riksdag, föreslagit, och då det i allmänhet bibehåller grunderna för indelningsverket orubbade, så finner jag för min del detsamma vara i högsta grad tänkvärdt, och om det derjemte skulle kunna leda till en förening inom representationen för frågans lösning — och fäster jag för min del den högsta vikt vid frågans *snara lösning* — så finnes väl icke någon, som för öfrigt gillar indelningsverkets bibehållande, hvilken icke skulle vilja lemna ofvannämnda af mig nu upptagna förslag sin röst. Jag anser för öfrigt den stora frågan i sin helhet vara i det utredda skick, att det icke behöfves på densamma spillas många ord och för min del skall jag, såsom jag nyss hade äran nämna, vara så kortfattad som möjligt och vill med anledning deraf endast yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition, med de modifikationer som det af mig nu upplästa förslag innehåller.

Friherre Stjernblad: Såsom af betänkandet synes, är jag en af reservanterna emot Utskottets förslag och har jag reserverat mig på de skäl, hvilka Herrarne finna i reservationen anförda och säkert alla tagit del af. Jag skall icke trötta Kammaren med att återupprepa dessa skäl, utan inskränka mig till att säga, att jag icke biträdt Utskottets förslag att såsom vilkor för åtagandet af en ökad värnepligt sätta indelningsverkets upphäfvande. Må det vara nog om jag säger att detta förslag hvilar hvarken på en rättvis eller billig grund. Jag kan således ej instämma med den siste talaren, då han säger att det vore med billighet förenadt om rust- och rotehållaren finge åtnjuta någon lindring, då de åtaga sig de ökade bördor som ligga i den vidgade värnepligten, lika litet som jag kan finna att i reservationen är antydtt på någon sådan sorts lindring. En lindring för det att rust- och rotehållarne skola åtaga sig ökad beväringsskyldighet är det mig alldeles omöjligt att leta mig till på någon grund. Hvad som blifvit anfördt till stöd för denna sorts lindring är, att den roterande jorden är tryckt och bördan ojemnt fördelad, men allt detta tror jag redan är utredt och jag förmår icke göra det bättre.

En talare näst före honom anslag deremot på en sak, som torde vara förtjent att taga i betraktande och utgöra ett skäl att taga rust- och rotehållarnes sak under öfvervägande; den nemligen, att geuom den ökade värnepligten uppkomma större kostnader för rotehållarne

dymedelst, att denna ökade värnepligt kommer att fordra en högre utbildning och större öfning för stammen, hvilket föranleder till ökade aflöningskostnader för denna stam. Rust- och rotehållarne äro otvifvelaktigt, till följd af det deras egande jord påhvilande onus natur, skyldige att underkasta sig hvarje sådan uppoffring, men under en tid, som man kallar rättvisans och upplysningens, tror jag icke, att det vore klokt att låta en klass ensam bära en börda, som kommer alla tillgodo. Således bör den ökade börda, som uppkommer genom de ökade öfningarne af stammen, på alla fördelas. Men huru skall man kunna åstadkomma en rättvis fördelning af en så vexlande utgift. Jag tror att blott ett sätt finnes, på hvilket man kan åstadkomma detta och det är att i penningar uppskatta den nu påhvilande bördan och medgifva densammas gäldande i form af en ständig, årlig vakansafgift. Detta är ett af de skäl, hvarföre jag biträdt reservanternes förslag.

Men äfven ett annat skäl finnes dertill, nemligen det militära. Genom att antaga förslaget till den nya värnepligtslagen kommer nemligen, ifall denna lag skall blifva en sanning, en fullkomlig omhvälfning af landtförsvaret, hvad åtminstone infanteriet beträffar, att ega rum. Hittills hafva vi haft en liten armé, deruti ingått cirka 21,000 man indelt infanteri. Denna armé, försedd med nödigt befäl, har också haft nödortfigt militärisk utveckling, samt såsom ersättningstrupp en beväring med föga nämnvärd öfning. Derigenom att den nya värnepligtslagen i dag af denna Kammare blifvit antagen och under förutsättning att Medkammaren äfven så förfar, så ega vi icke mera denna armé. Denna armé måste upplösas för att tjena till befäl och ledare för den nya arméens hufvudsakliga truppstyrka, det vill säga två eller fyra beväringsskolor, allt efter som den mindre eller större krigsfoten uppställes.

För att finna till hvilken grad söndersplittringen af den stående arméen måste försiggå, behöfver man blott kasta en blick på den promemoria för mobiliseringen, hvilken blifvit utdelad, och i finnen då, mine Herrar, att, sedan ett nödortfigt antal korporaler, sjukvårdssoldater, manskap för depöterna och trossen blifvit uttagna, återstå i ledet 69 man per kompani, och då det reglementerade antalet skarpskyttar eller 16 stycken frånräknas, så återstår per stamkompani 53 man i ledet. Vid mobilisering skall emellertid hvarje stamkompani utsvälla till två fältkompanier om cirka 200 man vid den större krigsfoten. Der blifva således kvar i ledet 26 å 27 man per fältkompani och det gör cirka en man på hvar sjetta beväringssoldat. Skola dessa såväl befäl som ledare vara fullgoda, så erfordras en militärisk utbildning långt utöfver hvad som för närvarande förefinnes. För att vinna detta mål erfordras mycket mer öfning åt stammen än som nu består den eller af Departementschefen blifvit föreslagen, och detta så mycket mera, som beväringen, enligt organisationsplanen, skall samtidigt med stammen inrycka till regementsmötet och ifrån första dagen deraf införlifvas och samöfvas med den. Denna stam kommer således aldrig att sjelfständigt exerceras och går följaktligen miste om den rekapitulation af det inlärdas, som hittills legat i dessa möten.

För att stammen skall kunna uppbära detta och ej råka i upp-

lösningstillstånd måste den ega en fullständig militärisk utbildning, något som man rimligtvis icke kan fordra af vår indelta armé med dess antagnings- och underhållssätt af truppen och den knappt tillmätta öfningstiden.

Antagandet af reservanternes förslag om medgifvande för rust- och rotehållare att få erlægga en ständig vakansafgift och kronans öfvertagande af anskaffning och underhåll af den indelta soldaten skulle otvifvelaktigt bidraga till vinnandet af det önskvärda målet, ty derigenom skulle åtminstone en del af den indelta truppen kunna göras mera rörlig och hastigare omsättlig samt underkastas så vidsträckt öfning, att den erhöi en värdefull och fullständig militärisk utbildning.

Man torde möjligen här rygga tillbaka för uttagande af ett sådant steg och åberopa att man i den vägen ej har någon erfarenhet. Vi hafva dock i stort en sådan erfarenhet. Vi hafva nemligen i en provins två hela regementen, som äro ställda i samma kathegori. Det är de skånska infanteriregementena, der manskapet i allmänhet är kontant aflönadt. Nåväl, om någon del af arméen ställes på denna fot, så kan man också fritt disponera denna del, samt utveckla den till befäl och fullgoda ledare, ty något hinder att inkommandera densamma till hvilken tjänstgöring som helst förefinnes icke, då kronan själf aflönar detta manskap. Kostnaderna kunna blifva större, men då det är ett stort mål som eftersträfvast, blifver detta en underordnad sak, och att vi i detta fall måste göra något, det tror jag Herrarne finna klart, ty att efter nya värnepligtslagets antagande bibehålla indelningsverket oförändradt, det är att gå en fulkomlig upplösning till mötes. Jag har visserligen hört en viss fruktan uttalas för det föreslagna systemet. Man har talat om löst folk, och om den tunga, som genom dem förmedelst ökad fattigvård etc. skulle för landet uppstå. Men, mine Herrar, ett sådant tal är nära nog en anklagelse mot de regementen som redan äro så ställda. Jag säger "så ställda", enär det väl ej kan vara någon synnerlig skillnad om de uppbära sin aflöning på rust- och rotehållarens kontor eller af Kongl. Maj:t och Kronan; och att dessa trupper icke äro de sämsta inom indelta arméen tror jag mig kunna försäkra. Jag har hört mycket goda vitsord om dem, och har intet skäl antaga att de framdeles mer än hittills skola blifva löst folk. Man antager unga personer, gifver dem skolbildning och vetande och i och med detsamma en förmögenhet, hvarmed de kunna verka och sedermera förvärfva sig en god samhällsställning; är detta vägen hvarpå löst folk fostras? Jag vågar hysa en alldeles motsatt åsigt. Att jag icke slår in på en oriktig väg med hvad jag förordat, därför har jag en borgen i det af en aktad reservant emot Utskottets beslut afgifna yttrande, nemligen Herr Björnstjerna, som medgifver att en förändring måste ske och som vidare säger: "Kunde en så utsträckt tjänste- och öfningstid, utan lega eller friköp, åläggas åtminstone en del af de värnepligtige, att dessa kunde vara en militäriskt fullgod stam för de mindre öfvade, då skulle alla goda krafter samverka och det mål, som hägrar för Herrar reservanter, otvifvelaktigt uppnås." Det mål som hägrat för reservanterne har väl för närvarande icke varit i denna utsträckning, men det af dem framställda förslag går otvifvelaktigt i den angifna

riktningen, ty det af dem föreslagna kontant aflönade manskap, det är just det som skall tagas ur beväringen och bilda en god stam för den öfriga delen deraf. För att uppnå det angifna målet ålåg det reservanterna att föreslå ett belopp, som kunde blifva det gällande för den tilltänkta vakansafgiften, och bemödanden att utfinna ett lämpligt och rättvist sådant hafva sannerligen icke varit sparade. Men huru skulle man finna det. De källor, som i den vägen voro att tillgå, upptogo så olika summor att man måste afstå från försöket; så till exempel beräknar Landtförsvarskomitéeen medelkostnaden per rote under 1860 till 90 R:dr 85 öre, uppgifterna från regementena å medelkostnaden är 150 R:dr 32 öre för den effektiva roteringen, Lindningskomitéeen uppgifver medelkostnaden för effektiv rotering till 126 R:dr 32 öre, och efter vakansafgifterna till 109 R:dr 42 öre, och evalvering af Carl XI:s knektekontrakt gifver 117 R:dr 62 öre. Den vakansafgift, som sednare åren blifvit åsatt den nyroterade jorden, varierar från 170 till 66 R:dr. Huru var det då möjligt att finna en siffra som kunde anses vara den rätta. Satte man en sådan för hela landet efter medeltal, så blefve denna alltför hög på många ställen och alltför låg på andra. Det återstod då ingenting annat än att föreslå en ny undersökning för hvarje rote och med ledning deraf komma till det rätta beloppet för vissa områden, och jag kan icke utfinna något mera praktiskt sätt att lösa frågan än detta. Emellertid har man yrkat återremiss af betänkan det i hopp om att dock slutligen kunna komma till en sådan summa. För min del får jag säga, att lika litet som jag kan tillstyrka detta, lika litet kan jag ingå på hvad en värd talare anført, då han nemligen yttrar att skäl kunna förefinnas att nedsätta den summa, man kunde komma till. Detta är alldeles emot min åsigt. Under de fem år denna fråga förelagat har jag stått alldeles på samma ståndpunkt, nemligen *aflösnings till fulla värdet*. Det vill i föreliggande fall säga, en vakansafgift motsvarande den nuvarande kostnaden. En nedsättning i denna afgift blifver alltid godtycklig, och kan, om nedsättningen blir stor, leda till ett mål, som icke är det önskligaste. Om nemligen vakansafgiften sättes betydligt under den närvarande kostnaden, så torde öfvergången från jordlös till kontant aflöning blifva alltför hastig; hvaremot man i stället har ansett det önskvärdt, att en sådan öfvergång endast skedde småningom, dels emedan kostnaden för kronan derigenom blifver mindre, och dels att de sociala förhållandena i orterna icke komma att undergå någon häftig rubbning.

Jag skall icke nu längre uppehålla Kammaren och som jag icke, derest man icke här kan uppgifva en lämplig och rättvis summa, finner skäl att frångå förslaget om tillsättande af komitèer för utredande af de belopp, hvartill vakansafgifterna böra bestämmas, får jag för närvarande anhålla att Kammaren ville, med afslag å Utskottets förslag, bifalla det af de fem reservanterna af denna Kammare framlagda förslag.

Herr Montgomery-Cederhjelm: Att jag vid alla tillfällen, då fråga varit om indelningsverket, varit en varm vän af detsamma, det kan jag försäkra och jag har äfven här yttrat mig i sådan syft-

ning får 3:ne år sedan. Men de tilldragelser, som sedermera inträffat, hafva gjort, att, enligt min tanke, försvaret måste fotas på andra grunder och att i följd häraf jag måste frångå min förra åsigt. Det första viktiga ändamålet är ju att åstadkomma en militärorganisation, som är betryggande för landets försvar, och detta tror jag icke kan ske med bibehållande af indelningsverket. Umbildningen afser ju bland annat att en stor del af stammen skulle danas till befäl, och jag vill då fråga om de, som känna den indelta soldaten, tro att hälften af dem skulle kunna blifva ett någorlunda användbart underbefäl, och det är omkring hälften af den indelta arméen som behöves till underbefäl. Då jag således icke tror, att den af Kongl. Maj:t föreslagna organisationen är ur militärisk synpunkt användbar, har jag måst se till huru man skulle kunna på annat sätt komma till målet och, då jag icke har kunnat gilla Utskottets förslag, har det varit mig en glädje att kunna gå in på de fem reservanternas af Första Kammaren, nemligen Friherre de Geer, Grefve Hamilton, Friherre Stjernblad, Herr Wijkander och Herr Nisser, åsigt; och då man af dessa herrars talang och sakkännedom utan tvifvel kan vänta att de skola försvara sitt förslag, på sätt en af dem redan gjort, så skulle det vara orätt af mig att länge upptaga Kammarens tid, då hvad jag skulle kunna hafva att säga säkerligen blifver bättre sagdt af dem. Det är emellertid ur två synpunkter som jag anser reservanternas förslag ega företräde framför Kongl. Maj:ts. Det är nemligen ur militärisk synpunkt bättre och det innefattar dessutom i andra rummet något slags afseende på lindring för rust- och rotehållare. Jag får i det hänseendet hembära den sista ärade talaren min tacksamhet. I en tid af öfverdrifter, då, å ena sidan, rust- och rotehållares anspråk äro alltför stora och, å den andra, man vill för neka dessa anspråk all rättmätighet, var det glädjande att höra att några slags pretentioner på lindring af den ärade talaren erkändes. Reservanterna hafva ock i sitt förslag gjort skäligt afseende på billighetens fordringar och för min del tager jag fasta derpå, då min öfvertygelse i detta hänseende är stadgad, utan att jag nu vill vidare upprifva de ändlösa tvisterna om rättvisa och billighet. Pufvudsaken är att det blifver någon eftergift och lindring, såsom äfven förut varit af Kongl. Maj:t erkändt, och detta kan ske om man bifaller reservanternas förslag. Detta förslag har dock, synes det mig, en olägenhet, hvilken redan af Friherre Raab blifvit påpekad, nemligen att den der ifrågasatta undersökningen beträffande den för hvarje rusthåll och soldatrote af skyldigheten att hålla ryttare eller soldat härflytande kostnad skulle verkställas af komitéer. Jag tror att det vore bättre om man kunde komma till en bestämd siffra utan hjälp af komitéer, med hvilkas beslut man icke alltid torde blifva nöjd. Denna siffra är dock, jag erkänner det, svår att bestämma, dock synes det mig att man skulle kunna sätta den till högst 100 och lägst 80 R:dr, och vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att förslaget innefattar rättighet för rust- och rotehållare att efter eget godtyckande antingen uppsätta ryttare och soldat eller ock erlägga vakansafgift. Jag tror det fördenskull icke vara så stor våda att fixera summan;

men, då tankarne om sjelfva beloppet kunna vara olika, instämmer jag i Friherre Raabs yrkande om återremiss.

Herr von Geijer: Herr Talman! Då jag afhörde den siste värde talarens anförande trodde jag icke att jag till hvad han sagt skulle få något att tillägga, när mina tankar i ämnet äro alldeles desamma som de af honom uttalade. Men då han, liksom ock en annan föregående talare, slutade med att begära återremiss, hvilket jag ej vill göra, ber jag att få yttra några ord i den sak som utgör föremålet för våra öfverläggningar.

Jag instämmer till alla delar i den reservation som fem Utskottets ledamöter från denna kammare afgifvit. Det synes mig klart att i närvarande tidpunkt ett godt förslag till omorganisation af indelta arméen måste hafva en bestämd karakter af öfvergångsförslag, oaktadt åt detsamma icke lämpligen kan gifvas en dylik benämning. Och det är i detta hänseendet som jag funnit det af bemälda reservanter framställda förslaget särdeles tilltalande. På samma gång dessa reservanter påvisa hurusom den allmänna värnepligten måste mer och mer blifva försvarets väsendtliga källa och möjligen en gång kan komma att utgöra krigsförfattningens enda grund, hafva de sökt bereda öfvergången från det gamla till det nya på ett sätt, hvarigenom faran af häftiga rubbningar förebygges. Det torde böra medgifvas att om de i värnepligtslagen upptagna till ett minimum nedbringade öfningarne för beväringen skola kunna gifva någon valuta i verklig krigsduglighet, måste dessa öfningar ledas af en cadre af annan sammansättning än den vår indelta stamtrupp har för närvarande. Och för erhållande af lämpligt befäl till beväringen tror jag att reservanterna träffat möjligast bästa medlet då de föreslagit en sådan förändring af indelningsverket, hvarigenom en stor del af nuvarande utaf rust- och rotehållare antagne, länge tjänande, jordbrukande soldaterna komma att ersättas med yngre män hvilka blifvit af befälet antagne och, när de aflönas med kontant lön, kunna lämpligen under längre tid af året vara i tjänstgöring samt derigenom på sätt en föregående talare närmare utvecklade, bildas till skicklige instruktörer.

Jag har nämnt att jag instämmer med reservanterna och följaktligen ej vill yrka återremiss. Då emellertid flere talare begärt återremiss, ber jag att, för den händelse sådan skulle komma att beslutas, få hemställa det Utskottet ville taga i öfvervägande, huruvida icke karlvakansafgiften borde sättas till ett belopp, något understigande den af skyldigheten att hålla karl härflytande kostnaden, när med en utsträckt värnepligt billigtvis synes böra följa någon lindring af rustnings- och roteringsbördan. Om den verkliga kostnaden för hållande af karl nedsattes med 1/3 del, och återstående beloppet göres till permanent vakansafgift, tillgodokommer rust- eller rotehållaren på detta sätt just så mycken eftergiit af honom påliggande roteringsbesvär som Kongl. Maj:t uti sin till Riksdagen år 1869 afgifna nädiga proposition ansåg borde beviljas när värnepligten utsträckes. Jag tillåter mig i detta afseende åberopa

en betänkandet vidfogad reservation, afgifven af en ledamot i Andra Kammaren.

Jag anhåller nu att få med några ord bemöta Friherre Raabs anmärkning emot förslaget om tillsättande af komitéer för undersökning af kostnaden att hålla ryttare eller soldat, hvilket sätt att uppskatta ifrågavarande kostnad Herr Friherren ansåg vara särdeles olämpligt. Han grundade sin åsigt härom på det existerande allmänna missnöjet med resultatet af de komitéers arbeten hvilka varit nedsatta för reglering af presterskapets lönevilkor. Men enär den värde talaren sjelf sagt, att han, när frågan om regleringen af presterskapets lönevilkor först väcktes, varmt intresserat sig för nedsättandet af nyssnämnda komitéer, emedan han fann åtgärden klok och förständig, så kan det få förmodas att orsaken till de mindre goda resultaten af prestlöneregleringen icke bör sökas i den omständigheten att ordnandet af aflöningen verkställdes af en komité, utan snarare ligger i mindre välbetänkta stadganden uti den författning, hvarefter komitén hade sig att rätta.

Jag vill ogera längre taga Kammarens tid i anspråk, men jag kan ej underlåta att nämna några ord i anledning af Friherre von Otters yttrande. Han bestred — om jag hörde rätt — riktigheten af reservanternas påstående, att enär den indelta soldaten antages af rust- eller rothållaren, oftast af den tjänande klassen, och han tillika i följd af aflöningssättet måste vara jordtorpare, lär en sådan soldat endast undantagsvis kunna anses besitta den förmåga och de insigter, hvilka vår tid fordrar af ett dugligt befäl. Men männe icke med fog kan sägas att våra indelta soldater, hvilka otvifvelaktigt utgöra en förträfflig trupp, dock torde blifva föga lämplige instruktörer för värnepligtige ynglingar af alla folkklasser. Den ryktbare Trochu omnämner i sin bok om franska arméen, att de der ofta förekommande rekapitulationerna, som ingås af värnepligtige från samhällets lägsta kasser, alstrat ett slag af stamsoldater, helt och hållet olämplige till instruktörer för massan konskriberade, hvaraf ock uppkommit den sorgliga följd, att värnepligtig med någon bildning hyser stor motvilja att ställa sig i ledet.

Jag vill icke vidare ingå uti ämnet, utan förenar mig i Friherre Stjernblads yrkande om afslag å Utskottets förslag samt bifall till den af honom m. fl. afgifna reservation.

Herr von Koch: Under förmiddagens debatt antyde jag den ståndpunkt, på hvilken jag i detta ämne befinner mig, nemligen, att jag anser nödvändigt, att frågan om en ny arméorganisation bringas till slut och att den snart bringas till slut. Nu på eftermiddagen, då vi behandla frågan om en stam för vårt försvar, finna vi, att i detta afseende samma enighet inom Särskilda Utskottet icke varit rådande som i afseende å värnepligtslagen, så att man icke kan förutse, om man skulle kunna komma till ett godt resultat derigenom att hvar och en låter sina små betänkligheter fara. Jag tror derföre, att i den punkt, som nu föreligger, intet annat återstår, än att hvar och en uttalar sin enskilda mening och att de hvarannan närmast stående sedermera bilda sig uti fraktioner och rösta. Ut-

skottet får derefter söka sammanjemka meningarne så godt det kan. Men för att Utskottet må komma till något resultat, är det emellertid af vigt, att vi uttala hvad vi vilja och samverka i de punkter, der vi möjligtvis kunna.

I den nu förevarande frågan angående konstruerandet af ett befäl för den beväring, som vi redan beslutat, är min ståndpunkt den, att jag sluter mig till det förslag, som bäst garanterar, att icke Sveriges hela stridbara befolkning blir så ledd, att den kommer att utgöra endast *kanonmat*. Jag har sett det landtvärn, hvars sista medlemmar nu pensionera. Jag vill hoppas, att ingen svensk man skall vidare få se sådant elände som det, för hvilket dessa varit offer, och icke heller något dylikt, som nyligen händt i det sköna Frankrike, der folket verkligen måst gå "man ur huse", utan att ändock, i brist af god ledning, kunnat från sitt fosterland afvärja fiendens härjningar. Jag är, såsom Herrarne väl veta, icke den, som är särdeles frikostig med statens medel och jag lofar att framdeles ännu mer än hittills pruta på alla utgifter, som kunna förekommas, men för beredande af nödiga krafter för landets försvar skyr jag, efter sednast inträffade händelser på Europas kontinent, nu inga uppoffringar. Då jag har anledning att tro, att några af våra utmärkta militärer här komma att yttra sig, hoppas jag, att de äfven uttala sitt omdöme, angående hvilket slags befäl är det lämpligaste för den nya organisationen af arméen, så att jag och de, hvilka, såsom icke sakkunnige, äro i lika kategori med mig, måtte vinna ledning för stadgande af vår öfvertygelse i detta afseende och kunna sluta oss till deras åsichter, hvilka vi finna bjudande de bästa skälen. För det närvarande erkänner jag, att jag helst skulle vilja sluta mig till de åsichter i denna fråga, som finnas uttalade i Kongl. Maj:ts proposition, och jag skall göra det, så snart jag vunnit den öfvertygelsen, att genom denna organisation vi erhålla garanti för att arméen erhåller ett *tillräckligt* och *godt* befäl. Men jag måste äfven tillstå, att jag genom Utskottets betänkande blifvit något vacklande, emedan Utskottets förslag synes mig bereda en lämplig öfvergång från, eller snarare en gradvis skeende förbättring och tidsenlig rättelse uti det *nuvarande* indelningsverket. Öfvergången bör icke i allt fall blifva för hastig. Efter öfverläggning med och råd utaf kunskapsrika militärer har jag förut och äfven vid denna riksdag i afgifven motion (N:o 14) angående upprättande af *stamtrupp för Blekinge*, utvecklat, huru jag tror stamtrupp kunna och bära bildas. Jag har der äfven antydd, att man, såsom *grunder* och *mål* vid organisationen, bör hafva uppmärksamheten riktad derpå:

att kunskap är makt och *sedlighet*, dygd en ändå större;

att den stamtrupp, kring hvilken ung och gammal "man ur huse" förtroende- och förtrostatsfullt skall sluta sig vid tillfällen af yttre eller inre faror, bör vara, så vidt möjligt är, sådan att *hvarenda man* af stamtruppen jemte det han är undervisare — instruktör — äfven är uppfostrare, så till vida, att lärjungarne blicka upp till lärarne, såsom en föresyn i *laglydnad, sedlighet, ordentlighet, arbetsamhet* och *yrkesskicklighet*;

att man strängt vidhåller icke de små, af tidsförhållandena beroende bisakerna uti *indelningsverket*, men dess stora *grundtanke*, den nemligen, att de krigsmän, hvilka ej tillhöra vapen, uti hvilkas öfning heia deras tid *alltid* måste användas, böra *under freden*, jemte krigarnes, utöfva ett annat medborgerligt yrke, på det nyttig arbetskraft icke måtte spillas, det länge föraktade fredliga arbetet äfven får en liten, men väl behöfelig del af det krigiskas ära, samt framför allt *sysslolösheten* — det ondas upphof — icke måtte blifva regel, arbetet undantag, inom det yrke Sveriges bildade ungdom väl länge fortfarande kommer att med förkärlek välja; samt

att den största möjliga utveckling af själs- och kroppskrafter jemte för det dyra fosterlandets försvar fullt nödig färdighet uti vapnens bruk hos hela den manbara befolkningen må vinnas med minsta uppoffring af penningar och af *fullväxta mäns* särdeles för moder-
naringen dyrbara och här korta arbetstid.

Naturligtvis kan man icke uppnå idealet, men man bör dock så mycket som möjligt närma sig detsamma. *Stramtrupp* bör genast ovilkorligen erhålla sådan samhällsställning, att man icke med ringaktning ser ned på densamma och sådan, att inträde i stamtruppen är en *befordran* och en utmärkelse, som skall sökas och önskas.

Jag ber nu att få yttra några ord med anledning af Utskottsmajoritetens förslag. Det är glädjande, att man här i dag förut sluppet höra några kameralistiska föredrag, ty jag tror icke, att sådana kunna tjena något till, och att vi icke numera derigenom kunna det minsta öfvertyga hvarandra. Jag föreställer mig, att allt som kan sägas både i supra-kammarkollegialistiskt och supra-egoistiskt afseende blifvit sagdt, men att det är skäl att kasta bort de gamla så kallade rättstvisteämnena, och att vi nu ställa oss på kloketens och billighetens ståndpunkt. Jag måste emellertid, med afseende å min egen ställning såsom rusthållare i Blekinge, säga några ord angående den supra-egoistiska uppfattningen af denna fråga, för att icke göra mig delaktig i något sådant som Utskottet tillstyrkt. Om Utskottets förslag skulle vinna representationens bifall, skulle foljden deraf blifva, att jag och andra rust- och rotheållare, som bo i de conquererade provinserna, skulle efter 15 års förlopp blifva snart sagdt alldeles skattefria. Vi skulle nemligen slippa roteringen och skulle få betala grundskatterna efter kronovärldi. Den som nu betalar *en* daler silfvermynt, genom rustning, med 5 å 6 R:dr, skulle då få betala den med 50 öre. Detta anspråk är till den grad oförsynt af den som bor der nere, att man måste afskudda sig all misstanke att önska det. Vi skulle då gerna kunna betala 2 å 3 gånger så stor bevillning som vi nu hafva, och i den trakt, der jag bor, ändå göra en god affär på bekostnad af våra grannar, de som bo ett par mil ifrån mig på andra sidan Smålandsgränsen. Jag anser det icke vara skäl att här spilla flera ord på Utskottets förslag.

Då jag sålunda nu har att välja mellan Kongl. Maj:ts förslag och det förslag, som blifvit framstaldt aff fem Herrar reservanter i denna Kammare, så och hvad reservanternas förslag beträffar, har jag att mot detsamma göra två anmärkningar. Den ena är, att deras förslag

är stäldt på framtiden, så att vi icke förr än 1873 skulle få frågan afgjord, och äfven då möjligen befunne oss på samma punkt som nu, och den andra är att deras förslag utgår derpå, att man skulle taga hänsyn till *medelkostnaden* för en ryttare eller soldat. Derigenom skulle nästan öfverallt uppstå orättvisa. En föregående talare har ansett, att skilnaden i kostnaderna för indelt soldat skulle grunda sig endast derpå, att vissa rust- och rotehållare äro mera frikostiga än andra och lemna soldaten förmåner utöfver de lagliga. Detta är väl ofta händelsen, men skilnaden är ofta beroende på olika förhållanden i olika trakter. För att taga ett exempel får jag nämna, att i den socken, der jag bor, förhållandena äro så olika, att jag vidkännes för en af mina båtsmän en utgift af 30 å 40 R:dr mindre omkostnader än för de andra i samma socken. Detta kommer sig deraf, att vi måste gifva vår båtsman ved, hvilken är mycket dyr vid kusten af Östersjön och särskildt i år uppgått till ett pris af 8-11 R:dr famneh, men att deremot i skogsbygden rusthållarne knappt behöfva vidkännas någon utgift derför, emedan de hafva så mycket skogsaffall af torra grenar, vindfällan m. m., att hälften ruttnar bort och der har föga värde. Dessutom finnes i skogsbygden så riklig tillgång på bete, att man der icke värderar det till hälften mot hvad sådant är värdt vid Saltsjön. Äfven den obrukbara jorden har i skogstrakten ej särdeles värde. Jag skulle nästan lika lätt der kunna lemna båtsmannen 3 å 4 tunnland odlingsbar jord, som lika många kappland af den odlade vid kusten. Dessa exempel torde utvisa, huru olika förhållandena kunna vara, och om man bestämmer en viss summa, skulle följden blifva den, att, under det vakansafgiften skulle blifva orättvist hög på många trakter, denskulle blifva otillbörligt låg på andra. Jag tror visserligen, att reservanternas idé att uppskatta den för *hvarje* rusthåll och rote uppkommande kostnad är *den enda rätta*, men felet i deras förslag är, enligt min tanke, att de icke, i likhet med en reservant från Andra Kammaren, velat taga hänsyn till de utgifter, som rust- och rotehållare lagligen åligga, utan till en del genom frikostighet hittills fått vidkännas. Jag skulle tro, att, om man tillsatte komitéer, som bestode af tre ledamöter från landstingen och rusthållarne samt af tre ledamöter utsedde af Kongl. Maj:t, ock tillika öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att fastställa vakansafgiften för hvarje hemman, skulle det komma att gå bra och fort. Mig synes, att representationen kan under vissa vilkor med trygghet öfverlemba denna angelägenhet till Kongl. Maj:t. Det kan aldrig vara lämpligt, att Riksdagen skulle inlåta sig i pröfning af vakansafgifter för 20 å 30,000 rust- och rotehåll. Ehuru jag icke är beredd att nu formulera något förslag i denna syftning, skall jag dock till protokollet något närmare redogöra huru jag tänkt mig saken, och skall äfven, om återremiss skulle blifva Kammarens beslut, under hand lemna de upplysningar, som kunna vara till ledning. Emellertid anhåller jag för närvarande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Ehrenheim: Med Herrar reservanter är jag ense derom, att åtgärder för vinnande af en tjenligare stamtrupp till stöd åt beväringen, än indelningsverket i sitt närvarande skick erbjuder,

böra vidtagas, eller åtminstone att indelningsverkets nuvarande truppstyrka måste erhålla en betydligt större utveckling än den nu eger. De åtgärder, som, för att bereda en sådan utveckling, kunna vidtagas, äro naturligtvis af många slag, och jag förmodar att Kammaren håller mig räkning för att jag icke ingår i någon detaljerad redogörelse därför, men tvänne äro af synnerligt framstående vikt, nemligen en kortare tjenstetid och en utsträckt öfning under tjenstetiden. Dessa båda åtgärder kunna dock icke vidtagas, utan att rust- och rothällarne komma att vidkännas en ökad tunga, dels direkt dels indirekt; men lika orätt som det, efter min uppfattning, är att yrka på befrielse från roteringsbesväret, lika obilligt är det att på rust- och rothällarne lägga en del af den ökade kostnad, som för vinnande af en fullt duglig stamtrupp kan erfordras. Kongl. Maj:t har förut erkänt detta förhållande, och jag kan icke förmoda, att åsigten i detta fall hos Kongl. Maj:ts regering undergått förändring, ehuru Kongl. Maj:t af lätt begripliga skäl icke uti den nu aflättna propositionen gjort någon framställning om ordnande af indelningsverket. Reservanternas förslag går visserligen ut på att afhjelpa den af mig omtalade olägenhet, men detta förslag går tillika ut på att utbyta indelningsverket såsom en militärorganisation mot en indelningsverkets nuvarande kostnad motsvarande finansiell tillgång, och således att helt och hållet upplösa indelningsverket, och detta är en så omfattande åtgärd att jag icke är beredd att ingå derpå.

Vidare synes det, som om reservanternas i sammanhang med nyssnämnda förslag skulle afsett att uppdraga åtminstone konturerna af en organisation, som skulle ersätta indelningsverket. Äfven om jag skulle kunna gå in på den förra åtgärden, skulle jag dock icke tilltro mig att, i det skick frågan nu befinner sig, och endast med den utredning densamma kunnat erhålla i Utskottet, omfatta en bestämd åsigt om beskaffenheten af den stamtrupp, som bör sättas i stället för den indelta, om denna upplöses. Det är därför som jag icke kan instämma med reservanternas; men i öfverensstämmelse med de skäl, som jag nu uttalat, vill jag till Kammaren hemställa, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, beslutar att aflåta en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran "det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande hvilka åtgärder må finnas nödiga för en sådan utveckling af stamtruppen, att den må blifva fullt tjenlig såsom stöd för den betydliga beväringstyrka, som med densamma till följd af den nya beväringsslagens antagande kommer att införlitvas, och att ur dess led ett tillräckligt underbefäl må vara att hemta, samt, i sammanhang dermed, det ordnande af rust- och rothällares åliggande, som af förändringen i förenämnda hänseende må blifva påkalladt, och att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen framställa det förslag som af ärendets pröfning kan föranledas."

Herr Hasselrot: Det gripande allvaret i dagens förhandlingar och beslut känna vi alla. Det ligger nemligen i öppen dag att på besluten i den föreliggande frågan *kan* komma att bero vårt fäderneslands frihet och sjelfständighet, dess ära och lycka, att på dess beslut *kan* komma att bero, om vi skola kunna åt våra barn och

efterkommande bevara den sjelfständighet och frihet, som vi af våra förfäder emottagit såsom ett dyrbart arf, eller om våra fäders jord skall komma att nedtrampas af främmande inkräktare, och våra barn och efterkommande beröfvas rättigheten till och med att tala sitt eget modersmål. Då ett sådant öde kan komma att drabba vårt fädernesland till följd af beslutet i dag, vill jag i få ord här uttala min mening i frågan för att få den i protokollet förvarad.

För min del är jag beredd att lemna hvilken uppoffring som helst som är nödig för fäderneslandets försvar och som landet kan bära; och då jag icke eger de insigter i militäryrket, att jag kan i alla dess detaljer bedöma de föreliggande förslagen, sluter jag mig helst till Kongl. Maj:ts förslag, emedan jag finner det byggt på rättvisa samt vara godt och ändamålsenligt. Hvad rättvisan beträffar, synes det mig onödigt att i denna Kammare söka åstadkomma någon undersökning och bevisning derom, isynnerhet som reservanternas bevisning härutinnan synes mig klar och fullt bindande. Jag finner deraf vara ådagalagdt, att rust- och rotehållare icke ega något på rättvisa eller billighet grundadt anspråk att befrias från indelningsverket; deremot anser jag att en lättnad i denna börda väl kan försvaras i kloketens och billighetens intresse. Det kan nemligen icke förnekas, att den roterade skattejorden är ganska hårdt tryckt af skatter, och en lättnad i dess bördor vore derföre redan ur statsökonomisk synpunkt önskvärd. Då dertill kommer att 1867 års Riksdag i underdånig skrifvelse hemställt, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande "om och på hvad vilkor det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär må kunna lindras, och Kongl. Maj:t år 1869 godkänt denna åsigt", samt rust- och rotehållare till följd häraf kunna hafva skäl att förvänta en sådan lindring, hade det varit klokt och för sakens framgång nyttigt, om Kongl. Maj:t nu, i sammanhang med en ökad värnepligt, föreslagit någon lindring i rust- och rotehållsbördan. Denna lindring hade kunnat bestå deri, att staten öfvertagit legan och måhända någon del af den kontanta lönen. Då likväl nu någon sådan lindring icke blifvit i Kongl. Maj:ts proposition föreslagen, finner jag dock denna brist icke utgöra tillräckligt skäl för mig att förkasta densamma. Mot förslaget har blifvit anmärkt, att man icke ur den indelta arméens stam skulle kunna erhålla tillräckligt antal befäl för arméen, tillökt genom beväringen. Riktigheten af denna anmärkning kan jag icke bestrida. Den indelta soldaten, så utmärkt han eljest är såsom sådan, eger dock icke de egenskaper, som erfordras hos ett befäl; men jag antager såsom temligen säkert, att erforderligt befäl skall erhållas ur beväringens egna leder. Då nemligen värnepligten blifvit allmän och de bildade klassernas barn således afven skola inträda i beväringen, anser jag påtagligt, att ungdomen vid våra akademier och läroverk, handlande och näringsidkare samt andra bildade ynglingar skola med begärlighet omfatta tillfället att i beväringen ingå såsom öfver- och underbefäl, särdeles om de fördelar Kongl. Maj:t föreslagit komma dem till godo. Om dessa mina förutsättningar äro riktiga, förfaller den mest hufvudsakliga anmärkningen emot Kongl. Maj:ts förslag.

På dessa skäl får jag förklara att jag helst instämmer i Kongl. Maj:ts förslag, men att jag, för att få lösning på frågan, är villig att ingå på hvilket som helst annat i sig sjelft antagligt förslag, hvarom Kammaren kan förena sig, och att jag således af detta skäl, men endast på denna grund, afven vill biträda Herrar reservanternes förslag, med den af Friherre Raab deruti föreslagna förändring. Då emellertid nu blifvit framställda flera andra förslag, men det icke är lätt att nu på stående fot besluta sig för det ena eller andra af dem, får jag instämma i Friherre Raabs anhållan om återremiss af hela frågan, i den förhoppning att Utskottet skall kunna framkomma med ett förslag, hvarom båda Kamrarna kunna sig förena.

Herr Rydin: En af denna Kammares ledamöter, som är min länskamrat och som är en af dem som lifligt intressera sig för denna frågas lyckliga lösning, är nu af sjukdom förhindrad att sjelf tillstädesvara på detta rum; och får jag derföre såsom inledning till mitt yttrande meddela Kammaren hans tankar i ämnet; kauske är detta det sista sätt, hvarpå han någonsin mera deltagar i det politiska lifvet. Det är Herr Hazelius.

Härefter upplästes det af Herr Hazelius inlemnade anförandet, hvilket lydte sålunda:

“Då jag, i följd af fortvarande sjukdom, hvilken redan under sex veckors tid hindrat mig att i Kamrnarens öfverläggningar deltaga, icke kan inställa mig för att öfvervara behandlingen af den vigtiga fråga, som i dag föreligger Kammaren, anhåller jag att till protokollet få afgifva följande yttrande:

Det är ett allmänt känt förhållande, att från alla detta vidsträckta rikets delar, på talrika möten, i framställda adresser, och hyad mera än allt detta är, från de vanligen så olika tänkande tidningarne i alla rikets orter, en nästan alldeles enhällig meningsyttring förklarar, att vi böra ofördröjligen öka våra stridskrafter, att vi ej böra sky dertill nödvändiga medel, och att vi, såsom grund för vårt försvar, böra bibehålla vår flerhundraåriga krigsförfattning, samt en utvidgad och allmännare värnepligt. Om någonsin en ofentlig mening kan sägas vara fast, öfvertygande och med eftertryck uttalad, så är det denna. Denna verkliga storartade sällsporda meningsyttring hedrar vårt folk, ställer det högt och utgör den glada upplyftande ersättningen för den djupa sorg och bedröfvelse, fosterlandsvännen måste erfara, då han förnimmer den framgång en 1867 född olycksdiger tanke haft hos en del af detta ädla folks ombud, den tanken nemligen, att man såsom vilkor för att deltaga i rikets försvar vid dess ytterst nödställda belägenhet utan ordnade stridskrafter, såsom vilkor för att öka våra beväringar, uppställer skattehindring för en viss klass. Denna olyckliga tanke har nu fått sitt bestämda uttryck i Utskottets föreliggande förslag, att man skulle kunna få inlösa ett kapital blott genom femton års räntebetalning, samt att den nya vidgade beväringsslagen antages endast under förutsätt-

Riksd. Prot. 1871. 1 Afd. 2 Band.

ning af indelningsverkets upphörande. Jag vädjar till hädforskaren, enär jag ej kan känna alla låga drag under tidevarfven, om någon sin ett folk varit utsatt för en större och inför hela världen mera förnedrande fara, än den, att emot sin uttryckta vilja stå på vägen att blifva försvarslöst, i följd af ett befallande veto från en medborgareklass?

Huru har ett så vådligt, så vidunderligt tankefoster kunnat vinna den framgång, att det föreligger oss såsom verklig tanke, af förnuftige män på allvar lifligt omfattad, med full mening att honom genomdrifva?

Svaret är lätt.

Då orimliga tankefoster framkomma och söka bana sig väg, böra de ej med likgiltighet mötas, ännu mindre med undfallande tillmötesgående, ur synpunkten, att de anses komma från den, som makt hafver, förkastligt vare sig att han är guldbroderad eller vadmalssklädd, utan de måste tillbakavisas med hela kraften af ett förnämdt förnuft, en sårad rättskänsla och en orubbad öfvertygelse. Så sker i land med praktisk politisk bildning, såsom i England, der politiskt vanvett stadnar inom den krets, der det fostrats, och finner ingen mark beredd att längre framgå. Men hos oss finnes, ty värr, ett lättsinnigt nationaldrag att omfatta vådliga läror, hvilka ej stadna inom osunda hjernor, utan uppstiga äfven i bättre hufvud — ett nationaldrag, allt för befryndadt med det folks, som just för detta lättsinnes öfvermått i dessa dagar kämpar inom sig sjelf om politisk och social tillvaro.

Ett folk är otvifvelaktigt i en betänkelig fara, då det låter en medborgareklass, hvilken som helst, tillskansa sig en afgörande makt. Det är denna fara, hvari fäderneslandet nu sväfar, då det hotas att emot hela landets allmänt uttryckta vilja och — jag ifrågasätter icke annat — äfven emot denna Kammares blifvande beslut tryckas af en ny klass, sedan alla andra konstitutionsenligt försvunnit — den nya rust- och rotehållareklassen. Att sätta en damm emot detta tryck, att i nödfall sätta hårdt emot hårdt, är efter min fulla öfvertygelse en hög regeringspligt, som af hvarje god medborgare måste stödjas för att hindra alla dammars inbrott. Ty lyckades det en klass att för en gång för egen vinning beherska Kammare, regering och folk, må man vara viss, att han skulle fortgå i brytande valde. Men lyckligtvis har han börjat sitt anfall i den största fråga, som kan företagas. Ty huru små äro alla andra i jemförelse med denna? Hvad betyder tvisten om andra politiska eller statsekonomiska eller statsrättsliga frågor, hvad betyder äfven de största personligheters upphöjelse eller fall, emot den stora händelse, då landets tillvaro såsom själfständig stat sättes i fråga; då flera af folkets ombud öppet tillkännagifva, att de ej vilja medverka till landets försvar utan vilkor af en dem särskildt tillkommande vinning? Huru är det möjligt, att en så vidunderlig tanke har kunnat vinna insteg hos ett förnuftigt folk? Det beklagliga svaret är: den dristiga tilltagsenheten hos få, segrande öfver eftergifvenheten och det bristande förutseendet hos många.

Enligt de grundsatser jag här ofvan framställt, är det klart, att jag djupt beklagar, att de årans män, hvilka varit denna Kammarens ledamöter i Försvars-Utskottet, framgått på eftergiftens väg och icke samslutit sig om samma tanke, som den en af dem, Herr Björnstjerna, i särskild mening afgifvit, den nemligen, att med nödiga befunna ändringar antaga Kongl. Maj:ts välgrundade proposition rörande våra stridskrafterns organisation jemte den väl utarbetade värnepligtslagen, såsom denna nu utgått från Utskottets hand.

Denna ställning, stående på fast grund, med de goda flankstöden af häfd och rätt, synes mig uppenbarligen vara starkare än den, der motståndaren får sin gifna anfallspunkt, der man redan i *grundsatsen* åt honom beredt insteg. Sällsamt! Indelningsverket, som nu i femtio år varit föremål för ett naturligen vinningslystet, men irån fosterländsk synpunkt onaturligt hat, tillförene underblåst af hela vår press, har, eget nog, just på sista året helt oväntadt och öfverraskande återvunnit *något* af sina barns förlorade kärlek. Hafven fördrag, ärade ledamöter af denna Kammare, med några ord, som jag vet att många af Eder skola anse som en åldrings förlegade tankar, men jag skall ej göra dem långa, och ej spilla eder skyndande tid. Tillåten mig då att säga, att detta fordna hat till indelningsverket har sin rot i vår olyckliga böjelse att anse alla *gamla* inrättningar endast genom sin ålder vara liksom gamla gubbar hemfallna åt en snar förgängelse, hvarföre man önskar se dem snart gå under. Det är en fullkomligt falsk tanke. En god inrättning är ej en snart bräcklig vorden menniskoorganism, utan är en skapelse, just afsedd att längre ega bestånd, hon är ett träd, som växer i styrka och motståndskraft, ju äldre det blir, naturligtvis intill den gräns, då förgängelsen äfven här tager ut sin rätt. Men har inrättningen slagit rot i landet, har hon ingått i seder och bruk, har hon omfattats med kärlek i verkligheten af sjelfva befolkningen, fastän tidtals undergräfd af enskildes dolda hat, då bör hon visserligen icke utan den allvarligaste undersökning anses vara förgängelse värd. Kan detta betviflas? Sen vid ett läger eller vid ett möte, huru den kringboende befolkningen, gammal och ung, högtidsdagarne ditskyndar för att se sin egen, ortens trupp, den hon med allt skal kallar *sin* trupp. Hvem är vid hvarje offentlig fest i kommunen eller vid hvarje familjhögtid lejonet i bygden, om icke den egne krigarklädde soldaten?

Tron mig, mine Herrar, denna befolkningens vana att icke blott på Ljungby, Kronobergs, Malmens och Axevalla hedar samt alla mellanliggande mötesplatser, utan äfven i Wermlands och Dalarnes högst belägna bygder, nära egen härd se sina soldater, underhåller mera militärisk anda i orterna, än om folket skulle ingå i städerna för att der se det främmande putsade kasernfolket. En af våra största författare har sagt, att svenske rotesoldaten är ett prakt-exemplar af den svenska bonden — icke den riksdagsbesökande, utan den hemmavarande, tyste, idoge, förståndige, laglydige plogmannen — med alla dessa egenskaper förenande krigarens redobogenhet att utgå till landets försvar.

Det stora felet hos oss är, att icke de högre klasserna med kärlek och värduad omfattat indelningsverket, att man icke skyndat att

bota åtskilliga dess brister, utan låtit sig leda af den falska meningsströmmen om det förmenta högre värdet af preussisk organisation. Denna, fostrad i förkrossande nederlags skola, under en djup förtrytelse öfver ett nära femårigt förtryck af en öfvermodig fiende, skulle visserligen icke gifva samma frukt, om hon uppstode af kall beräkning efter 60-årig fred. Äfven den nu väl utarbetade beväringsslag, som föreligger oss, och dess bestämmelse utgöra endast ett svagt återsken af den djupt allvarliga bild. den genom hela folket gående skapelse, som sätter krigarens rättigheter och skyldigheter främst, och på denna grund låter stats- och militärorganisationen hvila. Vi hafva ej begrepp om, huru djupt denna organisation intränger i statslifvet, ty man får ingen fullständig kunskap derom genom lagparagrafer, utan först genom att på stället se hennes omedelbara verkan.

Jag är fullkomligt övertygad om, att de nuvarande indelta trupperna skola ännu länge kunna gifva en god stam för den svenska beväringen, och att inom denna ram skola kunna väl utbildas de nya grundämnen, hvilka nu föreslagna beväringsslag samlar åt oss genom alla medborgareklassers, de högstas så väl som de lägstas, förening i ledet. Ty den intelligens, som kan finnas hos våra studenter, unga tjänstemän, unga kontorister, handtverkare och godsegaesöner, skall säkerligen, helst vid deras ringa personantal jemfördt med de talrika arbetande klassernas, vid deras uppträdande i ledet lätt gifva sitt vetande i utbyte mot den fullbildade soldatens kändedom af mark och skog, af hans förmåga att sköta sig i fälttjänst, i läger, att skaffa sig förnödenheter, att vårda sina fötter, i hvilka till och med, såsom en stor författare yttrat, "krigskonstens hemlighet ligger".

Erinrom oss blott alltid, att de indelta trupperna aldrig böra kallas, och att de icke bilda en *armée*, att de innehålla blott ett enda af en armés vapen, att de endast utgöra en stam, som blir armé först genom tillkomsten af beväringens friska, aldrig försinande källsprång. Må det öppet uttalas! Vi hafva inga stridskrafter, för än den värnepligtsslag, som nu ligger på vårt bord, antages. Vi stå alldeles värnlösa, om han skulle förkastas. Ty hvarifrån annars få folk, ty folk är likväl, har ifrån tidernas början varit och kommer att förblifva det första och förnämsta krigsmedlet.

Hvilken förblindelse att då neka dess anskaffning, ockrande till egen vinning på fäderneslandets nöd!

Såsom jag ofvan nämnt, måste jag djupt beklaga, om denna Kamrars skulle fatta något annat beslut än att antaga Kongl. Maj:ts proposition. För denna välsignade utgång upplyfter jag svaga händer och önskar, att beslutet måtte fattas med den enhällighet, som gifver det kraft och inflytelse inför motståndare, på hvilka händelser mera än skäl tala.

I skolen, mine Herrar, tillåta mig ett slutord, upprunnet ur tanken att vårda hvad vi ega.

Vår store häfdatecknare har sagt: "Visa mig ett folk med föräldravördnad och jag skall spä det en lång lifstid." Hvilka äro här föräldrarne? Det är den ädla modern, vårt urgamla älskade land. Hvilken är fadern? Detta ättgoda folk, denna i vår verldsdel af ålder aktade stat, detta i segrar och nöd pröfvade svenska rike! Det

är dessa höga föräldrar vi skola vörda, så förkunnas oss en lång lifstid. Men försmås och föraktas dessa föräldrar, kommer hvad af dem blifvit sådt och hos oss slagit rot icke att åtnjuta kärlek och vård, utan eftersättes det för utifrån lånade växter, hvilka icke kunna trivas i svensk kalljord, då kan man icke se vår framtid i ljus. Ingen bäre förmättna händer på föryngrandets lag, som är skapelsens och naturens ordning, men ingen sönderplocke heller lättsinnigt det pröfvade vördnadsvärda gamla och låte det af dagens vindar förskingras!

Mätte detta öde ej öfvergå nu föreliggande fråga, en af de största som under detta århundrade varit föremål för svensk riksdags behandling — frågan om medlen att upprätthålla vår politiska sjelfständighet, hvilket endast kan ske genom anskaffning af folk och penningar, — en fråga, som i dessa dagar får sin utomordentliga vikt till följd af den brytning, som en del af folkombuden genom sin ställning till henne föranlett. Här väntas i striden denna Första Kammare, genom grundlagens tysta mening kallad att vara en bundsförvandt med folkmakten mot styrelsemaktens möjliga missbruk, men likaledes dennas stöd mot folkmaktens öfvergrepp.

Under denna stundande brytning bevare Gud vå t dyra, älskade fädernesland!

Stockholm den 17 April 1871.

Joh. Aug. Hazelius.“

Sedan uppläsningen slutats och en mängd ledamöter tillkännagifvit sitt bifall till anförandets innehåll, yttrade

Herr Rydin: Jemte det jag nu uppläst Herr Hazelii yttrande, må det tillåtas mig att dertill lägga några egna betraktelser.

Utskottets motivering angående rust- och rotehållarnes anspråk har varit föremål för så mycken kritik, att jag icke anser mig nu behöfva upptaga Kammarens tid dermed. Utskottets motivering lider af oriktighet såväl i afseende på den historiska belysningen af rättsfrågan, som i afseende på utvecklingen af de finansiela grundsatser, som åberopats till stöd för Utskottets åsigt. I förstnämnda hänseende är att bemärka en, efter den belysning denna fråga erhållit, anmärkningsvärdt skef och ensidig framställning af de historiska fakta, som åberopas till stöd för rättsåsigten. Först och främst har man gjort sig skyldig till en oriktig definition på utskrifning, hvilken förklarats lika med hvarje medborgares skyldighet att under en viss ålder öfvas för och deltaga uti krigshärens operationer, i stället för att utskrifning var tvångsvärkning för regementenas rekrytering. Vidare har man uraktlåtligt nämna, att alla samhällsklasser, som hade ett stadigt yrke, såsom näringsidkare i städer och i bergslager, voro förutom alla embetsmän, jemte egare af icke roterad jord försäkrade om samma friheter som rust- och rotehållare. Man har uraktlåtligt omnämna 1810 års beslut angående privilegiernas jemkning, hvarigenom alla medborgareklasser fingo rätt att förvärfva all slags jord med dertill hörande förmåner och åligganden, hvadan inga särskilda

samhällsklasser längre hafva särskilda förmåner och friheter i afseende på jordbeskattningen, utan dessa helt och hållet gjorts beroende af jordnaturen, i hvars hand den än må vara. Afvenledes har man uraktlåtit att vederlägga, att genom 1812 års beslut, som satte beväringsskyldigheten såsom ett personelt onus vid sidan af indelningsverket, det samband, som förr fanns mellan roteringskyldighet och värnepligt afklippes, sedan rust- och rotehållare förut erhållit befrielse från skyldighet att rekrytera under krig. Slutligen har man förtegat huruledes i sednare tider först Skåne roterats på samma gång dess innebyggare fortfarande att vara underkastade beväringsskyldigheten, och riksdag efter riksdag har under sednare tider beslut fattats om ny ordinarie rotering, samt vid denna riksdag inom den privilegierade bergslagen, utan att man dervid satt frågan i samband med allmänna värnepligten. Detta Utskottets sätt att förfara är anmärkningsvärdt, helst belysning af dessa förhållanden och vederläggning af de slutsatser i motsatt riktning mot den hvari Utskottets argumentation går, varit nödvändig för att kunna rätt uppfatta hvad de historiska fakta betyda, som blifvit af Utskottet anförda till stöd för dess åsigt. Jemte hvad jag nu antöret är ett särskildt faktum, hvarå jag önskar fästa uppmärksamheten och som är ganska betecknande. Det är jemförelsen mellan den historiska utvecklingen af militärorganisationen i Sverige, å ena, samt Danmark och Norge. å andra sidan, der man går så långt i att lita på representanternas uraktlåtenhet eller oförmåga att taga reda på verkliga förhållandet, att man påstått att den förordning, som i Danmark afskaffade lifegenskapen, är att likna vid hvad Utskottet föreslår om indelningsverkets upphörande. liksom det danska stavnsbandet skulle vara af en likartad natur med rust- och rotehållares skyldighet att anskaffa soldater. Man gör sig derjemte skyldig till den oriktiga uppgiften likasom om värnepligten vore förr införd i Norge och Danmark, än hos oss. Detta skedde dock i Danmark först år 1849 och i Norge 1854, då den allmänna värnepligten så bestämdes att den icke, såsom förut varit fallet, ensam skulle drabba allmogen, således flera decennier sedan *vi* antagit allmänna värnepligten såsom en eller alla medborgare åiiggande skyldighet.

Sedan jag nu påpekat något af det oriktiga i denna rättshistoriska deduktion, öfvergår jag till Utskottets åsigt i afseende på den finansiella orättvisan. Man påstår att indelningsverkets bibehållande skulle vara en finansiell orättvisa, emedan sådant icke skulle stå i öfverensstämmelse med den grundsatsen, att alla medborgare böra skatta lika efter sin förmögenhet. I afseende härå vill jag blott fråga, om den indelningsverket tillhörande realbörd på jorden på något sätt inverkar på medborgares skyldighet att skatta lika efter förmögenheten. Så vida det är rättvist att, vid nya skatters påläggande, skatt åläggas mig i förhållande till min förmögenhet, kan det ej blifva någon orättvisa, att jag, som vid köp af en roterad fastighet betalat så mycket lägre, som bördan är värd, får lika med andra medborgare betala i förhållande till detta värde.

Enhvar finner klarligen, att detta är att betala efter sin förmögenhet då man betalar efter sin fastighets köpvärde. Således.

för att visa att man härutinnan lider en finansiell orättvisa, skall man också ådagalägga, att jordägaren fått sig ålagd högre beviljning än den, som står i förhållande till egendomens förmögenhetsvärde. Om så skulle inträffa, hvems är felet? Männe icke vederbörande beskattningskommittéers, som uppskattat fastigheten oriktigt? Jag frågar om i sådant fall detta är ett fel mot jemlikhetsgrundsatsen i skatts utgörande. Utskottets argumentation om rättvisa i beskattning går ut på att omstörta rättvisan i egendomsförhållanden. I stället för att man nu skattar lika efter förmögenhet, så vill Utskottet, för att ernå likhet i skatt, förändra inkomsten, hvilket förer in på den kommunistiska åsikten. Slutligen innehåller Utskottets förslag en orättvisa mot våra efterkommande. Efter femton år då är det slut; då får man taga sig fram huru man vill och kan, då får man göra ett hopp i utgifterna med 3½ million. Om Utskottet, med insigt om nödvändigheten af ett öfvergångsstadium äfven då man ställer sig på Utskottets ståndpunkt, och oundgängligheten af utgifter för en stamtrupp, hade velat proklamera rättvisa, skulle det lagat så att utgifterna blefve något så nära lika fördelade på nutiden och framtiden. Det är hvarje generations pligt att draga sin egen börda och icke med vett och vilja öfverflytta den på en aflägsen framtid, då man icke bättre kan se huru denna skall kunna fylla sina behov.

De orättvisor, som framgå ur Utskottets motivering, äro så påtagliga, att jag till och med skulle vilja gå in på Utskottets förslag, med ett vilkor nemligen, att indelningsverket skulle aflösa för hvar och en som afgåfve en skriftlig försäkran, deri han på heder och samvete förklarade, att han ansåge såsom orättvist, att han utgör den roteringsbörda, som han vid sin egendoms öfvertagande emottog såsom eh af honom känd gravation.

Till följd af hvad jag nu anført är det klart, att jag instämmer med dem som förkasta Utskottets förslag. Men det är likaledes gifvet att genom värnepligtslagens antagande rust- och rotehållares förhållanden komme att blifva förändrade; och då jag anser att roteringen är ett realonus, som ej bör utsträckas längre än det nu är, så anser jag också att rust- och rotehållare icke genom den utsträckta värnepligten och de ökade vapenöfningarne böra få ökade bördor. Till följd häraf anser jag nödigt att Kammarern fäster afseende på rust- och rotehållares billiga anspråk härutinnan och af detta samt andra under diskussionen framställda skäl beslutar att aflåta en underdånig skrifvelse, och då Herr von Ehrenheims förslag till sådan skrifvelse synes mig ega företräde framför reservanternas, emedan det förra lemna tillfälle öppet att begränsa indelningsverkets börda på annat sätt än endast genom ställande på vakans, så förenar jag mig med Herr von Ehrenheim. I afseende på denna fråga är det ytterligare en orsak hvarföre jag förenar mig med Herr von Ehrenheim. Det är nemligen en möjlighet, att båda Kamrarna kunna, om det blir återremiss från Andra Kammarern, mötas, och frågan således nu afgöras.

Jag anser det nemligen vara af högsta vikt att ej något uppskof sker. För att den vigtiga frågan om vårt försvar skall lösas, så är nödvändigt, man må för öfrigt hysa hvilken åsigt som helst om sättet,

att värnepligtslagen och indelningsverket så snart som möjligt komma i kontakt med hvarandra, så att derur må framgå en sådan stam och en sådan beväring, som kan försvara vårt land.

Vi måste i detta hänseende skynda — vi kunna icke längre dröja. Tiderna kunna på ett för oss i högsta grad betänkligt sätt ändras. Den närvarande tiden innebär sina faror. Jag vill påminna eder, mine Herrar, om Geijers ord med anledning af Sveriges betänkliga ställning år 1809. Han säger att "i början af vårt sekel har Sverige upplefvat en tid framför andra minnesvärd genom grusade troner, då våldet i öster förenade sig med våldet i vester och äfven inräknade Sverige i sina rof", och han tillägger att: "under sådana förhållanden må man väl tacka Gud, att Sverige är till." Jag vill icke inlåta mig på några politiska utflykter, men jag tror icke att förhållandena äro sådana att Sverige kan göra sig qvitt den farhågan att tvänne mäktiga folk väl skulle kunna förena sig och inberäkna Sverige bland sina eröfringar. Under sådana förhållanden måste vi vara betänkta på att vidtaga allt hvad vi kunna till försvar af vår frihet och sjelfständighet. Det, som nu fordras af oss är ansträngningar och uppoffringar; möjlighet häraf beror på vår sedliga kraft. Det är denna vi måste lägga i dagen. Det är denna, som skall gifva oss det förnämsta vapnet emot våra fiender, nemligen det som ligger i aktning för oss sjelfva, och aktning af andra. Det är denna makt, hvarmed vi skola kunna skydda oss. Man har sagt att bördan blifver så stor. Må vara! — men Geijer frågar i sin skildring af Sveriges stora tidevarf: "hvad var det som gjorde att svenska folket förmodde bära så oerhörda bördor?" "Jo", säger han, "det var dess seder". Det är till denna sedliga kraft vi nu måste vädja och på hvilken vi måste hoppas och hafva vår förtröstan. Ty ännu en gång hoppas jag, att vi skola kunna trösta på vår store Konungs fosterländska valspråk: "med Gud och Sveriges allmoge" d. v. s.: med Guds hjälp och hvarje fosterländskt sinnad medborgares ansträngningar skola vi kunna uppehålla vår sjelfständighet.

Friherre Bildt: Ingen af de talare, som hittills yttrat sig öfver de nu föredragna fyra punkterna, och troligen icke någon af de många, som äro antecknade, komma att tala för bifall till desamma och derföre vill jag icke heller spilla några ord på att yrka ett afslag, som tyckes blifva så enhälligt. Jag har begärt ordet för att yttra några ord angående det förslag, som de fem reservanterne af Första Kammaren afgifvit mot dessa fyra punkter. Jag gör det synnerligast derföre, att alla de åsichter, som desse reservanter uttalat, äro, enligt min öfvertygelse, fullt riktiga, fullt talande och fullt bevisande för den uttalade satsen, att det blir omöjligt att bilda en fullständig god armé med den stående indelta arméen, som vi nu ega, och en beväring, som icke erhåller mera öfning än beväringen skulle få enligt den på förmiddagen antagna beväringsslagen. Oakadt allt detta kommer jag likväl att yrka afslag på reservanternas framställning, och jag vill derföre gifva för denna synbara motsats. Då reservanternas åsigt är fullt militäriskt riktigt och deras bevisning fullt grundad, vill jag icke dermed hafva sagt något annat

än, att jag tror, att erfarenheten kommer att ådagalägga, att det blir omöjligt att kunna få en fullgod stridsfärdig armé med bibehållande af indelningsverket såsom stam, äfven med förbättringar i det samma, under förutsättning, att denna stam med sig assimilerar en ständigt växande otillräckligt öfvad beväring. När erfarenheten kommer att ådagalägga detta, har man, genom att antaga Kongl. Maj:ts förslag, full valfrihet att på tvänne vägar lösa problemet att göra arméen fullt stridsduglig. Den ena är att öka beväringens öfningar och låta beväringen i stället för 82 dagar få större öfning för att blifva fullt krigsduglige soldater. Man kan då bibehålla den indelta armén, ty i samma ögonblick beväringens öfningar ökas, så att den beväring, som ingår i arméen, blir fullkomliga soldater, behöfver man icke ställa så stora anspråk på indelta arméen, som när beväringens öfningar äro ofullständiga. Den andra vägen hafva reservanterna anvisat oss. Jag tycker, för min del, detta vara en så väsendtlig fördel, att jag af detta skäl icke nu kan bifalla reservanternas förslag, synnerligast som jag föredrager den förstnämnda af dessa båda vägar och tror, att sedan allmänna beväringensprincipen blifvit tillämpad under loppet af några år, så skall man finna, att det vore en fördel både för arméen och beväringen sjelf, att en del af beväringen fick en något ökad öfning, så att den kunde såsom soldater i arméen inträda, och den öfriga delen med mindre öfning direkt öfvergå till ersättningstrupperna.

Huruvida man deremot skulle vilja antaga Herr Ehrenheims förslag eller icke, kan vara för mig likgiltigt. Detta förslag utgår från den åsigten, att indelningsverket, såsom det nu är, måste undergå några förbättringar, d. v. s. att kvalifikationerna på de soldater, som skola anskaffas, blifva något strängare, och att rust- och rotehållarne till följd deraf få någon lindring i roteringsbesväret. Denna hans åsigt är fullt riktig, och jag för min del har icke något deremot, om Kammaren skulle anse nödigt, att detta uttalas i en särskild underdånig skrifvelse; men annars synes det mig klart, att, i samma ögonblick som Kongl. Maj:t funne nödigt att vidtaga dessa förbättringar, äfven deraf blifve en följd, att Kongl. Maj:t föreslog de lindringar i rust- och rotehållares besvär, som då syntes rättvisa och billiga. Jag anser därför skrifvelsen vara öfverflödigt, men jag vill dock icke motsätta mig en sådan skrifvelse. Och skulle densamma hafva en så helsosam verkan, som en talare yttrat, att den skulle kunna förena de båda Kamrarna om ett gemensamt beslut, då vore det orätt att motsätta sig densamma, och ur den synpunkten skulle jag till och med vilja biträda densamma.

Jag har velat med dessa ord antyda min åsigt i denna punkt, och hvilket icke är annat än fullt konsekvent med hvad jag på förmiddagen yttrade om förslaget i sin helhet.

Grefve Posse: I denna fråga kan man just icke säga, att det råder mycken enighet; ty åsigtarna tyckas vara ganska olika. I en sak synas tankarne likväl icke vara delade, och det är rörande det beklagliga skick, i hvilket vårt försvarsväsende för närvarande befinner sig. Denna sats uttalas af alla. Ända ifrån generalen på dödsbädden,

såsom vi nyss hört, till den simpla soldaten hör man detta tal, att vi icke kunna försvara oss. Om nu detta är en sanning — ty man kan väl icke antaga, att ett helt folk kan till den grad misstaga sig — så förefaller det mig, som det bästa sättet att komma till rätta vore, att undersöka hvari felet ligger. Vid en materiel sak som denna, beroende på medlen för dess förverkligande, måste man enligt min åsigt, om den lemnar dåliga resultat, söka grunden der till i vissa förhållanden. Sådana förhållanden kunna då här ifrågakomma trenne. Det ena, huruvida de personer, som haft att förvalta denna sak, skött den illa; — det andra, huruvida de saknat erforderliga medel härför och slutligen för det tredje, om sjelfva organisationen varit så dålig, att hvarken utmärkta personer eller stora medel kunnat hjälpa. Jag har noga genomgått dessa förhållanden, och om jag icke funnit sanningen fullständigt, så har jag dock måhända kommit till någon sanning. De personer, som förvaltadt denna sak och som bära ansvaret därför, äro naturligtvis våra krigsministrar. Jag kan väl icke upprepa hela raden af krigsministrar, men jag kan nämna dem på de sista tjugu åren — en Nils Gyldenstolpe, J. M. Björnstjerna, Reuterskiöld, Abelin. Detta är namn, som just icke väcka någon tanke på oduglighet, åtminstone icke för mig. Hos mig väcka dessa namn tanken på duglighet, fosterlandskärlek, med flera för en krigsminister nödiga egenskaper. Felet har således icke legat hos de personer, som skött krigsministersportföljen, och jag förmodar, att denna min åsigt finner anklang såväl inom Kammaren som hela Riksdagen. Jag öfvergår då till frågan, huruvida desse män saknat medel vid förvaltningen af denna sak. Då frågas, hvad har vår armé kostat? Härom äro tankarne mycket olika; men vi hafva i förra månaden fått en skrift af Krigsvetenskaps-akademien häröfver. Denna myndighet säger, att vårt försvarsväsende kostat 15,000,000 R:dr. Är då detta för mycket eller för litet? I detta afseende kan man icke säga något absolut; ty en krigsförvaltning kan sluka huru stora summor som helst. Man kan naturligtvis omöjligen säga, att denna summa varit tillräcklig eller icke, utan endast jämförelsevis derom yttra sig. Det är svårt att härom inlåta sig i större jämförelser, och jag vill icke nu, då tiden är så långt framskriden, göra några jämförelser med de större länderna, utan endast hålla mig till Norge. Jag har icke hört något rop från Norge att försvarsväsendet der skulle vara i så dåligt skick. Hvarken regeringen eller folket säger detta. Skulle emellertid försvarsväsendet der vara i sådant dåligt skick, så hafva, det kan icke nekas, norrmännen en ovanlig förmåga att dölja detta. Jag kan dock icke antaga, att så är förhållandet. I Norge kostar försvarsväsendet 4,470,000 R:dr. Den proportion man antager emellan kostnaderna i Sveriges och Norges budget är som 5 till 17. Skulle då kostnaden för Norges försvarsväsende beräknas efter denna proportion, så blefve det 5,700,000 R:dr; och skulle Norges försvar efter samma proportion kosta lika mycket som det af Kongl. Maj:t nu föreslagna, så skulle norrmännen få betala 7,500,000 R:dr för sitt försvar. Nu hafva emellertid norrmännen kunnat vara belätne med ett försvar, som de fått för en summa, som proportionsvis är högst obetydlig i förhållande till hvad vårt

försvar kostat. Det är således icke penningar, som saknats för denna förvaltning i Sverige. Skulle då slutligen icke anledningen till försvarsväsendets odugliga beskaffenhet kunna *ligga i sjelfva institutionen*. — skulle detta icke vara möjligt? Jag frågar Eder, mine Herrar, skulle icke anledningen till det beklagliga skick, i hvilket vårt försvarsväsende för närvarande befinner sig, kunna bero på, att *indelningsverket* utgjort hufvudsumman af vårt försvar. Jag vill icke falla något bestämdt omdöme, men jag hemställer, om icke möjligen så skulle vara förhållandet, att just detta indelningsverk blifvit så föråldradt, att ingen krigsminister, med hvilka medel som helst, kan få det bra. Jag skall anhålla att få göra några små anmärkningar mot detta indelningsverk, hvilka möjligen förklara missförhållandet i detta hänseende. Jag har alltid hört sägas om hvarje sak, att om den skall skötas väl, så måste man också egna sig deråt; och denna regel gäller ju alla menckliga åligganden. Tro väl Herrarne att den indelta soldaten anser sitt soldatyrke som hufvudsak? Jag tror, att han älskar mera sitt torp och sitt potatisland, och det är ett bestämdt faktum, att han egnar mera tid deråt än åt sitt gevär. Det är endast 18 dagar om året han egnar åt sitt gevär, men hela den öfriga tiden åt torpet. Det oakadt skulle dock denne indelta soldat blifva en duglig soldat, om han vore oberoende af de band, som han får såsom familjefader; men jag tror, att vi i allmänhet finna den indelta soldaten gift, och att han således icke kan egna sig med all sin kärlek till tjensten, som han annars skulle göra. Vidare har uppgifvits, att den indelta soldaten vore för gammal; och jag tror också, att indelta arméens soldater icke äro några ynglingar. Det skulle ännu kunna vara mycket att säga om anledningarna till den indelta arméens oduglighet, men jag tilltror mig icke att kunna på den korta stund, som nu står mig till buds, fullständigt utreda saken. Af hvad jag sålunda yttrat, framgår, att jag tror, att det dåliga skick, i hvilket vårt försvarsväsende befinner sig, möjligen kan bero på att indelningsverket icke är någon bra militärisk inrättning, och att således, om man vill komma till rätta med vårt försvar, man måste uttala, att *indelningsverket icke duger*. Detta i militäriskt hänseende.

Hvad indelningsverkets förhållande till skatteväsendet angår, ber jag att få slippa derom yttra mig. Jag vill hvarken besvära den lärde professorn på Upsalabanken eller någon annan. Denna del af frågan är så omtuggad och omtraggad, att det icke tjänar till mycket att yttra sig i det hänseendet.

På grund af hvad jag nu anfört hoppas jag, att Herrarne finna, att, om jag skulle göra något yrkande, som vore öfverensstämmande med mina *åsigter*, skulle det vara ett sådant, som hade liten sannolikhet att vinna bifall i denna Kammare. Jag vill emellertid icke göra något yrkande, som öfverensstämmer med mina *åsigter*, utan ett som öfverensstämmer med mina *afsigter*, och till följd deraf instämmer jag i det förslag, som de fem reservanterna af denna Kammare framställt. Jag gillar visserligen icke i allo hvad de sagt, men denna reservation har en egenskap i närvarande ögonblick, hvarpå jag sätter stort värde, och jag lägger Herrarne på hjertat att icke ringakta detta; — denna egenskap är, att han utgör en försonlig tanke. Jag

tror icke, att det är skäl, att en sådan fråga som denna sättes på sin spets, hvilket blott skulle leda till konsekvenser, som man icke önskar. Klokheten bjuder icke heller detta.

Det har blifvit sagdt, att reservanternas förslag skulle åstadkomma en lösdriřvarestam. Jag får säga, mine Herrar, att jag icke tror detta. Reservanternas förslag till stam är egentligen en *betald beväring*. Deremot är här utdeladt ett förslag till stam af några Herrar i Andra Kammaren, som jag vill kalla *statorparestam*, och den ogillar jag. Som sagdt, jag kan icke tro, att en sådan stam, som reservanterna här föreslagit, skulle blifva en lösdriřvarestam; och i det hänseendet har Friherre Stjernblad utvecklat saken, och visat att en hel provins föregått med godt exempel. Jag är sjelf skåning och vet väl, att de egenskaper, hvarför den indelta soldaten berömmes, utmärka honom icke mindre i Skåne än i öfriga provinser. Den indelta soldatens samhällsställning i Skåne är fullt lika fast och lika god, som någonsin deras, hvilka äro försedda med torp här i mellersta Sverige. Denna fruktan för en lösdriřvarestam tror jag således vara helt och hållet obefogad. Det föreslagna sättet i afseende på befålets ordnande har derjemte ett ofantligt företräde framför befålets danande af den gamla indelta arméen, som omöjligen kan bildas till något dugligt stambefäl, ty hos dessa indelta soldater kommer alltid kärleken till yrket att få stå efter kärleken till torpet. Derföre är jemväl i militäriskt afseende reservanternas förslag att föredraga framför Kongl. Maj:ts.

Man har talat så mycket om Kongl. Maj:ts förslag, men jag har icke sett något sådant i detta betänkande. Föregående talare hafva sagt, att Kongl. Maj:ts förslag skulle vara så utmärkt, men jag har icke sett, att det *finnes något Kongl. Maj:ts förslag i denna fråga*, och att votera för Kongl. Maj:ts förslag är att votera afslag å denna punkt, enligt min uppfattning. Om detta skulle ske och vi nu votera afslag, och det blefve bifall till Utskottets förslag i Andra Kammaren, då är ju frågan fallen, och då är det omöjligt att lösa densamma vid denna riksdag. Om Andra Kammaren deremot bifaller Utskottets förslag och vi reservanternas, då får Utskottet betänkandet i denna del tillbaka och då är det ju möjligt, att en sammanjemkning kan ega rum och att man kan komma öfverens, så att den stora frågan blir löst vid denna riksdag. Det är derföre jag sagt att reservanternas förslag öfverensstämmer med mina *afsigter*, men icke med mina *åsigter*.

Herr Björnstjerna: Jag anser såsom en stor och mäktig nödvändighet att, då öfverläggningen rörer detta viktiga ämne, man från densamma aflägsnar allt sådant, som ej hörer dit. Härmed menar jag, att man bör söka, så vidt möjligt är, föra tanken bort från rust- och rothållarentresset och sysselsätta sig förnämligast med det sätt, på hvilket bäst och för landet önskeligast man skulle kunna och borde ordna dess försvarskrafter.

Dervid möter oss det förhållande, att Kongl. Maj:t aflåtit ett förslag till Riksdagen i afseende å dessa försvarskrafterns ordnande, och att Kammaren under förmiddagen fattat ett beslut angående värne-

pligtens utsträckning, visserligen med någon förändring i afseende å redaktionen mot det förslag Kongl. Maj:t framställt, men likväl i hufvudsaken med detsamma fullt öfverensstämmande.

Oss återstår då att tillse, huruledes vi kunna sammanlänka denna värnepligtslag med de närvarande förhållandena uti vår arméorganisation, emedan dessa förhållanden — det måste alla medgifva — dock bestämdt förefinnas. De måste således begagnas på det sätt, att detsamma med värnepligtslagen komme att utgöra ett helt. Man bör, enligt min tanke, ej dervid särdeles mycket aflägsna sig från det närvarande och sysselsätta sig med förhoppningar, som möjligen i en framtid skola komma att slå ut, utan man måste hålla frågan fast på den punkt, der den befinner sig i sitt närvarande tillstånd.

Då jag således finner, att man bör begagna indelningsverket för att sluta detsamma till värnepligtslagen, vill jag ej dermed hafva uttryckt, att icke indelningsverket kan behöfva en ytterligare utveckling; denna utveckling blir dock beroende af det inflytande, som den nya värnepligtslagen kan hafva på den indelta eller värfvade stamtruppen, ett inflytande, som ej kan bemärkas förr än värnepligtslagen träd i gällande kraft och utöfning, och ej ens genast då, utan först sedan man hunnit att utbilda en rekrytklass och derefter första och andra uppbådet. Då först börjar man kunna inse, huruvida ur denna värnepligtsinstitution framträda sådana förhållanden, att de kunna inverka på dess vidare behof af utbildning. Men förr än denna tidpunkt kommer, synes mig ej heller att man bör taga något mera bestämdt steg i afseende å stamtruppens utbildning än hittills, enligt en föregående Riksdags beslut, blifvit taget genom inrättandet af underbefälsskolor, hvilkas fullständigare utbildning och tillämpning man bör i möjlig mån söka befrämja. Om således man efter en tid skulle finna, att verkligen — hvad som mången föreställer sig — den intelligens, som genom den allmänna värnepligten blir nödsakad att deltaga i vapenöfningar, kräfver så mycket större utbildning af stamtruppen mot den, som hittills egt rum, och att utan en fullständig ombildning stammen ej kan uppfylla sitt alligande, må man då tillse på hvad sätt denna utbildning bäst kan ernås. Men endast den omständigheten, att denna värnepligtslag i sin tillämpning skulle möta en ny och opröfvad institution, komme att möjligen inverka så på förhållandena, att organisationen af värnepligten straxt kunde komma att återfalla i det tillstånd, i hvilket bevaringsinrättningen nu befinnes, nemligen att detta inflytande af intelligensen, som så mycket eftersträfvats och hvilket man hoppas ernå, ej ens kan bemärkas.

Hela möjligheten att kunna ega en fast och sluten härmassa, fullt ordnad och öfvad, beror på ett bestämdt fullföljande af en fastställd plan och har sin möjlighet endast deri, att ej under några vilkor eftergifvas de fordringar dess verkställande kräfver. Således är nu, såsom saken för mig framställer sig, nödvändigt, att om Riksdagen vill förvissa nationen att den åstadkommit en början af en organisation af arméen, att man använder både det närvarande man eger och det man har förvärfvat genom den nya värnepligtslagen. Men åter, om man skulle nu genast börja att rubba detta närvarande, inträdde man i ovissa och osäkra förhållanden, hvilkas beskaffenhet

kan blifva sådan, att värnepligtslagen ej kan tillämpas, om de lyckliga följder, den närmast skulle kunna hafva, uteblefvo, emedan den stamtrupp, som man då uppställde, alls icke med visshet vore att beräkna blifva sådan som reservanterna sig föreställt. Detta är en högst viktig omständighet. Man känner nu, och de äro här erkända, de goda egenskaper, som ligga förvarade inom indelta arméens trupper. Dessa goda egenskaper — det lærer man väl ej kunna bestrida — de skola äfven inom densamma bibehållas, så vida man ej rubbar dess hufvudsakliga bestämmelser, de omständigheter, hvilka betinga dess tillvaro. Men dess bestånd blir på ett högst betänkligt sätt rubbadt derigenom, att man skulle, såsom reservanterna föreslagit, söka att värfva inom riket innebyggare, hvilka, antagna för en viss tid, skulle danas att utgöra stam för beväringen. Reservanterna hafva förutsett, att denna indelt-värfvade stam skulle besitta en både större militärisk tillförsigt och vida större duglighet samt, i afseende å förståndsförmögenheter, egenskaper, som skulle göra lämpligt att befäl ur denna trupp utbildades. Men någon visshet att erhålla dessa egenskaper och förmögenheter hos en sådan trupp hafva — det vågar jag påstå, — ej herrar reservanter kunnat ega. I hög grad beror detta på hvad anseende en soldattrupp kan i längden förvärfva sig. Men för att kunna förvärfva anseende fordras framför allt, att ega tillfälle till en betryggad fortkomst; jag betvivlar dock, att en sådan i vårt land kan denna trupp beredas. Ty sedan dessa indelt-värfvade soldater gjort tre års öfningar och derigenom kunna anses vara fullt färdiga, vill man gerna att de skola afskiljas för att bilda befäl till stammen. Men om detta göres, följa ju stora utgifter genom de betydligt utsträckt öfningar, dessa stora rekrytklasser måste underkastas. Om jag skulle tänka mig möjligheten att erhålla medel till alla dessa öfningar, befarar jag dock, att en stark omsättning inom truppen skulle synnerligen försvåra anskaffandet af sådana rekryter, som egde de egenskaper, man eftersträfvat införa i stamsoldaternas leder, ty ju kortare tjänstetiden får vara, dess mindre blir det någon förmån att ingå i stamtruppen, der de första åren användas i en sträfsam öfning, vid hvars fulländning soldaten befarar sitt entledigande. Kunna personer vinnas för en kortare tid af 2 eller 3 år, torde det dock vara tvifvel underkastadt, huruvida man genom en fördel i penningeväg, ej större än den som härutinnan står till buds, kan erhålla en fast och stadig trupp, sådan som, den hvilken en längre tjänstetid förskaffar.

Man säger, att vi hafva provinser, i hvilka den indelta soldaten aflönas kontant och att man funnit dessa soldater lika goda som öfriga af indelta arméen, och att det skick, i hvilket de befinnas, skulle vara ett fullt bevis för riktigheten af reservanternas öfvertygelse i afseende å fördelarne af en indelt-värfvad trupp. Man glömmer en viktig omständighet, den att dessa soldater tillhöra Skåne, antagas och tillhöra genom sitt antagande rotelällare, som äro stora egendomsegare. Genom denna förbindelse med personer, som till stor del hafva betydlig förmögenhet, förvärfvas äfven åt soldaten ett anseende, hvilket ej skulle kunna ernås, om han voro antagen af en kapten, som bodde inom kompaniet. Denne skulle till följd af sin ställning

antagligen ej förmå att åt soldaten förvärfva och uppehålla något synnerligt anseende inom orten. Kan detta anseende ej bevaras, skulle snart deraf följa att de värfvade indelta stamtrupperna blefve långt mindre tjenliga till de värnepligtiges ledare än de nu varande indelta af rotehållarne antagna.

Om man förutser att det blefve alltför stora kostnader att exercera så många rekrytklasser, måste tjenstetiden betydligt utsträckas, på det man må draga nytta af den utbildade soldaten och äfven bereda honom tillfälle att under tjenstfria tider något till sin utkomst förvärfva, men då inträder snart det förhållande, att soldaten börjar att längta efter ett hem, han förhyr sig en liten bostad, får en familj; då finner kompanichefen eller regementschefen honom böra skiljas från tjensten, han förlorar sin lön, som han haft såsom soldat, förmår ej bereda sig tillgångar till sitt uppehälle och faller med sin familj kommunen till last. Ensamt detta förhållande synes mig så betänkligt, att detsamma bör varna för antagande af reservanternas förslag. De af Herrarne, som behagat genomläsa min reservation, finna, att jag deri har velat inrymma en möjlighet att erhålla någon erfarenhet om det inflytande på den indelta soldatens beskaffenhet, som skulle uppstå vid tillämpningen af hvad Kongl. Maj:t föreslagit om åtskilliga regementens och korpers kompletterande med kontant aflönadt manskap, en erfarenhet, som kunde vinnas i allt högre grad allt efter som Kongl. Maj:t finner lämpligt att utsträcka ett antagande af volontärer. Dessa volontärer skulle komma att aflönas med en viss summa, som uppkommer genom afgifter från de rotar, som hållas vakanta.

Beträdande denna väg, bibehåller jag åt arméén dess nuvarande skick och öfvergår småningom till ett annat för så vidt jag finner detta andra bättre i stånd att bära de frukter, reservanterna hoppats vinna. Om jag så tillvägagår, kan jag någorlunda förutse huru förhållandena komma att gestalta sig, och jag kastar mig ej in på en ny bana, hvars slut jag ej kan ana. Skulle jag åter nu genast ingå på reservanternas förslag och finna mig hafva begått ett misstag, återstår ej något annat, än hvad ock i reservationen antydes, nemligen att yrka på en allmän värnepligt, så utsträckt, att den kunde ersätta stamtruppen. Många äro benägna för det steg reservanterna föreslagit såsom det tjenligaste; men äro de vissa att landet förmår bära den föreslagna organisationen? Denna visshet kan ej vinnas på annat sätt än genom tillämpning af den nya värnepligtslagen. Om den tillämpas under någon tid, får man se huruvida den nuvarande organisationen kan sammansmälta med densamma. Och under denna tid torde i de företeelser, som då blifva oss erbjudna, ledning äfven kunna vinnas för ett omdöme, huruvida den af reservanterna uttalade åsigt är riktig, ledande till det önskade målet, eller om den förer till något annat. Och så kan den tidpunkt inträffa, då vi med säkerhet kunna bedöma, om vi böra vidtaga åtgärder i den af reservanterna föreslagna riktningen. Men till dess må vi behålla vår nuvarande organisation af stammen.

Men då fråga blir om ett sådant indelningsverkets bibehållande, åtminstone under den första tiden af den nya värnepligtslagens till-

varo, framkommer man med ett inkast, som här ännu ej låtit höra sig, men som säkerligen kommer att uttalas, och som består i ett framhållande af de svårigheter, som skulle möta tillämpandet af värnepligtslagen derutinnan, bland annat, att det finnes trakter inom landet, som ej ega indelta trupper. Jag tror, att man öfverdrifver betydelsen af de svårigheter, som tilläfventyrs härutinnan skulle uppstå för sig. Om de komme att finnas, torde de kunna afhjelpas derigenom att befäl förläggas inom dessa orter, hvarest de värnepligtige kunna göra sin anmälan. Dessutom måste man erkänna, att vid sådana stora företag som detta, då det gäller ordnandet af hela vårt försvarsväsende, förhållanden lätt kunna inträffa, som föranleda att något ej kan blifva så fullt färdigt man önskar. Men man bör dock hoppas att i en framtid, oaktadt de mindre brister, som förefinnas, det hela möjligen kan utveckla sig till något godt.

En sak bör jag äfven fästa mig vid och det är huruvida ur den indelta stamtruppen skulle kunna framdragas ett underbefäl för att leda den beväringstyrka, som skulle blifva ställd under densamma eller ej. Och derpå måste jag svara: för att med säkerhet ernå detta mål kan fordras något större öfning, än nu är fallet, dock kan jag ej inse hvarföre den nuvarande indelta soldaten skulle behöfva trägnare exercis för att hertill blifva lämplig eller vara mindre mottaglig för militärisk utbildning än den indelt-värfvade, som reservanterna vilja sätta i hans ställe. Man har ock sagt, att den indelta soldaten ej är så mycket benägen att tänka på sitt yrke och sina militära sysselsättningar. Men hvad skulle göra, att dessa indelt-värfvade trupper mera tänkte derpå? Ingenting annat än att de möjligen hölles till trägnare vapenöfningar, och att en större taktisk färdighet hos dem derigenom skulle utbildas. Och hvarföre kan man icke lika väl ställa på den nuvarande indelta soldaten ökade fordringar i detta hänseende, hvarföre skulle han icke lika väl kunna vinna ökad skicklighet till det mått man kan finna lämpligt att fordra? Men behofvet af en trägnare militärisk sysselsättning inom sjelfva stammen måste ovilkorligen betingas af den första undervisning och utbildning soldaten fått. Hafva de egenskaper, krigaryrket kräver, från första början fått den rätta riktningen och utbildningen, kan man med vida mindre öfning ej allenast uppehålla utan äfven utbilda dessa egenskaper, vida mer än om förhållandet varit motsatt. Att åstadkomma en god grundläggning vid den första undervisningen i yrket, detta är en åtgärd, som framdeles otvifvelaktigt måste komma att beaktas och jag skall då aldrig finna något skäl att motsätta mig något dylikt.

Jag hemställer nu, huruvida det ej skulle vara glädjande och tillfredsställande för Kammaren att fatta ett beslut, som visar landet, att man kan bilda en armé, sådan att vi kunna för vår framtid af den beräkna ett stöd för vår sjelfständighet och frihet, ett stöd, som vi hafva rätt att af en krigshär fordra. Väsentligt härvid är, att man för närvarande fränskiljer alldeles dessa rust- och rötehallare-intressen, hvilka upptagit en så stor del af våra öfverläggningar. Dessa intressen komma nog att göra sig i sinom tid gällande; men antages

Kongl.

Kongl. Maj:ts proposition. hafva dessa intressen ej blifvit trädde för nära, och har detta antagande skett, då må talet uppstå, huruledes med dessa intressen är att förfara. I betraktande af hvad jag haft äran att yttra, får jag yrka afslag på Utskottets förslag och jemväl på de fem reservanternas från denna Kammare. Men på det att det må vara tydligt, och på det att Regeringen må inse, att Första Kammaren beaktat, att en ytterligare utveckling af våra stamtrupper kan vara af behofvet påkallad, har jag velat i sammanhang dermed till Kammaren hemställa, att Kammaren ville besluta, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, hvilka åtgärder må finnas nödiga för en sådan utveckling af stamtruppen, att den må blifva fullt tjenlig såsom stöd för den betydliga beväringstyrka, som med densamma till följd af den nya beväringsslagens antagande kommer att införlifvas, och att ur dess led ett tillräckligt underbefäl må vara att hemta, samt att Kongl. Maj:t, der så kan finnas nödigt, täcktes till Riksdagen framställa det förslag, som af ärendets profning kan föranledas.

Kammaren behagade finna, att jag har med vilja undvikit att här nämna rust- och rotheällarne, och jag har gjort det derföre, att dessas intressen. såsom jag förut nämnt, med visshet göra sig gällande då de verkligen kunna hafva något skäl att bliiwa beaktade, och äfven om man skulle kunna tänka sig, att dessa intressen ej för-må af sig sjelfva att göra sig gällande, så kan man dock vara förvissad, att Kongl. Maj:ts landsfaderliga omsorg ej skall underlåta att tillse hvad rätt och billigt kan vara, så väl för den ene medborgaren som för den andra. Men det vore, enligt min uppfattning, önskligt och för Kammaren särdeles tillfredsställande, om den kunde framkomma med ett förslag, som innehölle ett rent beslut, utan antydan på särskilda intressen. Det är detta beslut vi gå att fatta nu eller längre fram under vår sammanvaro, men ur detta beslut skall framgå, huruvida vi skola se det svenska folket stridbart, väl ordnad och väpnadt, lydande sin Konungs bud, med förtröstan motstå de faror, som kunna komma, då det gäller att värna sitt land, sin ära och sina lagar.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Herr von Stockenström: Då jag nu går att uppträda efter en högt aktad talare, hvars yttrande, bärande vittne om samvetsgran profning och de mest fosterländska tänkesätt, framkallat Kammarens bifall, kan jag icke vänta mig, att många skola finnas, som vilja lyssna till de ord jag har att säga, så mycket mindre som jag icke eger någon närmare insigt i frågan. Jag har icke heller begärt ordet för att närmare inlåta mig uti det speciela af det ämne, som afhandlas, utan derföre, att jag vill öppet uttala den mening jag kommer att följa, då jag går att afgifva min röst, för hvilken jag icke vill genom tystnad söka undandraga mig ansvaret.

Jag börjar med att yrka afslag å Utskottets förslag i de föredragna punkterna. Detta förslag hvilar på en uppfattning om för länge sedan ingångna förpligtelser, hvilken icke inför det opartiska

omdömet låter sig försvara, och på ett köpsläende om medborgerliga rättigheter, som, utan att behöfva någon motsägelse, i sig sjelit innebär sin egen dom.

Båda statsmakterna hafva uttalat den mening, att svenska arméen skall bestå af stam och beväring. Beväringslagen har Kam-maren i dag antagit och nu återstår att fatta beslut rörande den stam, som kan anses lämpligast att uppställa. Då man af ekonomiska, om ej af militäriska eller andra skäl icke kan hafva någon tanke på att fästa sig vid det preussiska systemet, det vill säga att ur beväringen uttaga stammen, så återstår oss intet annat att välja emellan, än att antingen bibehålla vårt indelningsverk eller att bilda en ny stam. Indelningsverket har säkerligen en hvar af oss från ungdomen lärt sig uppskatta såsom en den förträffligaste inrättning, hvilken sammanvuxit med våra förhållanden, och som varit mäktig att under århundraden värna vår sjelfständighet; men det oakadt kan det ifrågasättas, huruvida den nu mera uppfyller sitt ändamål. Det har varit starkt och tillfyllestgörande detta indelningsverk i forna tider, då stora härmassor icke erfordrades, men saken torde förhålla sig annorlunda i våra dagar, då man måste hafva till hufvudsakligt syfte att uppställa stora skaror af öfvade krigare. Nu är det på en nationalbeväpning, som försvaret hufvudsakligen måste grunda sig. Beväringen kommer således att utgöra vår egentliga armé, och när man söker en stam, så önskar man i densamma förnämligast finna ett befäl för denna beväring. Efter de upplysningar, jag af högt aktade militärer inhemtat, har jag kommit till den öfvertygelse, att detta befäl icke kan på lämpligt sätt vinnas, om det skall uttagas ibland den indelta arméens soldater med den beskaffenhet, som de nu ega och som man kan anse dem äfven komma att till stor del bibehålla, i fall indelningsverket skall fortfara i sitt närvarande skick. Hvarföre så är, att befälet icke med fördel kan uttagas ur den indelta truppen, det har redan blifvit sagdt och kommer säkerligen att ytterligare framhållas af dem, som efter mig yttra sig och bättre förstå saken än jag, hvarföre jag icke behöfver ingå någon närmare utredning af förhållandet.

Då man har den öfvertygelsen, att indelningsverket icke kan lemna ett fullt tillräckligt och dugligt befäl, har man att söka en annan stam. Enär jag för min del trots mig finna, att det förslag till bildande af en sådan, som innehålles i den reservation, som af Friherre De Geer och några andra af denna Kammars ledamöter i Utskottet blifvit afgifven, är af beskaffenhet att kunna anses tillfredsställande, har jag velat ansluta mig till detsamma. Utom att soldaten enligt detta förslag skulle med bättre urval insättas, kunde hans tjänstetid derigenom förkortas och mycket större öfning honom beredas, allt förbättringar, hvilkas vigt icke kan förbises. I ett afseende är jag dock från reservanternas mening afvikande, i det att jag ber att få förena mig i de åsichter, som här uttalats af Friherre Raab och Herr Montgomery-Cederhielm, och således anser att det icke är skäl att öfverlemna uppskattningen af vakansafgifterna åt komitéer, såsom i reservationen föreslås, utan att det är bättre att besluta en återremiss till Utskottet med uttryckt önskan, att Utskot-

tet måtte söka bestämma, huru stor vakansafgiften bör blifva, vare sig för hela riket eller för skiljda delar deraf. En ledamot af Utskottet har visserligen här uttalat den mening, att det skulle vara omöjligt för Utskottet att kunna komma till en sådan siffra, men jag vågar det oaktadt föreställa mig, att frågan skulle kunna lösas och att tillräckliga materialier finnas för handen till bedömande af saken.

Skälet, hvarföre jag omfattar reservanternas mening, är således svårigheten att kunna vinna ett lämpligt befäl för beväringen, om indelningsverket i dess närvarande skick bibehålles, men jag har också ett annat skäl, som jag anser vara lika viktigt, och det är att om det beslut, vi nu skola fatta, skall kunna leda till det ändamål, man eftersträfvat, en omskapning af vårt försvarsverk, så får man icke glömma, att Första Kammaren ej är ensam om att fatta beslutet, utan att det finnes äfven andra meningar utom oss, på hvilka man måste fästa afseende. Jag säger med Grefve Posse: det måste ligga i beslutet ett slags försonlig tanke, om det skall vara möjligt att genom detsamma vinna något resultat.

Jag har önskat, såsom jag förut sagt, att uppskattningen af vakansafgifterna icke måtte öfverlemnas åt komitéer. Det hufvudsakliga skälet, hvarföre jag önskar detta, är, att jag vill se en möjlighet att nu vid denna riksdag kunna komma till ett slut med saken, hvilket jag anser vara af den aldra största vikt. Mine Herrar, låtom oss icke öfverlemnå frågan åt framtiden, utan begagna oss af ögonblicket, icke, såsom det stundom händer, när man med skyndsamt fattar beslut, för att bereda någon öfverraskning, utan för att söka stöd i den hänförelse, som för närvarande, vid tanken på en omskapning och förbättring af vårt försvarsväsen, åtminstone i många delar af landet är rådande. Morgondagens meningar äro oberäkneliga. Vi hafva nyligen lefvat under förhållanden, som lemnat oss starkare maningar att ombilda vårt försvar, än måhända så snart härefter kommer att blifva händelsen; men man invaggar sig så lätt i drömmar om lycka och fred, man glömmar de vådor, för hvilka man varit utsatt, och man väckes måhända omsider vid nya fators hot, då för den, som icke aktat på tidens tecken, intet annat återstår än den ofta upprepade, skickelsedigra bekännelsen: *det är för sent*.

Jag anhåller om förslagets återremitterande till Utskottet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Om det ock var med en smärtsam känsla, som Kongl. Maj:ts Regering mottog kändedom om det förslag, som Särskilda Utskottet i förvarande fråga framlagt, så följde dock dermed icke någon fruktan, att detta förslag, vare sig med eller utan modifikation, skulle i denna Kammar vinna någon genklang. Att döma efter den diskussion, som nu här föregått, synes ock, att en sådan fruktan skulle varit alldeles oberättigad.

Uti en vid betänkandet fogad reservation har emellertid ett förslag i frågan blifvit framställt, beaktansvärdt icke minst med afseende å de utmärkta personer, från hvilka det utgått. Detta för-

slag, i allt öfrigt så olika Utskottsmajoritetens, skiljer sig från det samma äfven deruti, att det icke blifvit stäldt i samband med eller gjordt till vilkor eller förutsättning för godkännandet af en lag om utvidgning af den allmänna värneplikten. En anmärkningsvärd olikhet förekommer jemväl derutinnan, att Utskottsmajoriteten, som på det ifrigaste förfäktat rättigheten för rust- och rotehallare att icke utan eget medgifvande underkastas någon förändring i deras åligganden rörande bidrag till landets stridskrafter, dock sjelf på ett våldsamt sätt förnärmat denna förmenta rättighet, derigenom att majoriteten, utan att ens rust- och rotehallarnes hörande blifvit ifrågasatt, föreslagit, att deras nuvarande skyldighet skulle förbytas till en helt annan, hvilken, om den jemföres med den gamla, sådan som majoriteten velat densamma definiera, måhända af dem, som frågan gäller, skulle anses mera tryckande än den närvarande; hvaremot reservanterna från sin ståndpunkt och med sin uppfattning på det sorgfälligaste bevarat rust- och rotehallarnes intressen, i det de velat lemna en hvar af dem öppet att antingen behålla sitt gamla onus eller erlægga en deremot svarande vakansafgift, bestämd efter sorgfällig undersökning af Konung och Riksdag gemensamt.

Vore nu med denna onekligen synnerligt vackra sida af förslaget förenad vissheten om, att det äfven medförde öfvervägande militäriska fördelar, såsom reservanterna sjelfva antagit, så borde man vara glad öfver möjligheten att på ett så lyckligt sätt få den stora frågan löst. För min del måste jag dock förklara, att jag icke finner all anledning saknas till betänkligheter just i detta hänseende. Hvad jag i fråga härom skulle vilja säga, är dock redan på ett vida öfverträffande sätt uttaladt af den näst siste talaren, och jag vill endast ytterligare anmärka, att uppnåendet af de dubbla fördelar, som reservanterna med sitt förslag åsyfta, synes mig mer än ovisst. Af sigten är att dels bibehålla den indelta soldaten med sina utmärkande egenskaper såsom stam i ledet och dels genom ett förändradt aflönings sätt för den del af stammen, hvilken vid arméens mobilisering skall påräknas såsom befäl, bereda en större duglighet för detta värfvets utförande. Om dessa fördelar skola i verkligheten ernås, så måste, hvad man i förslaget förgäfvos söker, finnas någon garanti, att de begge olika slagen af soldater blifva att tillgå något så när i den önskade proportionen. I annat fall löper man fara att gå för lustig endera af fördelarne; och då stå vi på samma punkt som för närvarande, endast med den skilnad, att man nu vet hvad man har, under det man deremot icke känner, om det som skulle vinnas genom reformen verkligen åstadkommes.

Om, för att gå vidare, man kommer öfver de kostnader, hvilka blifva en följd af de förberedande undersökningar, som blifvit föreslagna, och hvilka kostnader sannolikt komma att blifva större, än man från början tänkt sig, och hvarfor något anslag icke blifvit tillstyrkt, så återstår, att, såsom reservanterna ock anmärkt, bidrag af statsmedel erfordras för det förutsedda fallet, att vakansafgifterna icke blifva tillräckliga för den genom statens öfvertagande af rekryterings- och aflöningsbestyret uppkommande kostnad. Skulle ett anslag för detta ändamål en gång för alla kunna begäras och beviljas

i sammanhang med förändringens genomförande, så kunde måhända ingen synnerlig betänklighet härvid möta, men behovet af statsbidrag komme att uppstå endast småningom, i den mån rotarne ställdes på vakans, och det är derföre en under längre tid utsträckt offervillighet, som skulle erfordras, men som dock kanske icke alltid vore att påräkna.

Jag har trott mig böra yttra dessa betänkligheter och vill i öfrigt blott tillägga, att Kongl. Maj:t redan faktiskt ådagalagt, att från den sidan obenägenhet icke förefinnes mot sådana jemkningar i indelningsverket samt i roterings- och rustningsbestyret, som kunna af billighet påkallas eller anses medföra fördelar i militäriskt hänseende. Naturligtvis måste frågan om försvarsverkets ändamålsenliga utveckling fortfarande blifva en omsorg för Regeringen, som dervid icke heller vill underlåta att taga under ompröfning de underdåniga framställningar i ämnet, som af Riksdagen kunna göras.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag nu går att yttra mig angående de särskilda förslag, som i förevarande fråga blifvit framställda, och man dervid ställt antagandet af Kongl. Maj:ts proposition såsom motsats till Utskottets förslag, ber jag att få upprepa hvad en talare redan förut anfört, nemligen att i denna punkt icke någon Kongl. proposition föreligger, utan endast ett förslag af Utskottet, mot hvilket i en afgifven reservation ett annat blifvit staldt. Härtill måste jag ytterligare lägga, att om vi under behandlingen af denna punkt ej kunna undgå att beröra hvad Kongl. Maj:ts proposition i andra delar innehåller, vi böra undvika att dermed förblanda de promemorior, som af Chefen för Landtförsvars-departementet blifvit afgifna, men hvilka ej utgjort föremål för någon framställning till Riksdagen, och hvilkas innehåll således icke får tagas i beräkning i vidsträcktare måtto, än för så vidt det blifvit af Kongl. Maj:t pröfvadt och godkänt.

Herr Justitie-statsministern synes mig i öfrigt hafva ställt öfverläggningsämnet på sin rätta punkt, då han förklarade, att om de fem reservanternas förslag i militäriskt hänseende hade öfvervägande fördelar, borde det ock godkännas.

Då Utskottet emottog det viktiga uppdraget att afgifva ett utlåtande i den viktigaste fråga, som under det nya statsskicket varit och, såsom jag hoppas, under en lång tid skall blifva föremål för Riksdagens pröfning, var det vår pligt att noga öfverväga hvad Riksdagen af oss fordrade och, jag må gerna tillägga, hvad landet fordrade af Riksdagen. Svaret måste blifva: förslag till ett fullgodt försvar, så vidt ett sådant med landets krafter och tillgångar står att vinna. Vi måste således undersöka, icke blott om Kongl. Maj:ts förslag i och för sig var godt, hvilket Utskottet i allmänhet erkänt, utan ock om det vore för landets försvar fullt betryggande, eller om jemte detsamma några andra åtgärder måste vidtagas, för att åt detta förslag gifva den utveckling, som af behovet kunde påkallas.

Vid öfverläggningen härom har man nu sagt, att man framför allt borde aflägsna all tanke på rust- och rotehällarne. Detta förefaller mig dock vara detsamma, som om man, i fall frågan vore om

inrättandet af en värfvad armé, ville aflägsna all tanke på Riksdagen, ehuru det i sjelfva verket är omöjligt att behandla frågan om en arméorganisation utan att tillse, hvarifrån medlen dertill skola tagas. Då det nu icke kan nekas, att rust- och rotehållare, jemte sina pligter såsom medborgare, hafva vissa åligganden, hvilka man icke kan öka utan att träda deras rätt eller åtminstone billigheten för nära, är det ett fruktlöst försök, att hos oss, der indelningsverket är grundvalen för försvaret, söka att ordna och föröka detta, utan att afseende blir fästadt äfven på rust- och rotehållares ställning till frågan.

Hvad den indelta arméen angår, har den i hela vår historia ett vitsord, till hvilket det är öfverflödigt att något lägga, men vi få likväl icke glömma, att så vidt detta vitsord angår dess krigsduglighet, härrör det från en tid, då krigskonsten stod på en helt annan ståndpunkt än i våra dagar. Vill man bedöma vår indelta armé rätt, bör man derföre icke ställa sig på ståndpunkten af de längst förflutna tider, då den rättvisligen vann sitt rykte, eller betrakta dess lämplighet för fredliga förhållanden, utan tillse huruvida den verkligen motsvarar hvad kriget i vår tid fordrar. Särskildt har det också för Utskottet varit en pligt att undersöka, om den indelta arméen kunde uppfylla anspråken af den förändrade ställning, han, såsom stam för en talrik beväring, enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle intaga.

I motsats till åtskillige talare, som här yttrat sig, är jag icke en vän af värnepligtens utsträckning ända derhän, att hon skulle blifva den enda grundvalen för vårt försvar. Jag tror, och jag anser det bekräftadt af erfarenheten äfven i det land, der den allmänna värnepligten nyss visat så storartade verkningar, att om landets försvar uteslutande skulle hvilat på densamma, blefve hon en börda, som skulle kännas allt för tung att bära. För oss blef det ännu svårare än i de flesta andra länder, emedan öfningarne måste ega rum under en årstid, som hos oss är synnerligen kort, och under hvilken våra hufvudsakligaste näringsgrenar, företrädesvis jordbruket, äro i behof af alla tillgängliga krafter. Det är derföre, enligt min förmening, icke blott såsom en öfvergång, som det är önskvärdt att vår armé må ega en fast stam, utan hoppas jag, att samma äsigt äfven för framtiden måtte blifva grunden för den armé-organisation, som af Konung och Riksdag beslutas.

I detta fall står jag således alldeles på samma ståndpunkt som chefen för Landtförsvars-departementet, och hyllar de åsigt, han vid flera tillfällen uttryckt. Jag skulle också med glädje röstat för den indelta arméens bibehållande i oförändradt skick, om icke Kongl. Maj:t föreslagit värnepligtens utsträckande längre, än att den indelta stammen kunnat med fördel i sig upptaga den beväring, som erhållit sin rekrytbildning. Bibehållandet af beväringssklassernas antal var dock kanske numera icke möjligt. Det förhåller sig med de militära inrättningarna som med de politiska, att det, såsom en talare yttrade sig, i afseende på den går en strömning, icke blott genom Kammaren. Riksdagen och landet, utan öfver hela vår världsdal, och denna är icke lätt att emotstå. Jag har derföre icke heller motsatt mig den

beväringsslag, vi i dag antagit, och hvars godkännande omständigheterna gjort nödvändigt. Hvad som deremot skiljer mig från Kongl. Maj:ts förslag i dess helhet, är min farhåga, att konsekvenserna af beväringsslagen icke äro i propositionens öfriga delar uttagna. Denna lag fordrar nemligen nödvändigt för beväringen, *antingen* en öfning, utsträckt betydligt öfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, *eller* ock en stam, betydligt mera öfvad än den indelta armén för närvarande är, och framför allt, ett vida talrikare befäl, än denna armé nu kan erbjuda.

Man har här sagt: det är ganska naturligt, att den indelta armén icke kan lemna tillräckligt befäl. då öfningsanslagen icke äro tillräckliga att utbilda ett sådant inom truppen, och att således all rättfärdighet vore uppfylld, om man blott genom större anslag satte Kongl. Maj:t i tillfälle att öfva den indelta soldaten, så att honom ett godt befäl kunde bildas. Man har ock i detta hänseende häntytat på den indelta truppens förträffliga moraliska egenskaper, och till de fem reservanterna hemställt, om dessa egenskaper kunde förväntas större hos den af dem föreslagna trupp. För egen del har jag icke sträckt mina anspråk så långt, men jag tror det vara nog, om sistnämnde soldater kunde erhålla samma moraliska egenskaper som de indelta, och deremot ser jag i vårt förslag intet hinder.

Hvad som deremot väsendtligen skiljer den af oss föreslagna truppen från den indelta, är att den sednare har ett obestriddigt och naturligt intresse att öfvas så litet som möjligt, hvaremot en soldat, antagen efter det system reservanterna föreslagit, måste vara angelägen att genom en fortsatt utbildning få göra sig skicklig till den befälsgrad, der han behöfves. Det är nemligen alldeles onekligt för den indelta soldaten en olägenhet att årligen en längre tid, och framför allt under sommarmånaderna, vara aflägsnad från sitt hem. Genom sitt aflönings sätt uppmuntras han att gifta sig, får snart äfven barn att underhålla, och det är för sin familjs uppehälle, som han måste söka en sysselsättning, hvarigenom han förtjenar något mer än sitt eget uppehälle, hvilket han under tjänstgöringen icke kan göra. Inom indelta arméns trupp är det derföre i sjelfva verket ett premium för den som icke visar sådana anlag, att man vill dana honom till underbefäl, emedan han då icke underkastas de skolor och öfningar, som utgöra vilkor för befordran. Med bästa vilja att i denna öfverläggning icke vidröra rust- och rotehållarne, kan jag likväl icke här återhålla den anmärkning, att deras intresse fullständigt sammanfaller i berörda hänseende med soldatens, ty visar denne synnerliga anlag för tjensten, blir han oftare aflägsnad från hemmet, då roten nödgas taga vård om torpet, icke sällan också om soldatens hustru och barn. Betraktar man derföre saken *endast* eller åtminstone *företrädesvis* ur militärisk synpunkt — och sådant var ju Utskottets uppdrag — anser jag obestriddigt, att om staten öfvertager rekryteringen och således befälet kan välja sin trupp; om denna trupp aflönas på ett sätt, som icke motarbetar soldatens naturliga önskan att göra sig värdig befordran, utan tvärtom uppmannar honom dertill, och om icke i hela hans lefnadsställning lägges något, som kan framkalla betänkligheter mot hans hållande till så mycken öfning

och undervisning som möjligt, så måste det ock blifva vida lättare att af en sådan trupp bilda dugligt underbefäl, än af vår i många hänseenden så förträffliga indelta armé.

Måhända frågar man emellertid, om det verkligen är nödigt att bilda så mycket underbefäl, och om man icke kan åtnöjas med detta som finnes? Så kunde man fråga förr, men icke nu, sedan Kammarern godkänt beväringsslagen, och vi från chefen för Landtförsvars-departementet fått en mobiliseringsplan, som tydligt ådagalägger behovet. Det är en bland departements-chefens stora förtjenster, och hvarigenom han bragt frågan om landtförsvarets organisation framåt mera än någon annan under en lång följd af år, att man i hans utarbetade förslag finner de materialier, på kännedomen hvaraf ett omdöme måste grundas. I det nu ifrågavarande hänseendet har han, efter min uppfattning, fullständigt bevisat, att vi behöfva mera underbefäl än vi ega och ur den indelta stamtruppen kunna hemta. Kongl. Maj:t har föreslagit och vi hafva bifallit, att arméen skall kunna förstärkas med fyra beväringsskasser och sålunda mer än tredubblas till sin styrka, hvarigenom ett betydligt befäl påkallas. Vidare skola i depoterna en rekrytklass af 20,000 man nydanas och två klasser ersättningstrupper af omkring 36,000 man erhålla en fortsatt öfning. Slutligen måste man icke blott tänka på beväring, utan på värnepligten i hela dess utsträckning, således äfven på landstormen, särdeles dess första uppbåd, som med en styrka af omkring 100,000 man skall organiseras så, att det kan uppträda i sjelfständiga korpser, hvarhelst det inom landet erfordras. Af allt detta framtingas med nödvändighet en sådan organisation, att väl till en del ur beväringen, men hufvudsakligen ur stamtruppen det befäl kan utbildas, som för försvaret i hela dess omfattning är behöfligt, och dertill torde man medgifva att det befäl, vi nu ega, är i hög grad otillräckligt.

En talare har sagt, att behovet af befäl erkändes, men att detta befäl icke behöfver tagas ur stammen utan kan utbildas bland beväringen. Detta måste jag bestrida. Det är möjligt, att vi, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, kunna få ett reservbefäl ur beväringen, men i sådant fall blir det nästan endast officerare. Det finnes nemligen ingen art af frestelse för beväringssynglingen att uppoffra en längre tid till öfningar, endast i hopp att derigenom vinna befordran till korporal, knappt för att blifva underofficer, och det är likväl just inom underbefälsgraderna, som ett så stort antal blir behöfligt. Hvad åter officersgraderna angår, kan det utan tvifvel hända, att de få någon förstärkning af förmögnare ynglingar, som fått en fullständig skolbildning och med någorlunda lätthet kunna aflägga de erforderliga profven.

För att icke upptaga tiden längre än skäligt kan vara, skall jag icke ingå i en vidlyftigare utveckling af denna fråga, helst flere af Utskottets ledamöter anmält sig, och sannolikt skola göra det bättre än jag. Jag anhåller blott att få yttra några ord med afseende på anmärkingar emot reservanternas förslag, framställda äfven af dem som i det hela varit för detsamma välvilligt stämda.

Då man talat om de vakansafgifter, som skulle af komitéerna bestämmas, måste jag anmärka, att komitéerna enligt vårt förslag icke

skulle hafva någon beslutanderätt, endast att anskaffa sådana upplysningar, på hvilka Kongl. Maj:t skulle kunna grunda en framställning till Riksdagen.

Vidare har man framhållit olägenheten af en lång tidsutdrägt genom det föreslagna sättet för vakansafgifternas bestämmande, och ansett att Utskottet både kunnat och bort sjelft uppgöra ett förslag. Olägenheten kan jag ej alldeles förneka, men vågar försäkra, att om reservanterna kunnat uppgifva en siffra, som de funnit tillfredsställande och rättvis, skulle detta icke blifvit underlåtet. Vi hafva ät undersökningarne härom egnat ej obetydlig tid, men slutligen nödgats erkänna, att vi saknade fullständiga och tillförlitliga uppgifter. Då nemligen de, vi hade att tillgå, visade förhållandet på skiljda orter vara så olika, att en medelvakansafgift, såsom här blifvit föreslaget, af t. ex. 100 R:dr, skulle på det ena stället minska rotehållarens börda med hälften, men på det andra nära fördubbla densamma, kunde vi omöjligen taga på vårt ansvar att föreslå Riksdagen en sådan. En medelafgift kan aldrig blifva fullt rättvis för alla, ty i sjelfva begreppet af *medelafgift* ligger, att något måste finnas deröfver och något derunder. Uppgiften måste således blifva att göra orättvisan så ringa som möjligt, och detta kan endast ske derigenom, att man undersöker förhållandet inom hvarje särskild ort, och der olikheter inom t. ex. ett län eller ett landstingsområde befinnas alltför stora, man då fastställer medelafgiften för inskränktere kretsar. Ehuru det är Utskottets pligt och, jag vågar å alla ledamöternas vägnar säga, vår önskan att icke undandraga oss någon möda, måste jag derföre yttra min farhåga, att genom en återremiss intet skulle vinnas, ty hade vi kunnat framställa förslag till en medelvakansafgift, skulle fördelen deraf vara så uppenbar, att det med visshet redan hade skett.

Mot åsigten, att arméorganisationen genom reservanternas förslag skulle allt för länge fördröjas, har man ställt en annan, att organisationen borde uppskjutas, till dess erfarenheten ådagalagt, att ett bibehållande af den indelta arméen utan all förändring vore oförenligt med den nya beväringsslagen. Men när skall detta inträffa? Jo, först då vi lidit ett nederlag till följd deraf, att vår talrika beväring saknat befäl och ledare. Derförinnan fruktar jag, att icke någon erfarenhet skall kunna åberopas mot en inrättning, så omhägnad af stora minnen och allas vår aktning som den indelta arméen. Skola vi undgå nederlaget, måste vi derföre afstå från den egna erfarenheten och åtnöja oss med den, som under de sednare krigen blifvit af de krigförande vunnit. Att denna otvetydigt vitsordar det behof, reservanterna sökt tillfredsställa, läser icke af någon bestridas.

Om jag på grund häraf anser, att man å ena sidan allt för mycket åberopat nödvändigheten att samla erfarenhet, tror jag, att man å den andra icke bör begära, att en så stor och genomgripande förändring, som den föreslagna, hvilken inverkar äfven på andra förhållanden än försvaret, skall kunna genomföras, utan att vara förberedd genom ändamålsenliga åtgärder och den offentliga öfverläggning, som alltid framkallas deraf, att en sådan fråga är under afgörande. Hvilket beslut här än må fattas, skall saken icke stadna mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen. Hela svenska folket skall af-

handla den, och jag skulle skatta oss lyckliga om två år vore tillräckliga för frågans ändamålsenliga lösning. Det uppskof med arméorganisationens fullständiga genomförande, som genom ett antagande af reservanternas förslag skulle förorsakas, torde derföre icke vara af en afgörande vikt.

Förslag till skrivelser hafva här blifvit framställda af Herrar von Ehrenheim och Björnstjerna, hvilka skilja sig endast deruti, att den sednare, som ansett all fråga om rust- och rotehållare böra lemnas å sido, ur den förres förslag uteslutit den mening, som rörer dem. Då jag kanske för fullständighetens skull bör yttra mig öfver dessa förslag, föredrager jag Herr von Ehrenheims, ehuru det i sjelfva verket förefaller mig så litet sägande, att dess framställande knappt lönar mödan. Det antyder visserligen några viktiga sanningar, men vill man vidröra dem, kan man så gerna säga dem rent ut, och detta är hvad reservanterna ansågo sig böra göra, då de underkastade sitt förslag Riksdagens pröfning. Om jag det oaktadt föredrager detta förslag, är det derföre, att då det uttalar tvänne satser, hvilkas tillämpning obestriddligen får ett inflytande på rust- och rotehållares åligganden, det är med billigheten öfverensstämmande, att dessa icke alldeles förbises. Genom att intaga i skrivelserna hvad Herr von Ehrenheim i sitt förslag upptagit, skulle Kammarerna visa, att hon icke betraktat frågan alldeles ensidigt, utan sökt att uppfatta henne i sin helhet.

Jag har härmed så mycket större skäl att sluta, som jag fruktar att redan allt för länge hafva tagit Kammarernas tid och uppmärksamhet i anspråk.

Som tiden nu var långt framskriden och 25 ledamöter annält sig för afgifvande af ytterligare anföranden i frågan; hemställde Herr Grefven och Talmannen, att öfverläggningen skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde, hvilket bifölls.

Kammarerna åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

O. Brakel.
